

MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
MINISTRY OF CULTURE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL
INSTITUTE OF CULTURAL HERITAGE

SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL DE ETNOLOGIE

dedicat Zilei Universale a Iei și Zilei Naționale a Portului Popular

Ediția a VII-a

THE INTERNATIONAL ETHNOLOGY SYMPOSIUM

dedicated to the Universal Day of the Romanian Blouse (Ia)

and the National Day of Traditional Costume

7th Edition

Program și rezumate ale comunicărilor

Chișinău, 25 iunie 2026 / Chișinău, June 25, 2026

Organizarea Simpozionului de Etnologie și editarea culegerii de rezumate fac parte din acțiunile programate în cadrul proiectului 170101 *Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene (2024–2027)*

The organization of the Ethnology Symposium and the publication of the collection of abstracts are part of the actions programmed within the project 170101 *Research and Valorization of the Built, Ethnographic, Archaeological and Artistic Cultural heritage of the Republic of Moldova in the Context of European Integration (2024–2027)*.

ARIILE TEMATICE ALE SIMPOZIONULUI:

Ia și Portul popular în contextul valorilor culturale naționale și universale

Cercetarea și valorificarea culturii tradiționale românești

Cercetarea și valorificarea culturii tradiționale a minorităților etnice

Cercetarea și valorificarea culturii tradiționale ucrainene

THEMATIC AREAS OF THE SYMPOSIUM:

Ia and Folk costume in the context of national and universal cultural values

Research and valorization of Romanian traditional culture

Research and valorization of the traditional cultures of ethnic minorities

Research and promotion of traditional Ukrainian culture

Redactare / Proof-reading:

dr. Natalia Grădinaru (textele în limba română/ Romanian)

dr. Nina Ivanova (textele în limba engleză/ English),

dr. Ecaterina Cojuhari (textele în limba ucraineană / Ukrainian)

dr. Tatiana Zaicovschi (textele în limba rusă/ Russian)

Tipar: **Notograf Prim s.r.l.**

str. M. Sadoveanu, nr. 8/3, of. 18, Chișinău,

notografprim@gmail.com

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Simpozionul internațional de etnologie : dedicat Zilei Universale a Iei și Zilei Naționale a Portului Popular, [ediția a 5-a] : Program, [rezumatele comunicărilor], Chișinău, 20-21 iunie 2024 / comitetul științific: Sabina Ispas [et al.]. – Chișinău : [S. n.], 2024 (Notograf Prim). – 130 p.

Antetit.: Ministerul Culturii al Republicii Moldova, Institutul Patrimoniului Cultural. – Tit. pe cop. paral.: lb. rom., engl. – Texte : lb. rom., engl., rusă, etc. – Cu sprijinul financiar al BAA Galdei și Partenerii. – [100] ex.

ISBN 978-9975-84-222-8.

39(082)=00

S 58

Parteneri / Partners:

INSTITUTUL DE ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR
„CONSTANTIN BRĂILOIU” AL ACADEMIEI ROMÂNE /
INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE
“CONSTANTIN BRĂILOIU” OF THE ROMANIAN ACADEMY

UNIVERSITATEA TEHNICĂ DIN CLUJ NAPOCA,
CENTRUL UNIVERSITAR NORD DIN BAIJA MARE,
FACULTATEA DE LITERE, ROMÂNIA /
TECHNICAL UNIVERSITY OF CLUJ NAPOCA, NORTHERN UNI-
VERSITY CENTER, BAIJA MARE, FACULTY OF LETTERS, ROMANIA

INSTITUTUL DE STUDII AL ARTELOR,
FOLCLORISTICĂ ȘI ETNOLOGIE “M. RYLSKYI” AL ACADEMIEI
NAȚIONALE DE ȘTIINȚE DIN UCRAINA /
“M. RYLSKYI” INSTITUTE OF ART STUDIES, FOLKLORISTICS
AND ETHNOLOGY OF THE NATIONAL ACADEMY SCIENCES OF
UKRAINE

INSTITUTUL DE ETNOLOGIE, ACADEMIA NAȚIONALĂ
DE ȘTIINȚE A UCRAINEI, LVOV, UCRAINA /
INSTITUTE OF ETHNOLOGY, NATIONAL ACADEMY
OF SCIENCES OF UKRAINE, LVIV, UKRAINE

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI/
ACADEMY OF SCIENCES OF MOLDOVA

MUZEUL NAȚIONAL DE ETNOGRAFIE ȘI ISTORIE NATURALĂ/
NATIONAL MUSEUM OF ETHNOGRAPHY AND NATURAL HISTORY

UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI
CENTRUL UNIVERSITAR „BOGDAN PETRICEICU HASDEU” DIN
CAHUL/
MOLDOVA TECHNICAL UNIVERSITY
“BOGDAN PETRICEICU HAȘDEU” UNIVERSITY CENTER IN CAHUL

Comitetul științific / Scientific Board:

Dr. Ion URSU, dr. Natalia GRĂDINARU, dr. Valentin ARAPU,
dr. Ion DUMINICA, dr. Ecaterina COJUHARI, dr. Nina IVANOVA,
dr. Tatiana ZAICOVSCHI, dr. Natalia LAZĂR, dr. Camelia BURGHELE,
dr. hab. Dumitru-Cătălin ROGOJANU, dr. Elena IAGĂR,
Academician, prof. Stepan PAVLIUK, dr. hab. Liudmyla HERUS

Comitetul de organizare / Organizing Board

Dr. Ion URSU, m. cor, dr. hab. Liliana CONDRATICOVA,
Iurie COJUHARI, dr. Natalia LAZĂR, dr. hab. Olena FEDORCIUK,
dr. Oksana HERII, Olexandr HOLOVKO,
drd. ACS Letitia Violeta GHIMIȘI, Carolina COTOMAN,
drd. Ina ISAC, drd. Olesea ENACHI

**PROGRAMUL SIMPOZIONULUI /
SYMPOSIUM PROGRAM**

**Joi, 25 iunie 2026 /Thursday, June 25, 2026
9.00 – 12.00**

ȘEDINȚA PLENARĂ/ PLENARY SESSION

Biroul/ Office:

*Sala Mică a Academiei de Științe a Moldovei /
Small Hall of the Academy of Sciences of Moldova*

Moderatori/ Moderators:

Dr. Valentin ARAPU, Ina ISAC

CUVÂNT DE DESCHIDERE/ OPENING SPEECH

Dr. Ion URSU,

Director al Institutului Patrimoniului Cultural/
Director of the Institute of Cultural Heritage

MESAJE DE SALUT/ GREETING MESSAGES

Corneliu CIRIMPEI,

Secretar de Stat, Ministerul Culturii/ *Secretary of State, Ministry of Culture*

M. cor, dr. hab. Liliana CONDRATICOVA,

secretar științific general al Academiei de Științe a Moldovei/
Scientific Secretary of the Academy of Sciences of Moldova

Dr. Natalia LAZAR,

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar
Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, Baia Mare, România/
*Technical University of Cluj-Napoca, Northern University Center
in Baia Mare, Faculty of Letters, Baia Mare, Romania*

Dr. Natalia STYSHOVA,

director al Institutului de Istoria Artei, Folcloristică și Etnologie
„M. T. Rîlski” al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei, Kiev, Ucraina/
*Director of the Institute of Art History, Folklore, and Ethnology „M. T. Rylski”
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Dr. hab. Ludmila HERUS,

Institutul de Etnologie al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei,
Lviv, Ucraina/ *The Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences
of Ukraine, Lviv, Ukraine*

**COMUNICĂRI ÎN PLEN/
PLENARY SESSION COMMUNICATIONS:**

9.40 – 12.00

Dr. Valentin ARAPU, Institutul Patrimoniului Cultural/ Institute of Cultural
Heritage

**Practici tradiționale și obiceiuri de întreținere a fântânilor în satul Puhoi
(r-nul Ialoveni): o perspectivă etnoculturală/ *Traditional practices and cus-
toms related to well maintenance in the village of Puhoi (Ialoveni district): An
ethnocultural perspective***

Dr. Iulian MITRAN, Universitatea Internațională Danubius, or. Galați, Ro-
mânia/ PhD, Danubius International University, Galați, Romania

**Piese de port tradițional aparținând găgăuzilor dobrogeni, din colecția
dr. Sirhan Mustafov/ *Traditional costume pieces belonging to the Gagauz pe-
ople of Dobruja, from the collection of Dr. Sirhan Mustafov***

Др. габ., акад. Тетяна КАРА-ВАСИЛЬЄВА, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, Київ, Україна, др. габ. Ольга ЛУКОВСЬКА, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна/ Dr.hab., academician, “M. Rylsky” Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine; Phd., Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine.

Феномен авангарду і українська вишивка/ *Avant-garde phenomenon and Ukrainian embroidery*

Ph.D Tetiana KUTSYR, Ethnology Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv; Professional College of Decorative and Applied Arts after I. Trush/ Dr., Institutul de Etnologie al Academiei Naționale de Științe din Ucraina, Lviv; Colegiul Profesional de Arte Decorative și Aplicate „I. Trush”
Ukrainian Traditional Embroidery in the Work by Amvrosii Zhdakha/ *Broderia tradițională ucraineană în creația lui Amvrosii Zhdakha*

**PREZENTAREA EXPOZIȚIEI DE COSTUME POPULARE
Creator – Olesea Enachi**

12.30 – 17.00

Desfășurarea lucrărilor pe secțiuni/ Scientific proceedings in sections

SECȚIUNEA I/ SECTION I:
**COSTUMUL TRADIȚIONAL – REFLEXII IDENTITARE,
ISTORICE ȘI SIMBOLICE/
TRADITIONAL COSTUME – IDENTITY, HISTORICAL
AND SYMBOLIC REFLECTIONS**

*Biroul/ Office:
Sala Mică a Academiei de Științe a Moldovei/*

Moderatori/ Moderators:
Drd. OLESEA ENACHI, RAISA OSADCI

PhD Elena IAGĂR, Director, “Expo Arte” Cultural Center Bucharest City Hall, Bucharest, Romania/ Centrul Cultural Expo Arte al Primăriei Municipiului București, București, România

The commodification of tradition: the impact of mass-produced ,stylized ie’ on authentic folk costumes and cultural identity/ Comodificarea tradiției: Impactul producției de masă a „iei stilizate” asupra costumului popular autentic și a identității culturale

Dr. hab. Gherghina BODA, Deva, România/ Dr. habil., Deva, Romania

Albume de cusături și broderii românești prezentate la expoziția ASTREI din 1905/ Albums of Romanian embroidery and needlework displayed at the ASTRA exhibition in 1905

Dr. Aron JINARU, aPISC - aPerspectives Innovation Science Creativity, Luxemburg, dr. George NICULESCU, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Chișinău/ „Constantin Stere” University of European Political and Economic Studies, Chisinau

IA versus IA. Cămașa de lumină ca antidot la algoritmul de siliciu/ IA versus IA. The shirt of light as an antidote to the silicon algorithm

PhD student Olesea ENACHI, “Ion Creangă” State Pedagogical University in Chișinău/ Drd. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
Safeguarding and valorization of the traditional blouse with shoulder embroidery (altița) in the Republic of Moldova: the role of institutions and communities/ Salvagardarea și valorificarea cămășii cu altiță în Republica Moldova: rolul instituțiilor și al comunităților

PhD Marina MIRON, Institute of History, Moldova State University, Association for the Development of Tourism in Moldova/ Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova, Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova; Alexandr POLIBZA, Freelancer, researcher of local history and culture, Kubei village, Bolgrad district, Odessa oblast, Ukraine/ Freelancer, cercetător al istoriei și culturii locale, satul Kubei, raionul Bolgrad, regiunea Odesa, Ucraina
The development of the female traditional costume of Bulgarians in the Republic of Moldova and Ukraine: common features and differences/ Dezvoltarea complexului vestimentar feminin al bulgarilor din Republica Moldova și Ucraina: trăsături comune și diferențe

PhD student, ACS, Letitia Violeta GHIMIȘI "Constantin Brâncuși" University, Târgu Jiu, Romania/ Drd. ACS, Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Târgu Jiu, România

The Romanian blouse and traditional costume as expressions of cultural identity/ *Ia românească și costumul tradițional ca expresii ale identității culturale*

Elena GĂVAN, Curator IA, Complexul Național Muzeal ASTRA, Sibiu, România/ Curator IA, ASTRA National Museum Complex, Sibiu, Romania

Expresii culturale de pe Valea Hârtibaciului. *Ia cu umăraș în colecția Muzeului ASTRA/ Cultural expressions from the Hârtibaci Valley. The traditional blouse with shoulder straps in the ASTRA Museum collection*

Dr. Luiza-Maria DRAGOMIR, Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Târgu Jiu, România/ „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Târgu Jiu, Romania

Cămașa cu altiță – tradiția cusută în timp/ *The embroidered blouse – tradition stitched through time*

Master's student Andrea BUTNARU, "Dunărea de Jos" University of Galați/ Masterand, Universitatea „Dunărea de Jos” Galați; PhD Ion GHELEȚCHI, Universitatea Tehnică a Moldovei, Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul/ Moldova Technical University, “Bogdan Petriceicu Hasdeu” University Center in Cahul

The valorization of traditional Romanian clothing in contemporary fashion: the case of *La Blouse Roumaine/ Valorificarea portului tradițional românesc în moda contemporană: cazul La Blouse Roumaine*

Raisa OSADCI, cercetător științific, Institutul Patrimoniului Cultural/ Research scientist, Institute of Cultural Heritage

Aspecte ale portului tradițional din satul Puhoi, raionul Ialoveni/ *Aspects of traditional costume in the village of Puhoi, Ialoveni district*

Angela DOINA-BEZUȚCHI, Magistru în Arte Decorative, Instituția Publică Centrul de Excelență în Industria Ușoară/ Master of Fine Arts, Public Institution Center of Excellence in Light Industry; dr. Marina MALCOCI, Instituția Publică Centrul de Excelență în Industria Ușoară/ Public Institution Center of Excellence in Light Industry

Costumul modern inspirat de costumul național/ *The modern costume inspired by the national costume*

SECȚIUNEA II/ SECTION II:

PATRIMONIUL ETNOCULTURAL MATERIAL ȘI IMATERIAL REFLECTAT ȘI PROMOVAT PRIN FORME MUZEALE, INSTITUȚIONALE, TURISTICE, RELIGIOASE ȘI ARTISTICE DE EXPRESIE/
TANGIBLE AND INTANGIBLE ETHNOCULTURAL HERITAGE REFLECTED AND PROMOTED THROUGH MUSEUM, INSTITUTIONAL, TOURISM, RELIGIOUS, AND ARTISTIC FORMS OF EXPRESSION

Biroul/ Office: Sala de ședințe 531 a Institutului Patrimoniului Cultural

Moderatori/ Moderators:

PhD Sergiu SUVAC, Alexandru MAGOLA

Dr. Natalia LAZAR, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, Baia Mare, România/ PhD, Technical University of Cluj-Napoca, Northern University Center in Baia Mare, Faculty of Letters, Baia Mare, Romania

Punerea în valoare a patrimoniului cultural prin intermediul turismului. Biserici de lemn maramureșene/ *Promoting cultural heritage through tourism. Wooden churches of Maramureș*

Dr. Ion TIȚA-NICOLESCU, Muzeul Viticulturii și Pomiculturii Golești, Membru în Comisia Națională de Salvagardare a Patrimoniului Cultural Imaterial din Ministerul Culturii, România/ PhD, The Golești Museum of Viticulture and Pomology, Member of the National Commission for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage under the Ministry of Culture, Romania

Sincretism religios și controverse etimologice în sărbătoarea Sânzienelor/ *Religious syncretism and etymological controversies in the Sânzienele festivity*

Dr. Camelia BURGHELE, Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, România/ PhD, Zalău County Museum of History and Art, Romania

Bucătăreșele satelor, o expoziție – omagiu/ “The Village Cooks” – a tribute exhibition

Măriuca VERDEȘ, Asociația Rădăcinilor Străbune, Călinești, jud. Maramureș, România/ Association of Ancestral Roots, Călinești, Maramureș County, Romania

Horile-s de stâmpărare... O perspectivă asupra horitului/ “Hori Are for Consolation...” A Perspective on Horit (Traditional Vocal Performance)

Dr. Borco ILIN, Muzeul Satului Bănățean, Timișoara, România/ PhD, Banat Village Museum, Timișoara, Romania

Cotidianul – subiect de marketing cultural. Contul de facebook care aduce vizitatori (Muzeul Satului Bănățean Timișoara)/ Everyday life – a topic for cultural marketing. The facebook page that brings in visitors (The Banat Village Museum in Timișoara)

Alexandru MAGOLA, PhD Sergiu SUVAC, Institute of Cultural Heritage/ Institutue of Cultural Haritage

Archive photos of old funerary monuments from the ethnographic area of Codri Orheiului/ Fotografii de arhivă cu monumente funerare vechi din zona etnografică a Codrilor Orheiului

Dr. Sergiu SUVAC, Institutul Patrimoniului Cultural/ PhD, Institute of Cultural Heritage

Evoluția porții tradiționale și a îngrăditurilor în spațiul pruto-nistrean: materiale și forme de-a lungul timpului/ The evolution of traditional gates and fences in the Prut-Dniester Region: materials and forms through the ages

Drd. Ina ISAC, Institutul Patrimoniului Cultural/ PhD student, Institute of Cultural Heritage

The traditional gate between change and continuity: the perennial nature of universal symbols/ Poarta tradițională între schimbare și continuitate: caracterul peren al simbolurilor universale

Carolina COTOMAN, Institutul Patrimoniului Cultural/ Institute of Cultural Heritage

Adăposturile postume – forme, funcții și semnificații în cultura funerară/
Posthumous shelters – forms, functions, and meanings in funeral culture

Drd. Sorin GRAJDARI, Institutul Patrimoniului Cultural/ PhD student, Institute of Cultural Heritage

Salvagardarea și valorificarea turistică a bășcuțelor tradiționale din așezările rurale de pe cursul superior al râului Răut (raioanele Florești și Șoldănești)/
Safeguarding and tourism valorization of traditional dugout houses in rural settlements along the upper course of the Răut River (Florești and Șoldănești districts)

Raisa OSADCI, cercetător științific, Institutul Patrimoniului Cultural/ Research scientist, Institute of Cultural Heritage

Caracteristici ale obiceiurilor și credințelor specifice etapei inițiale a perioadei postnuptiale/
Characteristics of customs and beliefs specific to the initial stage of the post-nuptial period

Dr. hab. Victoria ROCACIUC, Institutul Patrimoniului Cultural/ Dr. habil., Institute of Cultural Heritage

Motivale Bugeacului în creația pictorului Dimităr Peicev/
The motifs of the Bugeac region in the artistic creation of the painter Dimităr Peicev

SECȚIUNEA III / SECTION III:

CULTURA TRADIȚIONALĂ – SURSĂ DE CUNOAȘTERE ISTORICĂ ȘI IDENTITARĂ /

TRADITIONAL CULTURE AS THE SOURCE OF HISTORICAL KNOWLEDGE AND IDENTITY

Biroul/ Office: Sala de Ședințe 523 a Institutului Patrimoniului Cultural

Moderatori/ Moderators:

Dr. Nina IVANOVA, drd. Sorin GRAJDARI

Dr. Valentina URSU, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău/ PhD, “Ion Creangă” State Pedagogical University in Chișinău
Lucian Blaga despre cultura populară/ Lucian Blaga about folk culture

Dr. habil. Dumitru-Cătălin ROGOJANU, Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva /Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” din Târgu Mureș, Deva, Târgu-Mureș, România/ Museum of Dacian and Roman Civilization, Deva/ PhD, „George Emil Palade” University of Medicine, Pharmacy, Science, and Technology, Târgu Mureș, Deva, Târgu-Mureș, Romania
Cultura tradițională românească și impactul său socio-politic/ Traditional Romanian culture and its socio-political impact

Dr. Elena ARDELEAN, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași/ PhD, „Alexandru Ioan Cuza” University of Iași
Protejarea culturii tradiționale românești în era globalizării: provocări și strategii/ Preserving traditional Romanian culture in the age of globalization: challenges and strategies

Cristina PETREA, masterandă, “Mihail Sadoveanu” High School, Borca-Neamț, Romania/ Master în Etnologie, Liceul „Mihail Sadoveanu”, Borca-Neamț, România
Children’s folklore as an educational resource in primary education: theoretical frameworks and practical applications/ Folclorul copiilor ca resursă educațională în învățământul primar - cadre teoretice și aplicații practice

Dr. Natalia GRĂDINARU, Institutul Patrimoniului Cultural/ PhD, Institute of Cultural Heritage
„Furatul miresei” în tradiția nupțială a satului Puhoi: o analiză etnografică comparativă a unui fenomen în declin/ “Bride Kidnapping” in the nuptial tradition of Puhoi village: a comparative ethnographic analysis of a declining phenomenon

Dr. Anatolie BAJORA, Universitatea de Știință și Tehnologie din Zhejiang, Hangzhou, China/ Zhejiang University of Science and Technology, Hangzhou, China

Rolul culturii tradiționale în promovarea produselor vitivinicole moldovenești în China/ *The role of traditional culture in promoting Moldovan wine products in China*

PhD Nina IVANOVA, Institute of Cultural Heritage/ Dr., Institutul Patrimoniului Cultural

“Casa mare” within the categories of purity and sacredness: the case of Puhoi village (Ialoveni district)/ *„Casa mare” în cadrul categoriilor de puritate și sacralitate: cazul satului Puhoi (raionul Ialoveni)*

Dr. Liudmila CHICIUC, Universitatea Tehnică a Moldovei, Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul/ PhD, Moldova Technical University, “Bogdan Petriceicu Hasdeu” University Center in Cahul

Geograful Gheorghe I. Năstase (1896-1985) despre elemente autohtone și influențe străine în construcția locuinței: cazul satului Copanca din jud. Tighina/ *Geographer Gheorghe I. Năstase (1896–1985) on indigenous elements and foreign influences in housing construction: the case of the village of Copanca in Tighina County*

Dr. Polina LUNGU, Universitatea Tehnică a Moldovei, Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul/ PhD, Moldova Technical University, “Bogdan Petriceicu Hasdeu” University Center in Cahul

Formarea atitudinilor pozitive în învățământul primar prin intermediul elementelor de cultură tradițională/ *Fostering positive attitudes in primary education through elements of traditional culture*

Dr. Nicolae DUDNICENCO, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală/ PhD, National Museum of Ethnography and Natural History

Unele aspecte privind utilizarea arborilor din flora spontană în alimentația tradițională românească/ *Some aspects of the use of wild trees in the diet of the Romanian-speaking area*

Drd. Aurel FONDOS, Școala doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova/ PhD student, Doctoral School of Humanities and Education, Moldova State University

Aspecte privind sănătatea și condițiile de trai în Basarabia interbelică (anii 1930)/ *Aspects of health and living conditions in interwar Bessarabia (the 1930s)*

Drd. Elena REȘETNIC, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală/ PhD student, “Ion Creangă” State Pedagogical University in Chișinău, National Museum of Ethnography and Natural History

Cercetări etnografice interbelice în spațiul românesc privind alimentația. Conturarea unui specific local/ *Interwar ethnographic research on food in Romania. The emergence of local characteristics*

SECȚIUNEA IV/ SECTION IV:

PROCESE ETNICE, ETNOSOCIALE ȘI ETNODEMOGRAFICE:

ISTORIE, PREZENT, PERSPECTIVĂ/

ETHNIC, ETHNOSOCIAL, AND ETHNODEMOGRAPHIC PROCESSES:

HISTORY, PRESENT, PERSPECTIVE

Biroul/ Office: Sala de Ședințe 538 a Institutului Patrimoniului Cultural

Moderatori/ Moderators:

Dr. Vitali ȘÎRF, Dr. Diana NICOGLO

Dr. Elsa STAVRO, Centrul Cultural Albanез al Asociației Prietenie & Integrare, or. Galați, România/ PhD, Albanian Cultural Center of the Friendship & Integration Association, Galați, Romania

Când limba maternă diferă de cea a patriei – minoritățile etnice, în contextul geopolitic actual al Balcanilor de Vest/ *When the mother tongue differs from that of the homeland - ethnic minorities in the current geopolitical context of the Western Balkans*

PhD Aleksey ROMANCHUK, Institute of Cultural Heritage/ Dr., Institutul Patrimoniului Cultural

Ethnic composition of villages in Gagauzia as a factor in the acquisition of the Romanian language/ *Componența etnică a satelor din Găgăuzia ca factor privind însușirea limbii române*

Angela OLĂRESCU, Biblioteca „Hristo Botev”, filiala Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, or. Chișinău/ The “Hristo Botev” Library, a branch of the “B.P. Hasdeu” Municipal Library, Chișinău

Cultura tradițională bulgară promovată de Biblioteca „Hristo Botev”/ *Bulgarian traditional culture promoted by the „Hristo Botev” Library*

Drd. Maria SMIRNOVA, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova, or. Chișinău/ PhD student, Doctoral School of Humanities and Education, Moldova State University, Chișinău

Școlile în coloniile bulgare din Basarabia rămasă sub oblăduirea țaristă (1856–1878)/ *Schools in the Bulgarian settlements in Bessarabia remained under Tsarist rule (1856–1878)*

Людмила ЧОЛАНУ, др. Диана ИГНАТЕНКО, Бельцкий государственный университет имени Алеку Руссо/ ”Alecu Russo” State University of Bălți

К вопросу о формировании ромского школьного народоведения в Молдове/ *On the development of Roma ethnography in Moldovan schools*

PhD student Maria GRABOVSCAIA, Moldova State University, Chișinău/ Drd. Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău

Ethnocultural diversity and the transformation of traditional symbols in bookplates/ *Diversitatea etnoculturală și transformarea simbolurilor tradiționale în ex-librisuri*

Dr. Svetlana PROCOP, Institutul Patrimoniului Cultural/ PhD, Institute of Cultural Heritage

Paștele Blajinilor și ritualurile de pomenire la romii din orașul Edineț/ *The Blajini Easter and Memorial Rituals Among the Roma Community in the City of Edineț*

Др. Надежда КАРА, Институт культурного наследия/ PhD, Institute of Cultural Heritage

Традиции болгар Молдовы – посещение родившей женщины/ *Traditions of the Bulgarians of Moldova: visiting a woman after childbirth*

Др. хаб. Жозефина КУШНИР, Институт культурного наследия/ Dr. Habil., Institute of Cultural Heritage

Поэтический аспект ряда карнавально-смеховых идишских устойчивых выражений евреев Республики Молдова/ *The noetic aspect of a number of carnival- and humor-related yiddish idioms among Jews in the Republic of Moldova*

PhD Irina IJBOLDINA, Institute of Cultural Heritage/ Dr., Institutul Patrioniului Cultural

Traditions of the dwellings of Russian Old Believers in the village of Egorovka (the Republic of Moldova)/ *Tradițiile privind locuințele rușilor de rit vechi din satul Egorovka (Republica Moldova)*

Др. Татьяна ЗАЙКОВСКИ, Институт культурного наследия/ PhD, Institute of Cultural Heritage

Сарафан как часть традиционного женского костюма у старообрядцев Республики Молдова/ *The sarafan as part of the traditional women's costume among the Old Believers of the Republic of Moldova*

Ольга ГАРУСОВА, Институт культурного наследия/ Institute of Cultural Heritage

Традиционная мужская одежда старообрядцев Молдовы (по материалам полевых исследований)/ *Traditional men's clothing of the Old Believers in Moldova (based on field research)*

Др. Евдокия СОРОЧЯНУ, Институт культурного наследия/ PhD, Institute of Cultural Heritage

Погребальный хлеб «kapiti» в обрядовой практике гагаузов/ *“Kapiti” funeral bread in Gagauz ritual practices*

Др. Диана НИКОГЛО, Институт культурного наследия/ PhD, Institute of Cultural Heritage

Паста из красного перца – традиционная приправа гагаузской кухни/ Red pepper paste – a traditional condiment in Gagauz cuisine

Др. Виталий СЫРФ, Институт культурного наследия/ PhD, Institute of Cultural Heritage

Элементы традиционной материальной культуры гагаузов в повести Николая Бабоглу «Гвоздики расцвели вновь»/ Elements of the Gagauz traditional material culture in Nikolai Baboglu's novella "The Carnations Have Bloomed Again"

Dr. Ion DUMINICA, Institutul Patrimoniului Cultural/ PhD, Institute of Cultural Heritage

Fierăritul – un meșteșug ce a dăruit fericire romilor ciocănari din orașul Edineț și impactul său în gospodăriile țărănești din Republica Moldova și Ucraina/ Blacksmithing – a craft that brought happiness to the Roma Locksmiths from the city of Edineț and its impact on rural households in the Republic of Moldova and Ukraine

SECȚIUNEA V/ SECTION V:

CULTURA TRADIȚIONALĂ UCRAINEANĂ:

SOLUȚII DE VALORICARE ȘI RESURSE /

TRADITIONAL UKRAINIAN CULTURE:

SOLUTIONS FOR VALORIZATION AND RESOURCES

Biroul/ Office: Sala de Ședințe 537 a Institutului Patrimoniului Cultural

Moderatori/ Moderators:

Др. Катерина КОЖУХАР, Олександр ГОЛОВКО

Лідія АНДРІЙЧУК, Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Івано-Франківськ, Україна/ Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

Традиційна обрядовість Покуття як цілісний культурний феномен: досвід локального дослідження та популяризації/ Traditional rituals culture of Pokuttia as an integrated cultural phenomenon: local research and promotion.

Др. Альона ВАМУШ, др. Оксана ФЕДУНОВИЧ-ШВЕД, Комунальний заклад “Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області”, м. Чернівці, Україна/ PhD, Municipal Institution “Institute of Postgraduate Pedagogical Education of Chernivtsi Region”, Chernivtsi, Ukraine.
Язичницька символіка в жіночих головних уборах населення Буковини в епоху Середньовіччя/ Pagan symbolism in women's headdresses of medieval Bukovina

Др. габ. Людмила ГЕРУС, Інститут народознавства Національної академії наук України, м. Львів, Україна/ Dr. hab., Institute of Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine.
Рушник у весільній обрядовості українців: функції та смисли / Towel in Ukrainian wedding rituals: functions and meanings.

Олександр ГОЛОВКО, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, м. Київ, Україна/ “M. Rylsky” Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
Комплекс традиційного чоловічого вбрання Східноподільського Придністров'я першої половини ХХ ст. (за спогадами респондентів) / The complex of traditional male clothing of the Eastern Podillia Transnistrian region in the first half of the 20th century (based on respondents' memories)

Др. Леся ГОРОШКО-ПОГОРЕЦЬКА, Інститут народознавства Національної академії наук України, м. Львів, Україна/ PhD, Institute of Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine
«В українців не б'ються»: переосмислення символу великоднього яйця в часі російсько-української війни/ “Ukrainians Don't Fight”: reinterpreting the symbol of the Easter egg during the Russo-Ukrainian war

Др. Вероніка ГРИЦКУ, др. Поліна ЧУХНЕНКО, Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області», м. Чернівці, Україна/ PhD, Municipal Institution “Institute of Postgraduate Pedagogical Education of Chernivtsi Region”, Chernivtsi, Ukraine.
Вишиванка та народний одяг Буковини у контексті національних і агальнолюдських цінностей як засіб виховання учнівської молоді /

Embroidery and folk clothing of Bukovina in the context of national and universal human values as a means of educating young students

PhD Oksana DROHOBYTSKA, “Vasyl Stefanyk” Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine/ Др. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна

The magazine «Nova Khata» (1925–1939) as a promoter of folk costume/ Журнал «Нова хата» (1925–1939) як популяризатор народного костюма

Dr. hab. Halyna IVASHKIV, Institute of Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, м. Lviv, Ukraine/ Др. габ., Інститут народознавства Національної академії наук України, Львів, Україна

Ceramic altar crosses: main shapes and decorative features/ Нанрестольні керамічні хрести: основні форми та оздоблення

PhD Roksolyana KVASNYTSYA, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine/ Др. Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

Ukrainian costume as a tool of visual subjectivity: semiotic defender and the strategies of runway presentation/ Український костюм як інструмент візуальної суб'єктивності: семіотичний захисник та стратегії представлення на подіумі

Др. габ. Олександр КОЖОЛЯНКО, др. Тетяна МОРОЗ, Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області», м. Чернівці, Україна/ Dr.hab., PhD, Municipal Institution “Institute of Postgraduate Pedagogical Education of Chernivtsi Region”, Chernivtsi, Ukraine.

Сонячний культ українців Буковини / The solar cult of the Ukrainians of Bukovina

Др. Віктор КОЖУХАР, Інститут культурної спадщини, Кишинів, Республіка Молдова/ PhD, Institute of Cultural Heritage

Селянський двір та господарські споруди українців Молдови: трансформація традиції (за польовими матеріалами)/ Farmstead and farm buildings of Ukrainians in Moldova: transformations of tradition (based on field materials)

Др. Катерина КОЖУХАР, Інститут культурної спадщини, Кишинів, Республіка Молдова/ PhD, Institute of Cultural Heritage

Гастрономічний код весільної обрядовості в українських та українсько-молдовських селах Глодянського району Республіки Молдова: локальна традиція, культурна взаємодія й трансформація/ *Gastronomic code of wedding rituals in Ukrainian and Ukrainian-Moldovan villages of Glodeni district of the Republic of Moldova: local tradition, cultural interaction and transformation*

Др. Анастасія КРИВЕНКО, Інститут народознавства Національної академії наук України, м. Львів, Україна/ PhD, Institute of Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine.

Гуцульська зброя в етнографічній колекції Музею НТШ: до питання збереження національної спадщини українців/ *Hutsul weapons in the ethnographic collection of the Shevchenko Scientific Society Museum: on the preservation of the Ukrainian national heritage*

Др. Наталія ЛИТВИНЧУК, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, м. Київ, Україна / PhD, “M. Rylsky” Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Вишиванка в етноідентифікаційних практиках населення українсько-російського порубіжжя під час війни (за матеріалами анкетного опитування)/ *The embroidery in the ethno-identification practices of the population of the Ukrainian-Russian border during the war (based on the materials of a questionnaire survey)*

PhD Romana MOTYL, Lviv Polytechnic National University, Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine/ Др. Національний університет “Львівська політехніка”, Інститут народознавства Національної академії наук України

Handcrafted ceramics of Lesia Denysenko as a phenomenon of a living tradition/ *Рукотворна кераміка Лесі Денисенко як феномен живої традиції*

Др. Марина ОЛІЙНИК, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, м. Київ, Україна / PhD, “M. Rylsky” Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Іменний орнамент Василя Вишиваного на вишитій сорочці для Карла фон Габсбурга/ *Nominal ornament of Vasyl Vyshyvany on an embroidered shirt for Karl von Habsburg*

Др. Ольга ОЛІЙНИК, Інститут народознавства Національної академії наук України, м. Львів, Україна / PhD, Institute of Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine.

Традиційний жіночий поясний одяг на Покутті (загальнорегіональні та локальні відміни)/ *Traditional women’s waistcloth in Pokuttia (regional and local variations)*

Днт Ігор ПЕРЕВЕРТНЮК, Інститут народознавства Національної академії наук України, м. Львів, Україна/ PhD student, Institute of Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine.

Колекція традиційного одягу в етнографічній збірці Наукового товариства імені Шевченка: засади формування/ *Traditional clothing collection in the Ethnographic Collection of the Shevchenko Scientific Society: foundations of formation*

Dr. Nataliia PETROVA, Universitatea Națională din Odesa „I. I. Mechnikov”/ PhD, Odesa I. I. Mechnikov National University; Valeria OBRAZENCO, studentă, Universitatea Națională din Odesa „I. I. Mechnikov”/ student, Odesa I. I. Mechnikov National University

Prezentarea, valorificarea și promovarea culturii tradiționale în spațiul muzeal: exemplul localității Frumușica-Nouă din regiunea Odesa/ *Presenting, preserving, and promoting traditional culture in museum settings: the case of Frumușica-Nouă in the Odessa region*

Дитка Маргарита ПУГАЧЕНКО, Київський столичний університет ім. Бориса Грінченка, м. Київ, Україна/ PhD student, Boris Hrynchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine

Різновиди форм лускавок в народному костюмі України/ Varieties of forms of luskavok in the folk costume of Ukraine.

Маст. Єлизавета СИЛКА, Карпатський національний університет ім. Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна/ Master student, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

Вишивки українок-політв'язнів ГУЛАГу як вираження підтримки і турботи в умовах неволі / Embroideries of Ukrainian female political prisoners of the GULAG as an expression of support and care in the conditions of imprisonment

Др. Сергій СІРЕНКО, Національний музей історії України, м. Київ, Україна/ PhD, National Museum of Ukrainian History, Kyiv, Ukraine.

Специфіка комплектування та збереження одягу ліквідаторів Чорнобильської катастрофи (на матеріалах фондової колекції Національного музею історії України)/ Specifics of the collection and preservation of clothing of the liquidators of the Chernobyl disaster (based on materials from the collection of the National Museum of History of Ukraine)

Др. Валентина СУШКО, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, м. Київ, Україна/ PhD, "M. Rylsky" Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Традиційне вбрання українців-слобожан у сучасних реаліях/ Traditional clothing of Ukrainian Slobozhans in modern realities

Др. габ. Ярослав ТАРАС, Інститут народознавства Національної академії наук України; Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна/ Dr.hab., Institute of Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine; Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine.

Народна архітектура Молдови: історія неопублікованої монографії/ Folk architecture of Moldova: The story of an unpublished monograph

Dr. Violeta TIPA, Institutul Patrimoniului Cultural/ PhD, Institute of Cultural Heritage

Regizori ucraineni pe scena teatrelor de păpuși din Republica Moldova/ Ukrainian directors on the stage of puppet theaters in the Republic of Moldova

PhD Tetiana FAINYK, Institute of Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine/ Др. Інститут народознавства Національної академії наук України, м. Львів, Україна

Folk “protective” calendar in traditional Ukrainian medicine/ Народний «обереговий» календар у традиційній українській медицині

Dr.hab. Olena FEDORCHUK, Institute of Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine/ Др. габ. Інститут народознавства Національної академії наук України, м. Львів, Україна

Ethnographic collection of the Shevchenko Scientific Society: principles of digitization/ Етнографічна збірка Наукового товариства імені Шевченка: засади оцифрування

Др. Мар'яна ЦУРКАН, Інститут народознавства Національної академії наук України, м. Львів, Україна/ PhD, Institute of Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine.

Народні уявлення та практики збирання лікарського зілля в Україні/ Traditional beliefs and practices of medicinal plant gathering in Ukraine.

Др. Поліна ЧУХНЕНКО, др Вероніка ГРИЦКУ, Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області», м. Чернівці, Україна/ PhD, Municipal Institution “Institute of Postgraduate Pedagogical Education of Chernivtsi Region”, Chernivtsi, Ukraine

Вишиванка та народний одяг Буковини в контексті національних і загальнолюдських цінностей як засіб виховання учнівської молоді/ Embroidery and folk clothing of Bukovina in the context of national and universal human values as a means of educating young students

I. REZUMATE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Practici tradiționale și obiceiuri de întreținere a fântânilor în satul Puhoi (r-nul Ialoveni): o perspectivă etnoculturală*

Dr. Valentin ARAPU,

Institutul Patrimoniului Cultural

<https://orcid.org/0000-0002-1103-9758>

Cercetările de teren efectuate în satul Puhoi, r-nul Ialoveni, la finele anului 2025 și în primele luni ale anului 2026 au avut ca prioritate investigarea și valorificarea pe filieră științifică a patrimoniului cultural material și imaterial local, fiind abordată inclusiv și problema practicilor și obiceiurilor de întreținere a fântânilor. În memoria puhoienilor de vârstă înaintată persistă amintirile clăcilor de odinioară, organizate la săparea și construcția fântânilor, activitate comunitară, organizată în scop de întraajutorare. Claca organizată la construcția fântânii era o formă de muncă prestată în favoarea gospodarului, iar apa devenea un bun comunitar la care toți sătenii aveau acces. Gospodarul era organizatorul clăcii, el îi invita din ajun pe toți participanții, asigura toate cele necesare pentru buna desfășurare a muncii, era responsabil pentru masă. Fiecare sătean participant putea contribui cu anumite unelte necesare muncii, cu mijloace de transport, materiale de construcție sau sume de bani donate gospodarului pentru cheltuielile necesare. Construcția unei fântâni era un prilej de sărbătoare și de socializare a sătenilor, oamenii fiind bine dispuși și satisfăcuți sufletește pentru apariția unei noi surse de apă în comunitate. Ulterior, la curățarea fântânilor erau respectate aceleași tradiții de onorare a clăcașilor prin oferirea pomenilor, servirea bucatelor și cinstirea mesenilor. La construcția și curățarea fântânilor bărbații îndeplineau cele mai dificile munci fizice, iar femeile preparau bucatele, aranjau masa și ofereau pomenile. În mare parte, aceste practici tradiționale și obiceiuri se respectă și astăzi la curățarea anuală a fântânilor în comunitate.

Cuvinte cheie: fântâni, satul Puhoi, tradiții, obiceiuri, clacă.

* Rezumat și comunicare elaborate în cadrul proiectului „Cercetarea patrimoniului cultural material și imaterial din localitatea Puhoi, raionul Ialoveni: între tradiție și modernitate” (cifrul: 25.80012.0807.59SE) în conformitate cu contractul de finanțare încheiat cu Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare în baza rezultatelor concursului național de proiecte de cercetare și inovare” „Stimularea excelenței cercetărilor științifice pentru anii 2025–2026”.

Protejarea culturii tradiționale românești în era globalizării: provocări și strategii

Dr. Elena ARDELEAN,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
<https://orcid.org/0000-0002-2873-7966>

Cultura tradițională este strâns legată de conceptul de patrimoniu cultural imaterial, care include practici, reprezentări, expresii și cunoștințe recunoscute de comunități ca parte a identității lor culturale. În contextul globalizării și dezvoltării tehnologice accelerate din perioada contemporană, cultura tradițională se confruntă cu transformări profunde. Lucrarea de față analizează impactul globalizării asupra culturii tradiționale din România. Globalizarea reprezintă simultan o oportunitate dar și o amenințare pentru cultura tradițională românească. Provocarea principală este menținerea echilibrului între modernizare și conservarea identității culturale, evidențiind riscurile de omogenizare culturală și erodare a identităților locale.

De asemenea, sunt analizate strategiile de protejare a patrimoniului cultural imaterial prin educație, cadru legislativ, inovație digitală și implicarea comunităților locale. Protejarea culturii tradiționale este esențială din mai multe motive. În primul rând, contribuie la formarea și menținerea identității culturale, oferind indivizilor un sentiment de apartenență și continuitate. În al doilea rând, susține diversitatea culturală la nivel global, considerată o valoare fundamentală pentru dezvoltarea umană și în al treilea rând, cultura tradițională are un potențial economic semnificativ prin turism cultural și industrii creative.

Pe baza literaturii academice și a practicilor internaționale, studiul argumentează că protejarea culturii tradiționale necesită o abordare dinamică, care să îmbine continuitatea cu adaptarea la noul context contemporan, marcat de schimbări rapide.

Cultura tradițională nu este doar o moștenire a trecutului, ci și o resursă pentru viitor, însă doar printr-o abordare integrată cultura tradițională românească poate rămâne vie și relevantă în secolul XXI.

Cuvinte-cheie: cultură tradițională, globalizare, patrimoniu cultural, conservare, identitate, sustenabilitate.

Rolul culturii tradiționale în promovarea produselor vitivinicole moldovenești în China

Dr. Anatolie BAJORA,

Zhejiang University of Science and Technology, Hangzhou, China

<https://orcid.org/0000-0002-9866-1389>

Acest studiu analizează rolul culturii tradiționale în promovarea produselor vitivinicole moldovenești pe piața chineză, evidențiind faptul că vinul este perceput nu doar ca produs economic, dar și ca purtător de identitate culturală. Republica Moldova are o tradiție vitivinicolă îndelungată, care poate constitui un avantaj competitiv important într-un context globalizat și extrem de concurențial. După reorientarea exporturilor spre China, producătorii moldoveni au înțeles că succesul depinde nu doar de calitatea produsului, ci și de capacitatea de a transmite o imagine autentică și recognoscibilă.

În acest sens, elementele culturii tradiționale joacă un rol important în procesul de promovare. Motivele decorative, obiectele artisanale, motive inspirate din viața satului și imaginile peisagistice sunt integrate în designul etichetelor, în amenajarea spațiilor comerciale și în materialele promoționale. Aceste elemente contribuie la crearea unei atmosfere culturale distincte, apreciate de consumatorul chinez, care manifestă interes pentru produse cu identitate și poveste.

Promovarea vinurilor moldovenești este susținută și prin participarea la expoziții, activitatea distribuitorilor locali și implicarea comunității moldovenești din China, care contribuie la popularizarea imaginii țării. Totuși, aceste inițiative rămân fragmentare și insuficient coordonate, fiind limitate de lipsa resurselor financiare și a unor strategii coerente pe termen lung.

În concluzie, valorificarea sistematică a culturii tradiționale ar putea consolida poziția vinurilor moldovenești pe piața chineză, oferindu-le vizibilitate, autenticitate și avantaj competitiv.

Cuvinte-cheie: cultură tradițională, vinuri moldovenești, piața chineză, identitate, promovare.

Albume de cusături și broderii românești prezentate la expoziția ASTREI din 1905

Dr. hab. Gherghina BODA, Deva, România
<https://orcid.org/0000-0003-2736-1810>

Faptul că la toate expozițiile organizate de românii transilvăneni produsele industriei de casă au constituit punctul de atracție pentru publicul vizitator, a determinat valorificarea motivelor naționale specific românești, strângerea lor în albume, cu scopul de conservare și valorificare, atât de generațiile prezente, cât și de generațiile viitoare.

La expoziția națională de la Sibiu din anul 1905 au fost prezentate două albume, unul realizat de Minerva Cosma intitulat *Album de cusături și țesături românești*, celălalt realizat de Dimitrie Comșa, intitulat *Ornamentica română*. Ambele albume prezintă importanță prin faptul că relevă, pe de o parte, un număr însemnat de modele de cusături și țesături românești originale, iar pe de altă parte, aduc în atenția publicului frumusețea și bogăția de imagini și culori a produselor noastre etnografice, imaginația și gustul artistic desăvârșit al țărâncii române, originalitatea produselor, finețea și eleganța formelor și culorilor acestora.

Totodată, aceste albume se disting și printr-o deosebită importanță științifică relevată de faptul că din studiul acestor modele (natura și felul motivelor de inspirație, alegerea și combinarea culorilor, forma desenului) se pot trage concluzii privind trecutul nostru etnic și istoric, precum și influențele interetnice din domeniul etnografic.

Valoarea artistică a acestor albume este neprețuită, ele fiind „povestea în culori a simțului estetic rafinat și variat al țărâncelor noastre”. Simetria geometrică perfectă, ca și motivele prelucrate cu multă finețe reprezintă calități proprii, trăsături definitorii ale produselor realizate de o individualitate etnică înzestrată cu un deosebit simț artistic. Aceste modele, creații artistice originale, sunt dovada cea mai elocventă a înclinațiilor artistice ale poporului român.

Cuvinte cheie: albume, cusături, broderii, ASTRA, Sibiu.

Bucătărelele satelor, o expoziție – omagiu

Dr. Camelia BURGHELE,
Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, România

Bucătărelele satelor este o expoziție – omagiu adus gospodinelor pricepute din satele sălăjene care, de-a lungul multor generații, au știut să prepare mâncarea (deseori în cantități mari!) pentru întreaga familie. Pricererea lor a fost cu atât mai mare cu cât de cele mai multe ori trebuiau să se descurce cu ce le dădea propria grădină de zarzavaturi și propria curte. Mâncarea trebuia să fie nu doar gustoasă, ci și sățioasă, dat fiind faptul că munca în satul tradițional era covârșitor fizică. Mai mult decât atât, mâncarea se gătea, în bucătăria țărănească, și într-o mare cumpătate, așa cum spuneau nu doar preceptele creștine – potrivit cărora tot ce avem vine de la Dumnezeu și nu trebuie aruncat ori risipit - dar cum impunea și viața grea și plină de lipsuri, la modul propriu.

La toate acestea se adăuga și presiunea posturilor lungi de peste an sau, în unele familii, chiar zilele de vineri (poate și luni și miercuri!) din fiecare săptămână, când mâncarea era de post iar problema sațietății era pusă și mai pregnant.

Să gătești zilnic masa pentru o familie numeroasă în astfel de condiții era nu numai un act de mare responsabilitate, dar și unul cultural, de a face ca viața de zi cu zi să meargă înainte potrivit rostului lăsat din bătrâni.

Cuvinte-cheie: antropologie culturală, sat tradițional, mâncare tradițională, gospodine, bucătărie tradițională.

**Geograful Gheorghe I. Năstase (1896-1985) despre elemente autohtone
și influențe străine în construcția locuinței:
cazul satului Copanca din jud. Tighina**

Dr. Liudmila CHICIUC,
Universitatea Tehnică a Moldovei,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
<https://orcid.org/0000-0002-4111-6865>

Studiul vizează implicarea geografului basarabean Gheorghe I. Năstase în campania de cercetări monografice a Institutului Social Român din Basarabia (1934-1940), din satul Copanca, județul Tighina (1937). Include elucidarea rezultatelor cercetărilor întreprinse asupra construcției locuințelor, publicate în revista periodică a instituției – Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României, Regionala Chișinău, tomul II, 1937. Analiza studiului monografic al reputatului geograf, oferă o perspectivă detaliată asupra locuinței din acest sat, dar și din întreaga regiune a Nistrului de Jos, privită ca punct de întâlnire între tradiția seculară autohtonă și procesele de modernizare aduse de influențele externe. Cercetătorul descrie locuința nu doar ca pe un simplu adăpost, ci ca pe un rezultat al adaptării omului la ecosistemul specific al luncii Nistrului, unde resursele naturale au dictat, timp de secole, formele arhitecturale primare.

În viziunea lui Gheorghe I. Năstase, elementul autohton este definit de folosirea în construcție a materialelor organice oferite de „bălțile” Nistrului: stuful, papura și nuielele de salcie. Casa tradițională din Copanca păstra structura arhaică românească, fiind ridicată pe un schelet de lemn cu pereți din nuiele împletite și lipite cu lut, având acoperișul din stuf, de model „bătrânesc” numit în 4 „ape”. Planul locuinței rămânea fidel compartimentării clasice - cu tinda centrală care servea drept spațiu de trecere între camera de zi și „casa mare” - iar estetica exterioară era marcată de prezența prispei și a varului albastru, elemente care confereau satului un caracter vizual omogen și autentic.

Totuși, Gheorghe I. Năstase evidențiază un proces intens de aculturație, satul fiind situat la intersecția unor curente de influență diverse. Întâi de toate, autorul observă cum prestigiul social al gospodarilor înstăriți începe să submineze tradiția prin adoptarea elementelor străine în construcția caselor, precum acoperișurile din tablă, țigla sau olane, care înlocuiau treptat stuful tradițional. La fel, influența rusească este identificată în special la nivelul sistemului de încălzire, prin generalizarea cuptorului cu pat („lejanca”), iar contactul cu coloniile germane și bulgare din sudul Basarabiei a impus rigoarea în organizarea ane-

xelor gospodărești și utilizarea pietrei de calcar sau a cărămizii arse. Gheorghe I. Năstase explică argumentat cum „a prins rădăcini” în Copanca și în satele din regiune, un alt element străin, determinant în construcția locuințelor, și anume - acoperișul de papură în 2 „ape”, considerat ca venind din partea coloniștilor germani, dar care, de fapt, provenea din valea inferioară a Dunării.

Gheorghe I. Năstase înfățișează locuința din Copanca anilor 1930 ca pe o entitate aflată în tranziție. Deși structura profundă și adaptarea la mediu rămăneau ancorate în fondul autohton, presiunea modernității și contactele interetnice din perioada țaristă și interbelică transformau satul într-un peisaj hibrid. Această evoluție reprezenta un semn al progresului economic, în contextul unui cumul de factori obiectivi care impuneau noile elemente, dar și o provocare pentru conservarea specificului cultural românesc în fața modelelor arhitecturale de împrumut.

Cuvinte-cheie: cercetări monografice, locuința, Copanca, județul Tighina, elemente autohtone, influențe străine.

Adăposturile postume – forme, funcții și semnificații în cultura funerară

Carolina COTOMAN,

Institutul Patrimoniului Cultural

<https://orcid.org/0000-0002-7911-0274>

Cultura funerară reprezintă ansamblul de practici, rituri și simboluri prin care societățile își onorează morții și își gestionează relația cu lumea de dincolo. În acest cadru, adăposturile postume sunt analizate ca elemente centrale ale practicilor funerare, reprezentând spații materiale destinate protejării și marcării rămășițelor umane, precum și exprimării simbolice a relației dintre vii și morți. Adăposturile postume includ o varietate de forme arhitecturale și rituale, de la morminte simple până la structuri complexe precum criptele, sarcofagele și cavourile. Acestora li se adaugă elementele suprastructurale, cum ar fi crucile funerare, monumentele comemorative sau troițele, care au rolul de a individualiza și sacraliza spațiul funerar. Diversitatea acestor forme reflectă diferențele culturale, religioase și istorice ale comunităților umane. Din perspectivă antropologică, adăpostul postum nu este doar un spațiu fizic de depunere a defunctului, ci și o construcție simbolică profundă. El exprimă credințe legate de moarte, suflet și posibila existență a unei vieți de apoi, funcționând ca un spațiu de tranziție

între lumea celor vii și cea a celor morți. În acest sens, adăpostul postum devine un element esențial al sistemului de credințe și al organizării sociale, având atât rol ritualic, cât și identitar. Analiza evidențiază faptul că aceste structuri nu sunt doar locuri de depozitare a rămășițelor umane, ci și suporturi ale memoriei colective. Ele contribuie la procesul de comemorare, la menținerea legăturilor simbolice cu înaintașii și la transmiterea valorilor culturale de la o generație la alta. Totodată, adăposturile postume reflectă ierarhii sociale, statutul individului în comunitate și evoluția concepțiilor despre moarte în diferite epoci istorice.

În concluzie, adăposturile postume sunt interpretate ca elemente esențiale ale culturii funerare, având o funcție complexă, aflată la intersecția dintre materialitate, simbolism și memorie culturală.

Cuvinte cheie: adăposturi postume, sicriu, mormânt, cimitir.

Costumul modern inspirat de costumul național

Angela DOINA-BEZUȚCHI, Magistru în Arte Decorative,
Artist plastic în domeniul designului vestimentar;
Dr. Marina MALCOCI,

Instituția Publică Centrul de Excelență în Industria Ușoară
<https://orcid.org/0009-0009-9952-4659>

În această comunicare va fi prezentată experiența autorilor în realizarea unui costum contemporan inspirat din portul tradițional, în cadrul căruia sunt armonizate elementele specifice costumului național cu accente moderne de design vestimentar. Complexul vestimentar are la bază o rochie albă, ornamentată cu broderii ample în zona pieptului, fiind completată de un șorț negru decorat cu motive geometrice în nuanțe de roșu și verde. Prin această asociere cromatică și ornamentală, costumul exprimă eleganță, rafinament și respect față de valorile culturale tradiționale.

Un rol esențial în configurația artistică a ținutei îl are broderia, care îndeplinește atât o funcție decorativă, cât și una simbolică. Cromatica utilizată, dominată de roșu, negru și verde, generează un contrast armonios și conferă costumului expresivitate vizuală. Roșul sugerează energie și vitalitate, negrul-imprimă sobrietate și echilibru compozițional, iar verdele introduce note de prospețime și armonie. Totodată, mânecile transparente și croiala simplificată contribuie la caracterul contemporan al costumului, fără a diminua legătura acestuia cu tradiția.

Costumul propus evidențiază posibilitatea reinterpretării creative a portului național, cu păstrarea identității sale culturale fundamentale. Creația nu reprezintă o reproducere fidelă a unei piese tradiționale, ci valorifică motive și elemente decorative specifice într-o formulă adaptată sensibilității estetice actuale. În acest mod, tradiția este recontextualizată și actualizată, iar valorile moștenite sunt transmise prin intermediul designului contemporan.

De asemenea, creația prezintă o importantă dimensiune identitară. În contextul tendințelor de uniformizare a modei contemporane, vestimentația inspirată din costumul tradițional contribuie la conservarea specificului cultural și la exprimarea apartenenței la un spațiu etnocultural distinct. În același timp, asemenea creații pot avea și o funcție educativă, facilitând apropierea tinerelor generații de patrimoniul popular și de valorile meșteșugului tradițional.

În concluzie, costumul analizat constituie un exemplu relevant de sinteză între tradiție și modernitate. Prin ornamentală, cromatică și expresivitate artistică, acesta reflectă valoarea estetică și identitară a costumului național, demonstrând că elementele culturii tradiționale pot fi integrate și valorificate cu succes în creațiile vestimentare contemporane.

Cuvinte cheie: tradiție, broderie, motive geometrice, identitate culturală, cromatică, reinterpretare.

Cămașa cu altiță – tradiția cusută în timp

Dr. Luiza-Maria DRAGOMIR,
Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Târgu Jiu, România
<https://orcid.org/0000-0003-3209-6126>

Cămașa cu altiță reprezintă una dintre cele mai profunde expresii ale identității culturale românești, sintetizând într-o formă artistică raportul dintre tradiție, memorie și spiritualitate. În acest articol se propune analizarea semnificației culturale și simbolice a cămășii cu altiță, evidențiind rolul ei ca element de patrimoniu cultural imaterial și ca formă de continuitate identitară.

În cultura tradițională românească, puține obiecte concentrează o încărcătură simbolică atât de profundă precum cămașa cu altiță. Transmisă din generație în generație, la depășește funcția de îmbrăcăminte și devine expresia unei identități colective, a unei memorii culturale și a unei spiritualități integrate vieții cotidiene.

Recunoașterea cămășii cu altiță în patrimoniul cultural imaterial UNESCO confirmă nu doar valoarea estetică a acestui obiect tradițional, ci și capacitatea sa de a conserva și transmite structuri culturale fundamentale. În acest sens, ia nu aparține exclusiv trecutului, ci continuă să funcționeze ca simbol viu al continuității dintre tradiție și modernitate.

Expresia „tradiția cusută în timp” reflectă nu doar continuitatea istorică a acestei arte, ci și raportul profund dintre creația populară și temporalitate. În lumea tradițională, timpul nu era perceput exclusiv ca succesiune lineară, ci ca permanență a unor forme esențiale ale existenței.

Cămașa cu altiță poate fi interpretată ca o formă de arhivă culturală vie, în care fiecare generație adaugă propriul strat de experiență fără a rupe legătura cu originea. Ea reprezintă mai mult decât o formă de artă populară: ea constituie o sinteză între memorie, identitate și spiritualitate.

Într-o epocă dominată de accelerare și uniformizare culturală, cămașa cu altiță reamintește importanța continuității și a rădăcinilor identitare. Tradiția nu apare aici ca relicvă a trecutului, ci ca resursă vie pentru viitor.

Cuvinte-cheie: cămașa cu altiță, patrimoniu cultural, tradiție, identitate culturală, artă populară.

Unele aspecte privind utilizarea arborilor din flora spontană în alimentația tradițională românească

Dr. Nicolae DUDNICENCO,
Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală
<https://orcid.org/0000-0002-1789-5301>

Este bine cunoscut că, în trecut, arborii au avut un rol important în evoluția societății omenești, inclusiv la poporul român. În afară de faptul că arborii furnizau material de construcții, ei ofereau și produse alimentare, subiect care a fost abordat sporadic în diferite lucrări semnate diverși cercetători (C. Giurescu, V. Butura, C. Pârvu, A. Felea, D. Onica, E. Reșetnic, N. Dudnicenco, A. Bajora). Totuși, nu am depistat vreo lucrare consacrată exclusiv subiectului utilizării arborilor din flora spontană în alimentația poporului român. Din aceste considerente, în acest material științific vom prezenta unele aspecte ale utilizării arborilor din sălbătăcie în alimentația populației din spațiul românesc, prin analiza lucrărilor acestor cercetători și prin valorificarea rezultatelor propriilor investigații de teren. V. Butura relatează că în numeroase regiuni românești se folosea uleiul de jir

(fructul fagului). Frunzele tinere au un gust acrișor și unii săteni le consumau. C. Giurescu ne informa că oamenii se hrăneau cu ghindă în timpul crizelor. Sătenii măcinau și amestecau ghinde cu făină obținută din coajă de ulm și jir. Castanul comestibil era întâlnit în două zone: Oltenia de Nord-Vest și în regiunea Baia Mare. C. Pârvu menționa că castanele se consumau întregi (coapte, prăjite, fier-te) sau sub formă de făină. În urma investigațiilor de teren am depistat faptul că florile de tei și de salcâm erau folosite pentru prepararea ceaiurilor. Florile de salcâm erau consumate proaspete în salate sau în amestec cu miere de albine. Unii localnici ai satului Bursuc, raionul Nisporeni preparau rachie din flori de salcâm. În regiunea Drochia din flori de salcâm se făcea, prin fermentare, o băutură slab alcoolică, sezonieră, asemănătoare cvasului. Frunzele de stejar erau folosite la murături. La finalul acestui material concluzionăm faptul că arborii din flora spontană aveau numeroase întrebuințări alimentare, contribuind la diversificarea alimentației populației românești.

Cuvinte cheie: arbori, alimentație, ulei, făină, băuturi.

Fierăritul – un meșteșug ce a dăruit fericire romilor ciocănari din orașul Edineț și impactul său în gospodăriile țărănești din Republica Moldova și Ucraina

Dr. Ion DUMINICA,

Institutul Patrimoniului Cultural

<https://orcid.org/0000-0001-5896-6850>

Această comunicare are ca obiectiv prezentarea rezultatelor cercetării etnografice de teren, efectuate în orașul Edineț, în perioada 20-23 aprilie 2026, axându-se pe valorificarea mărturiilor consemnate în comunitatea tradițională a romilor ciocănari referitoare la starea curentă a practicării fierăritului. În prezent, se constată cu regret că în or. Edineț nu a fost atestate aspecte funcționale ale fierăritului, fiind documentate doar „memoriile regretabile” despre un trecut recent, în care romii găseau fericire în munca utilă, prestată în fierăriile itinerante, amplasate în apropierea șatrelor, pentru a satisface diverselor nevoi ale gospodăriilor țărănești din Republica Moldova și Ucraina. Din anul 2022, sunetele „ciocanului deșteptător” nu mai răsună în Edineț, după decesul ultimului meșter fierar rom, Nourăș Stoian (1950 – 2022).

În ultimile decenii, fierăritul a fost perceput ca o „meserie fericită” pentru familiile extinse ale romilor, care împreună „umblau cu șatrele, mâncau și pe-

treceau, se ajutau la nevoie și lucrau cu spor și veselie, din zori și până seara”, fiind îndrumați de meșterii fierari respectați precum: Valentin Căldărari, Fiodor Ciuraru, Gheorghe Codreanu, Vasile Forfacari, Aurel Șoldea și Iacob Șoldea. Totuși, în prezent, acest meșteșug a devenit o activitate inactuală și neprofitabilă, întrucât toate piesele fierăriei din inventarul gospodăresc sunt acum fabricate intensiv în uzine și pot fi procurate cu ușurință din diverse piețe.

În cadrul cercetării etnografice au fost înregistrate 3 mărturii ale romilor fierari nepracticanți, care au abandonat fierăritul din varii motive:

Cercetarea etnografică realizată a permis înregistrarea a trei mărturii ale romilor fierari care au renunțat la practicarea acestui meșteșug din diverse motive. Gheorghe Banda „Flagărea” (anul nașterii 1949) a declarat că, după ce a lucrat o perioadă îndelungată peste hotare, s-a întors recent acasă, să-și petreacă bătrânețile, însă a găsit fierăria devastată de hoți neidentificați, care i-au furat toate instrumentele de fierărit, cu excepția ilăului.

Petru Căldărari „Busuioc” (anul nașterii 1959) a afirmat că, după o recuperare medicală îndelungată, a dăruit instrumentele de fierărit prietenilor și rudeilor apropiate, păstrând numai ilăul ca amintire.

Liuba Stoian „Lviva” (anul nașterii 1968) a menționat că, după decesul fratelui său, Nouraș Stoian, ultimul meșter fierar din Edineț, a decis să vândă toate instrumentele de fierărit din gospodărie, păstrând doar două clești și un foarfece pentru curățarea copitelor la cai, deoarece niciun membru al familiei nu dorea să lucreze împreună cu ea, iar fierăritul necesită colaborarea a cel puțin două persoane.

Astfel, în cadrul cercetării etnografice, au fost documentate ultimele rămășițe ale instrumentarului de fierărit existente parțial în gospodăriile romilor din Edineț, incluzând patru ilaie (uzinile itinerante ale fierăritului) – ustensile esențiale pentru romii fierari itineranți („ciocănari”); trei ciocane mici („de o mână”); două clești; un foarfece de fier pentru curățarea copitelor; un vătrai în formă de lopățică și un vătrai în formă de cârlig.

Cuvinte-cheie: fierăritul, mărturiile romilor ciocănari, orașul Edineț, meșteri fierari, instrumentele fierăritului.

Aspecte privind sănătatea și condițiile de trai în Basarabia interbelică (anii 1930)

Aurel FONDOS, doctorand,
Școala doctorală Științe Umaniste și ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova
<https://orcid.org/0000-0001-8405-2745>

Studierea aspectelor legate de sănătatea populației basarabene reprezintă un subiect de importanță majoră. Criza economică internațională din perioada 1929–1933 a afectat drastic și Basarabia, unde bântuiau numeroase epidemii și boli grave. Tot în această perioadă, în acest ținut român, la inițiativa autorităților românești și mediului academic, au fost expediate grupuri de cercetare sociologice și istorice pentru a cerceta starea reală a sănătății și igienei localnicilor, în raport cu condițiile de trai. Rezultatele care nu au fost deloc îmbucurătoare au determinat autoritățile să mobilizeze toate instrumentele de putere, inclusiv cele militare și administrative, pentru a ameliora situația în regiune.

În același timp, starea sănătății și igiena fiind aspecte esențiale ale vieții cotidiene în Basarabia anilor <30 ai secolului al XX-lea, sunt interconectate cu gradul de îmbunătățire a componentelor medico-sanitare și a condițiilor de trai descrise în acest articol, care la rândul său, ilustrează gradul de modernizare și civilizare a comunităților basarabene.

Concomitent, vor fi expuse realitățile și realizările din perioada de referință, prin principiile fondate și sprijinite de bunăstarea economică, care se manifestă prin crearea unor condiții sociale decente pentru fiecare membru al comunităților provinciale.

Prin urmare, în baza unei analize metodice istorice, cantitative și structurale, vor fi descrise problema, gradul de dezvoltare și realizările în domeniile igienei și de sănătate a populației basarabene, acestea fiind conturate în strânsă legătură cu evenimentele din acest interval de timp din istorie. Ele vor fi marcate de anumite evenimente importante, cu factorii și cauzele ce au contribuit la procesul de modernizare a sistemului de asistență medicală, igienă și sănătate a populației din provincie.

Cuvinte cheie: Basarabia, sănătatea populației, condiții de trai, igienă.

**Expresii culturale de pe Valea Hârtibaciului.
Ia cu umăraș în colecția Muzeului ASTRA**

Elena GĂVAN, Curator IA,
Complexul Național Muzeal ASTRA
Sibiu, România

Muzeul ASTRA deține una dintre cele mai bogate colecții de patrimoniu din țară în materie de port, textile și broderii.

Costumul popular din zona Sibiului poate fi descris ca o imagine unitară într-o diversitate locală bogată, cu trăsături comune ce conturează tipuri specifice corespunzătoare reperelor etnografice sibiene: Mărginimea Sibiului, Valea Hârtibaciului, Țara Oltului, Valea Târnavelor și Țara Secașului. Între acestea, Valea Hârtibaciului se prezintă ca o zonă etno-culturală distinctă, dominată de așezări săsești precum Agnita, Alțâna, Iacobeni, Hosman, Cașolț sau Nocrich.

În componența portului popular femeiesc de tip vechi de pe Valea Hârtibaciului, cămașa cu „umăraș” este una dintre piesele cele mai expresive, fiind o dovadă a talentului artistic al localnicilor. Alături de găteala capului cu „bortiță” (specifică mireseilor), de „vălitura” nevestelor, de șurtele de lână și cătrințele „oacheșe”, ia cu altiță conferă costumului de pe Hârtibaci un loc deosebit în tipologia portului românesc.

Cuvinte cheie: expresii culturale, Valea Hârtibaciului, *Ia cu umăraș*, Muzeului ASTRA, portul popular.

Salvgardarea și valorificarea turistică a bășcuțelor tradiționale din așezările rurale de pe cursul superior al râului Răut (raioanele Florești și Șoldănești)

Drd. Sorin GRAJDARI,

Institutul Patrimoniului Cultural

<https://orcid.org/0000-0001-9385-5195>

Bășcuțele tradiționale, cunoscute și sub denumirea de bordeie, se mai păstrează și astăzi în unele așezări de pe cursul superior al râului Răut. Puține dintre ele mai sunt locuite, majoritatea fiind abandonate, iar în fiecare an tot mai multe se deteriorează sau sunt demolate, piatra fiind reutilizată de oameni în alte scopuri. În același timp, unele dintre aceste construcții au fost restaurate și transformate în muzee. Recent, acest tip de locuință a atras atenția presei internaționale, inclusiv a *Agenciei France-Presse*, contribuind astfel la promovarea lor la nivel global.

Atâta timp cât mai există persoane care locuiesc în bășcuțe, avem oportunitatea de a afla cum erau construite, cum se desfășura viața de odinioară în aceste locuințe și de ce, în pofida lipsurilor, oamenii au continuat să trăiască în ele. Valorificarea acestor locuințe semiîngropate ar putea contribui semnificativ la dezvoltarea turismului în Republica Moldova. Din discuțiile purtate cu localnicii reiese că bășcuțele sunt vizitate frecvent, inclusiv de turiști din străinătate.

O mare parte dintre aceste locuințe se află în proprietate privată, fapt care îngreunează intervenția autorităților statului. Cu toate acestea, inițiativele autorităților publice locale de protejare și valorificare a acestor construcții sunt binevenite.

Deși mass-media a jucat un rol important în popularizarea acestui tip de locuință, din perspectivă științifică, subiectul a beneficiat de o valorificare limitată. Lipsa unor studii sistematice accentuează riscul pierderii complete a acestor construcții și, implicit, a cunoștințelor privind modul lor de construire. Aceasta se datorează și dispariției meșterilor specializați, condiționată de lipsa cererii pentru astfel de locuințe.

Deși tinerii de azi evită să locuiască în asemenea locuințe, există un interes semnificativ pentru modul de viață asociat unei bășcuțe. Restaurarea și conservarea acestor construcții ar putea stimula nu doar vizitarea lor, ci și implicarea activă a publicului în descoperirea patrimoniului tradițional.

Cuvinte cheie: patrimoniu, Florești, Șoldănești, bășcuță, turism, identitate, valorificare.

**„Furatul miresei” în tradiția nupțială a satului Puhoi:
o analiză etnografică comparativă a unui fenomen în declin**

Natalia GRĂDINARU,

Institutul Patrimoniului Cultural

<https://orcid.org/0000-0002-8144-5997>

Prezenta comunicare este consacrată cercetării fenomenului „furatului miresei” în cadrul tradiției nupțiale din satul Puhoi, o practică ancestrală cuprinsă în cotidianul comunităților rurale din spațiul pruto-nistrean. Studiul se bazează pe date empirice colectate în urma expedițiilor etnografice efectuate în anii 2025 și 2026, precum și pe cercetările echipei din cadrul proiectului „Cercetarea patrimoniului cultural material și imaterial din localitatea Puhoi, raionul Ialoveni: între tradiție și modernitate”, cu cifrul: 25.80012.0807.59SE, completate de o perspectivă comparativă asupra unor practici analogice întâlnite la alte popoare. Metoda de investigație utilizează interviuri deschise, în care respondenții au fost întrebați dacă obiceiul „furatului miresei” a fost des întâlnit în localitatea lor, oferind astfel o imagine directă a percepțiilor și amintirilor comunitare.

Analiza relevă caracterul relativ restrâns și localizat al acestui obicei, specific doar unor zone rurale tradiționale precum satul Puhoi. În acest context, se evidențiază dinamica culturală prin care „răpirea” a fost o formă de legământ matrimonial cu valență simbolică profundă, dar care a suferit transformări și, în final, o retragere completă sub presiunea schimbărilor sociale și normative recente. Studiul accentuează particularitățile comportamentale ale viitorilor miri și ale părinților acestora, identificând o zonă de tensiune intergenerațională în acceptarea și perpetuarea practicii. Astfel, „furatului miresei” a funcționat nu numai ca o ceremonie inițiativă, ci și ca un test al consensului social și familial în procesul nupțial.

Cercetătoarea relevă faptul că această practică s-a conservat în tradiția satului până la sfârșitul anilor 1980, moment din care a intrat în declin ireversibil, ultima familie martoră a acestei forme de căsătorie remarcând dispariția fenomenului. Studiul aduce o contribuție originală prin integrarea datelor recente de teren într-un cadru teoretic larg, efectuând o comparație logică și temeinică între formele „răpirii” din Moldova românească și manifestările similare la nivel internațional, unde această practică persistă până în prezent. În concluzie, cercetarea oferă o perspectivă complexă asupra modului în care tradiția nupțială răspunde provocărilor modernității, evidențiind legătura profundă între identitate culturală și transformările sociale.

Această investigație etnografică pune în lumină nu doar un element aparent marginal al vieții rurale, ci și modul în care o practică rituală este supusă procesului dinamic al adaptării și, în final, al dispariției, constituind un element esențial în înțelegerea patrimoniului cultural și a comportamentului colectiv din zona pruto-nistreană.

**Cotidianul – subiect de marketing cultural.
Contul de facebook care aduce vizitatori
(Muzeul Satului Bănățean Timișoara)**

Dr. Borco ILIN,
Muzeul Satului Bănățean Timișoara, România

Digitalizarea tot mai accentuată și pătrunderea sistemelor de informare multimedia, bazate pe Internet, în tot mai multe domenii ale promovării culturale, a însemnat alinierea muzeelor la noi tehnici de marketing și advertising

Studiul de față prezintă cazul concret al Muzeului Satului Bănățean Timișoara și felul în care se realizează promovarea acestuia în rețeaua Facebook (prin apelul la guerilla marketing).

Cuvinte cheie: patrimoniu cultural, promovare, muzeu, guerilla marketing, creativitate, etnografie.

IA versus IA. Cămașa de lumină ca antidot la algoritmul de siliciu

Dr. Aron JINARU,
aPISC -aPerspectives Innovation Science Creativity, Luxemburg
<https://orcid.org/0000-0002-5765-3446>;

Dr. George NICULESCU,
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”
<https://orcid.org/0000-0001-9745-038X>

Limba română ascunde, în cele două litere „IA”, un paradox cultural de primă urgență: același grup de litere definește atât cel mai avansat produs al ingineriei digitale a secolului XXI - Inteligența artificială - cât și cel mai vechi produs al ingineriei textile a neamului românesc: ia. Algoritmul și cămașa. Siliciul și borangicul.

Articolul pornește de la convingerea că această coincidență conține un mesaj. Să privim la ceea ce am pus față în față: două civilizații ale cunoașterii, două moduri radical diferite de a procesa lumea, de a crea, de a memora și de a transmite. Una numărând în biți. Cealaltă numărând în noduri. IA (tehnologia) numără în biți, memorează fără biografie și produce *icon-uri*. Ia (româneasca) numără în noduri, memorează cu corp și eroare și produce *indici autentici*. Nu este o diferență de grad - este o diferență de natură ontologică.

Articolul operează deliberat în trei registre: argumentativ (afirmații verificabile, refutabile), metaforic (comparații fertile asumate ca atare) și vizionar (scenarii de foresight, nu predicții). Această stratificare este miza sa estetică esențială.

Inteligența artificială poate produce simboluri și *icon-uri* cu fidelitate înaltă. Nu poate produce, prin principiu, *indici autentici*. Aceasta nu este o limită tehnică remediabilă prin creșterea puterii de calcul. Este o limită de principiu: indicele presupune că obiectul reprezentat a existat fizic și a lăsat urme fizice reale.

Ia autentică activează simultan cinci straturi semiotice: simbolic (vocabularul de motive cu semnificații stabilite cultural), iconic (asemănările structurale cu formele fractale naturale), indicele personal (urmele corporale ale meșterei), indicele temporal (semnele momentului calendaristic și ale ocaziei sociale) și intertextual (referințele implicite la ia mamei, a bunicii, a unui lanț neîntrerupt). IA accesează primele două. Ultimele trei rămân structural inaccesibile.

Cuvinte cheie: autentic, simbol, tradiție, inteligența artificială, comparație.

Punerea în valoare a patrimoniului cultural prin intermediul turismului. Biserici de lemn maramureșene

Dr. Natalia LAZAR, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca,
Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere

Bisericile de lemn din Maramureș reprezintă un patrimoniu cultural de o valoare inestimabilă, fiind nu doar niște expresii arhitecturale ale credinței strămoșești, ci și mărturii vii ale unei civilizații a lemnului, puternic ancorate în spațiul rural românesc. Bisericile de lemn maramureșene se remarcă printr-o serie de trăsături definitorii: structura de tip navă, acoperișurile înalte, turnurile suple, absida altarului cu formă poligonală, decorații sculptate în lemn, ce reflectă o imaginație bogată, rafinament estetic, o profundă spiritualitate ancorată în legătura simbolică dintre om, divinitate și natură. Monumente de arhitectură

vernaculară, ele povestesc despre o istorie a dăinuirii și a rezistenței prin credință și atestă inteligența și genialitatea constructorilor, meșteri populari autodidacți și inspirați, care au atins virtuozitatea în arhitectura din lemn.

Cercetarea se axează și unele dintre raportările maramureșenilor la sacru și la viața comunității culturale și religioase: hramul, procesiunile și pelerinajele. Hramul este forma pe care o comunitate o alege ca simbol de venerație și respect față de un erou sub semnul căruia își așează devenirea, procesiunile sau procesiile reprezintă mai mult decât o grupare de oameni, care se îndreaptă într-o celebrare religioasă, cu același scop, iar pelerinajele pot fi înțelese ca forme superioare de procesiuni religioase spre un loc sfânt, biserică, templu, munte, izvor, în scop eshatologic.

Hramul, procesiunile și pelerinajele pot fi surprinse din perspectiva unui turism cultural în Maramureș, presupunând familiarizarea turistului cu anumite aspecte ale realității culturale și religioase, cu legende ale locurilor, interacțiunea între moștenirile culturale, ca expresie a identificării oamenilor cu anumite spații și tradiții locale.

Cuvinte-cheie: biserici, lemn, hram, procesiune, pelerinaj.

Formarea atitudinilor pozitive în învățământul primar prin intermediul elementelor de cultură tradițională

Dr. Polina LUNGU,

Universitatea Tehnică a Moldovei,

Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

<https://orcid.org/0000-0001-8581-2523>

Subiectul propus spre cercetare se referă la două concepte-cheie: *atitudini pozitive* și *cultură tradițională*. Formarea atitudinilor pozitive reprezintă un deziderat în învățământul primar și se raportează la respect, empatie, înțelegere, adaptabilitate, coeziune, receptivitate, echitate și la alte modalități de a gândi, simți și acționa într-o manieră adecvată. Cultura tradițională înglobează elemente identitare, precum folclorul, meșteșugurile populare, portul popular, tradițiile, obiceiurile, gastronomia și alte valori culturale specifice neamului românesc.

Aceste două concepte-cheie se află într-o strânsă interdependență datorită procesului instructiv-educativ în care sunt antrenați principalii actori educaționali: elevul și cadrul didactic. Prin valorificarea elementelor de cultură tradițională la nivelul învățământului primar, se dezvoltă respectul față de identitatea culturală a fiecărui cetățean, se contribuie la instituirea armoniei în societate, se

asimilează comportamente civilizate și conduite civice, se dezvoltă atașamentul pentru valorile autentice locale și naționale.

Disciplinele școlare studiate în învățământul primar, prin conținutul curricular, creează oportunități majore de a identifica și studia elementele de cultură tradițională, diversitatea acestora, asigurând, astfel, formarea atitudinilor pozitive în mediul școlar, care se vor extinde ulterior în mediul familial și social.

Cuvinte-cheie: atitudini pozitive, cultură tradițională, învățământ primar, proces instructiv-educativ.

Piese de port tradițional aparținând găgăuzilor dobrogeni, din colecția dr. Sirhan Mustafov

Dr. Iulian MITRAN,
Universitatea Internațională Danubius, or. Galați, România
<https://orcid.org/0000-0002-2394-4018>

Colecția doctorului Sirhan Mustafov cuprinde o gamă variată de elemente de port tradițional, bijuterii și accesorii reprezentative pentru mai multe grupuri etnice de pe teritoriul Bulgariei. Această colecție se particularizează prin atenția care este acordată reprezentării portului țărănesc de sărbătoare în variantă completă, fiind incluse, pe lângă elementele textile, podoabe și diferite accesorii. Vestimentația găgăuzilor dobrogeni poate să fie clasificată în două categorii, diferențele fiind date de subgrupul la care ne raportăm. În cazul comunităților situate în zona de coastă (ex.: Ghiaursuiulciuc, Chestrici), putem observa amprenta vestimentației urbane otomane. În comunitățile din zona interioară a Dobrogei bulgărești putem vorbi despre amprenta vestimentației bulgărești dobrogene. Trebuie să avem în vedere că vestimentația comunităților găgăuze din sudul Dobrogei se diferențiază semnificativ de cea pe care o găsim în satele din sudul Basarabiei. În cazul găgăuzilor basarabeni putem observa amprenta portului orășenesc din Imperiul Rus, cât și o serie de elemente comune cu portul bulgarilor și al moldovenilor. Vestimentația comunităților din zona de coastă pune un mare accent pe utilizarea textilelor scumpe (catifea, mătase); în unele cazuri nu mai putem vorbi despre prezența elementelor realizate prin tehnici tradiționale, dominând piese care sunt realizate din materiale textile cumpărate din comerț.

Portul găgăuzilor din sudul Dobrogei are numeroase similitudini cu cel al vaiacilor, grup de bulgari indigeni ai regiunii Varna. Materialele fotografice ne

prezintă ansambluri vestimentare femeiești care ies în evidență prin combinații între șalvari confecționați din textile țesute în dungi multicolore, purtați cu pestelcă (tipologie vaiacă), ilice (veste) căptușite la exterior cu năframe de mătase cu imprimeuri florale, cercei de tâmplă realizați din mărgel și alte accesorii specifice. Ansamblurile vestimentare pe care le găsim la găgăuzii din zonele interioare poartă tiparul portului bulgăresc, păstrând în mare parte trăsăturile vestimentației țărănești de sărbătoare. Portul femeilor se diferențiază de cel al bulgarilor prin câteva elemente-cheie: fustele foarte largi, de formă conică, numeroase dintre acestea fiind confecționate din lână țesută în carouri, ilice din catifea, pestelci bicrome (roșu-negru, albastru-negru). Colecția dr. Sirhan Mustafov cuprinde costume aparținând celor două subgrupuri menționate, cu un număr mai mare de obiecte din comunitățile din zona de coastă.

Costumele găgăuze din colecția dr. Serhan Mustafov au fost prezentate în cadrul evenimentului Ziua Panaghiei, organizat de Grupul etno-cultural Zestre Dobrogeană (coord. dr. Iulian Mitran) în colaborare cu Muzeul de Artă Orientală „Casa Panaghia” din Babadag. Evenimentul s-a remarcat prin prezentarea mai multor costume care aparțin unor grupuri minoritare din Bulgaria, care sunt insuficient cunoscute publicului din România. Putem aminti pomacii din Breznița și Teteven, turcii din zona Rodopilor, găgăuzii din regiunea Dobrici și Varna. Situația colecției după decesul dr. Sirhan Mustafov, survenit în mai 2025, rămâne insuficient clarificată.

Cuvinte-cheie: portul găgăuzilor, sudul Dobrogei, ansambluri vestimentare femeiești, portul țărănesc de sărbătoare, grupuri minoritare din Bulgaria.

Cultura tradițională bulgară promovată de Biblioteca „Hristo Botev”

Angela OLĂRESCU,
Biblioteca „Hristo Botev”,
filiala Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, or. Chișinău
<https://orcid.org/0000-0001-7091-042X>

Cultura și tradițiile bulgarilor din Moldova constituie o moștenire vie, care păstrează obiceiurile străvechi transmise din generație în generație și constituie o veritabilă memorie colectivă a comunității.

Biblioteca de cultură și literatură bulgară „Hristo Botev”, filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, joacă un rol important în promovarea și valorificarea culturii tradiționale bulgare. Biblioteca „Hristo Botev” funcționează ca un cen-

tru cultural și educațional al bulgarilor basarabeni, susținând prin activitatea sa identitatea etnică a comunității. Biblioteca este o platformă unde sunt create toate condițiile pentru desfășurarea dialogului intercultural între etnii.

Colecția de cărți a Bibliotecii „Hristo Botev” include lucrări de etnografie și etnologie, precum și publicații consacrate tradițiilor naționale bulgare, care oferă descrieri detaliate și studii aprofundate realizate atât în Bulgaria, cât și în Republica Moldova. Există o serie de studii valoroase realizate de savanții moldoveni și bulgari consacrate cercetării tradițiilor și folclorului bulgarilor din Moldova.

Printre cărțile din colecția bibliotecii noastre, care reflectă cultura și tradițiile bulgarilor din Moldova și Bulgaria, se regăsesc atât ediții rare, cât și volume deosebit de valoroase, publicate în tiraje limitate. De exemplu: *Народни песни на българите от Украинска и Молдавска ССР* în 2 volume, autor Nicolai Kaufman. – София, 1982; *Календарна обредност и идентичност у българите в Бесарабия*, autor Elena Vodincar; *Календарная обрядность Болгар Республики Молдова*, autor Alecsandr Kovalov. – Chișinău, 2017; *Традиции, памет, идентичност на българите в Украйна и Молдова: динамика и културата в диаспора*, autor Galin Georgiev. – Sofia, 2022.

Prin diverse activități culturale și educaționale, instituția contribuie la transmiterea tradițiilor bulgare și la consolidarea identității culturale a etniei bulgare. Biblioteca organizează variate evenimente tematice, precum festivaluri, conferințe științifice, prezentări și lansări de carte, întâlniri cu personalități reprezentative de etnie bulgară, expoziții de carte, seri literare etc. Acestea pun în valoare folclorul, obiceiurile și tradițiile bulgare, inclusiv portul popular, muzica și dansurile specifice bulgarilor. Biblioteca promovează nu doar cultura tradițională, ci și spiritul patriotic și valorile istorice ale poporului bulgar.

Trebuie subliniat faptul că tradițiile unui popor rămân mereu vii datorită expresiei lor în folclor, care reflectă valorile, credința și modul de viață al comunității.

Cuvinte-cheie: cultura tradițională, identitatea etnoculturală, bulgari basarabeni, Biblioteca de cultură și literatură bulgară „Hristo Botev”, dialog intercultural.

Aspecte ale portului tradițional din satul Puhoi, raionul Ialoveni*

Raisa OSADCI, cercetător științific
 Institutul Patrimoniului Cultural
<https://orcid.org/0000-0002-3741-5328>

Studierea patrimoniului cultural tradițional din satul Puhoi în cadrul unui proiect de investigare etnografică, implementat de o echipă de cercetători-etnologii de la Institutul Patrimoniului Cultural, a relevat până la momentul actual o serie de caracteristici ale portului tradițional din localitate. În baza unor acumulări de informații dispersate, colectate din amintirile bătrânilor, precum și datorită cunoștințelor deținute de cei mai tineri, pe care le-au obținut, la rândul lor, din discuțiile cu vârstnicii, acestea fiind confirmate de imagini fotografice și de prezența unor obiecte cu semnificații elocvente, atestate în gospodăriile sătenilor, se poate constata că cele mai multe piese de port tradițional pentru toate categoriile de vârstă și gen erau confecționate din pânză de casă, țesută din fire de cânepă, toarse foarte subțire. Dintre acestea făceau parte: cămășile femeiești, bărbătești și cele pentru copii, izmenele bărbătești, unele ștergare de cap pentru femei. Partea de sus (stanul) a cămășilor și acoperitorile de cap femeiești, mai ales cele purtate în cadru festiv, erau executate din țesături mai fine.

Din lână de oaie se confecționau, de obicei, acoperitorile de poale pentru femei, pantalonii de iarnă pentru bărbați, sumanele, brâiele, vestele, ciorapii pentru toți. Din blană de oaie se făceau bundițe fără mâneci și bonde cu mâneci, cojoace și cojocele, meșini. Căciulile/cușmele bărbătești erau din blană de miel, având căptușeală din blană de ied. În perioada caldă a anului, bărbații și flăcăii purtau pălării.

Aceleași surse indică prezența cămășii bărbătești cu guler răsfrânt, precum și a celei cu guler pe lângă gât/drept. Este atestată cămașa femeiască dreaptă cu platcă, fiind croită de-a întregul sau fiind tăiată în poale/având poalele adăugate. Acest fapt nu exclude, însă, prezența cămășii încrețite la gât, menționată în unele publicații de specialitate. Imaginile fotografice demonstrează că partea inferioară a poalelor cămășii tradiționale femeiești era brodată și era lăsată la vedere. Ornamentul pieselor de port era executat mai frecvent prin tehnica de cusut „în cruciuliță”.

Cuvinte-cheie: satul Puhoi, port tradițional, țesătură, croi, ornament.

* Rezumat și comunicare elaborate în cadrul proiectului „Cercetarea patrimoniului cultural material și imaterial din localitatea Puhoi, raionul Ialoveni: între tradiție și modernitate” (cifrul: 25.80012.0807.59SE) în conformitate cu contractul de finanțare încheiat cu Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare în baza rezultatelor concursului național de proiecte de cercetare și inovare” „Stimularea excelenței cercetărilor științifice pentru anii 2025–2026”.

Caracteristici ale obiceiurilor și credințelor specifice etapei inițiale a perioadei postnuptiale

Raisa OSADCI, cercetător științific
Institutul Patrimoniului Cultural
<https://orcid.org/0000-0002-3741-5328>

Obiceiurile și credințele specifice etapei postnuptiale, desfășurate în cel mai apropiat timp după nuntă, reflectă intenția de reconciliere în relația miresei și a neamului mirelui cu familia și neamul din care descinde mireasa, fără a ignora datinile de aderare a tinerilor însurați la categoria oamenilor adulți, precum și cele de integrare a tinerei neveste în spița de neam a soțului și în categoria femeilor măritate, iar a tânărului căsătorit în rândul bărbaților însurați. Parțial, procesele de integrare decurg concomitent cu cele de reconciliere, dar tradiția le alocă un timp mai îndelungat.

Petrecerea din ziua de după nuntă, numită (în funcție de zonă) „zeamă”, „ciorba de potroace”, „benchet” sau altfel, include obiceiul de a juca cămașa miresei sau cearșaful mirilor, substituit în unele zone cu varianta rituală numită „rachiul roșu/dulce”, secvență ce are atât funcție de validare a virginității miresei, cât și a capacității noului cuplu de a procrea. Aproape în întreg spațiul locuit de români, la petrecerea respectivă participă nuntașii adulți din partea mirelui și a nunului mare, precum și cei din partea miresei. Astfel, evenimentul capătă funcții de reconciliere a relațiilor. În cazul unei situații de confirmare eșuată, urmează, de obicei, o compensare materială (cu pământ, cu bani), ceea ce poate deplasa accentul de la un act de sancțiune la unul de tranzacție reparatorie, iar comensualitatea susține acest demers.

În cadrul aceleiași petreceri, se dansează o horă, la care participă numai tânăra nevestă și femeile. În multe localități există obiceiul ca femeile din horă să primească în dar din partea tinerei neveste un ștergar sau alt obiect din țesătură. Sunt evidente funcțiile de agregare ale segmentului menționat.

În ultimele câteva decenii, desfășurarea nunții s-a comprimat, multe dintre obiceiuri fiind omise sau având loc într-un interval de timp mai restrâns.

În joia sau duminica ce urmează după nuntă, se atestă alte obiceiuri de parație, reconciliere, compensare sau de reintegrare și integrare: nașii își scot finii la biserică, iar împreună cu apropiații mirelui aceștia însoțesc tinerii căsătoriți în prima vizită la părinții miresei.

Cuvinte-cheie: obiceiuri postnuptiale, tineri însurați, funcție de reconciliere, de compensare, de agregare.

**Prezentarea, valorificarea și promovarea culturii tradiționale
în spațiul muzeal: exemplul localității Frumușica-Nouă
din regiunea Odesa**

Dr. Nataliia PETROVA,
Universitatea Națională din Odesa „I. I. Mecinikov”
<https://orcid.org/0000-0001-9536-4357>;

Valeria OBRAZENCO,
Universitatea Națională din Odesa „I. I. Mecinikov”
<https://orcid.org/0009-0001-8944-370X>

Cultura tradițională a romanității orientale din Ucraina reprezintă o componentă importantă a spațiului istoric și cultural al Bugeacului (Basarabia de Sud), regiune în care s-a constituit de-a lungul secolelor un mediu multiethnic. Un exemplu elocvent al conservării și reprezentării sale contemporane o reprezintă complexul etnografic „Frumușica-Nouă” din regiunea Odesa. Importanța sa rezidă în reconstituirea memoriei culturale locale a satelor care și-au încetat existența în 1946, după crearea poligonului militar Tarutino.

Populația localității Frumușica-Nouă era alcătuită în majoritate din români (moldoveni): în anii 1924-1925, din cele 264 de familii, 247 aparțineau acestei comunități. Acest lucru a determinat profilul cultural al așezării, în care s-au păstrat formele tradiționale de gospodărire, construcția locuințelor, obiceiurile și modul de viață tipice regiunii.

Cultura materială a locuitorilor din Frumușica-Nouă reflecta în mod evident tradiția românească estică, specifică acestei regiuni. Cel mai răspândit tip de locuință era bordeiul, construit din ceamur, acoperit cu stuf și paie. Planul gospodăriei, tehnologiile de construcție și denumirile încăperilor atestă continuitatea tradiției locale de construcție a locuințelor.

Trebuie remarcat faptul că acest complex a apărut pe teritoriul unor foste localități desființate în perioada sovietică. Strămutarea forțată a populației din anul 1946 a reprezentat o traumă profundă pentru comunitatea locală. Cu toate acestea, chiar și după strămutarea satului, sătenii au căutat să se stabilească în grupuri compacte pentru a-și păstra obiceiurile, ritualurile și memoria despre micul lor cămin.

Astăzi, complexul etnografic „Frumușica-Nouă” îndeplinește o funcție memorială: readuce în circuitul cultural memoria comunităților dispărute și restabilește legătura dintre populația contemporană și mediul istoric local. Particularitatea complexului constă în faptul că tradițiile culturii românești orientale sunt

prezentate aici într-un context mai larg al regiunii multiculturale din sudul Basarabiei. O astfel de inițiativă deschide perspective pentru viitoare cercetări etnologice.

Cuvinte cheie: Frumușica-Nouă, Bugeac, cultura tradițională românească, memorie culturală, românii din Ucraina.

Paștele Blajinilor și ritualurile de pomenire la romii din orașul Edineț

Dr. Svetlana PROCOP,

Institutul Patrimoniului Cultural

<https://orcid.org/0000-0002-6928-4828>

Cercetarea de teren realizată în perioada 20-23 aprilie 2026, în orașul Edineț, a avut ca obiectiv observarea directă a ritualurilor de pomenire practicate în prima zi de luni după Paște (Paștele Blajinilor) în cadrul comunității rome, estimată la aproximativ 2.790 de persoane, conform datelor prezentate de mediatorul comunitar pentru romi, domnul Vasile Preda. Participarea la practicile de comemorare desfășurate în „Cimitirul Vechi” a facilitat documentarea audio-vizuală a ritualurilor de pomenire și colectarea de mărturii de la reprezentanții comunității rome. Datele evidențiază particularități ale celebrării, de la vestimentația festivă până la practicile de invitare a oaspeților, inclusiv a străinilor, la mesele de pomenire. Aceste practici reflectă o combinație de deschidere socială și coeziune etnoculturală. Atât femeile, cât și bărbații au un rol important în conservarea și transmiterea tradițiilor. Deși o parte semnificativă a bărbaților activează peste hotare, aceștia revin acasă pentru a marca Învierea și pentru a participa la comemorarea defuncțiilor. Comunitatea romă manifestă o rezervă moderată față de „persoanele străine”, însă devine receptivă în prezența unui mediator de încredere, fapt ce indică existența unui potențial pentru cercetări participative. Sărbătoarea depășește dimensiunea rituală, constituind un act de reafirmare identitară și de continuitate familială în contextul modernității.

Practicile observate indică o comunitate activă în menținerea tradițiilor și adaptarea lor la realitățile contemporane, oferind premise pentru valorizarea patrimoniului imaterial. Paștele Blajinilor se conturează ca reper pentru studii asupra identității, coeziunii și rezilienței culturale a romilor din nordul Republicii Moldova, relevând totodată forme consolidate de solidaritate în perpetuarea memoriei ancestrale.

Cuvinte-cheie: cultură tradițională, ritualurile de pomenire, Paștele Blajinilor, comunitatea romă, or. Edineț.

Cercetări etnografice interbelice în spațiul românesc privind alimentația. Conturarea unui specific local

Elena REȘETNIC, doctorand,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală
<https://orcid.org/0000-0002-0272-5342>

Alimentația face parte din existența umană, având rolul de a întreține viața, dar, în același timp, are și un important rol social care necesită a fi studiat. Primele contribuții la acest subiect datează din perioada interbelică, fiind anticipate de preocupări sporadice în lucrări care au conturat istoriografia etnografică în sec. al XIX-lea. În 1884, Bogdan Petriceicu Hasdeu inițiază *Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română*, marcând astfel începutul dezvoltării etnografiei și folclorului ca domenii de cercetare. Culegând și aspecte ale alimentației, el a fost interesat, în primul rând, de cele lingvistice care cumulează informații de referință istorică și socială. Demersul de acumulare a faptelor culturale a fost continuat de folcloriști de referință de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, precum Simion Florea Marian, Tudor Pamfile și Elena Niculiță Voronca, care prin descrieri locale au valorificat și analizat aspecte privind: alimentația de ritual, consumul colectiv al bucatelor, ofrandele rituale, atitudinea oamenilor față de diferite bucate etc. în cadrul monografiilor și culegerilor de folclor elaborate de aceștia. Odată cu înființarea în anul 1921 a Institutului Social Român, sub îndrumarea lui Dimitrie Gusti, precum și a filialei acestuia la Chișinău, în anul 1934, metodologia cercetării s-a îmbogățit cu accente pe cercetarea sociologică, complexă. Una dintre direcțiile principale de cercetare a Institutului Social Român din Basarabia, a fost cercetarea monografică a spațiului rural din Basarabia. Școala gustiană a cercetat alimentația din punctul de vedere al rolului ei social, dar și ca factor al stării de sănătate a populației. Lucrările lui Petre Ștefănuță, Gheorghe Madan, monografiile satelor Nișcani, Copanca, Olănești, etc., evidențiază aspecte concrete ale comensualității basarabenilor.

Cu toate că aceste cercetări au fost întrerupte, în urma tragicilor evenimente din 1940, aportul pe care acești sociologi, etnografi și folcloriști l-au adus în cercetarea etnografică, este însemnat. Alimentația nu a prezentat un subiect aparte de cercetare, dar informațiile culese de aceștia și metodologia pe care au aplicat-o, stau la baza cercetărilor viitoare.

Cuvinte cheie: alimentație, perioada interbelică, cercetări etnografice, școala gustiană, Basarabia.

Motivele Bugeacului în creația pictorului Dimităr Peicev

Dr. hab. Victoria ROCACIUC,
Institutul Patrimoniului Cultural
<https://orcid.org/0000-0002-5682-256X>

Studiul de față propune o investigație asupra modului în care motivele Bugeacului sunt valorificate și stilizate în creația pictorului Dimităr Peicev, cu accent pe lucrările realizate începând cu anii 1970. Demersul artistic al autorului relevă o preocupare constantă pentru recuperarea și reinterpretarea valorilor tradiționale bulgărești, în contextul unor căutări identitare specifice epocii sovietice târzii.

Artistul operează cu un repertoriu bogat de elemente decorative provenite din cultura materială tradițională – piese de port, cusături, bijuterii, precum și diverse obiecte de uz casnic și elemente decorative de exterior și interior – pe care le integrează în structuri compoziționale elaborate, supuse unor procese de sinteză și stilizare. În acest sens, motivele nu sunt preluate ca simple documente etnografice, ci sunt reconfigurate în funcție de exigențele unui limbaj plastic modern, devenind semne vizuale autonome.

Din perspectivă stilistică, creația lui Peicev se constituie ca un spațiu de interferență între tradiție și modernitate. Artistul recurge la adaptări ale procedurilor impresioniste, vizibile în tratarea atmosferică a luminii și culorii, precum și la accente expresioniste, manifeste prin intensitatea gestului pictural și în valorizarea dimensiunii afective. Totodată, cromatică densă și dinamica aplicării petelor de culoare trimit la reminiscențe baroce, în timp ce experiența picturii monumentale și a frescei bisericesti conferă lucrărilor o structură compozițională riguroasă, cu valențe de sacralitate și monumentalitate.

Un aspect definitoriu al acestor lucrări îl constituie tensiunea dintre cromatismul bogat și tendința de austerizare formal-stilistică a limbajului plastic. Detaliile de inspirație populară sunt frecvent supuse unui proces de reducere formală, fiind convertite în unități plastice convenționalizate. Această economie expresivă răspunde atât constrângerilor estetice ale realismului socialist, cât și necesității interne a artistului de a atinge un nivel superior de sinteză stilistică.

Corpusul de lucrări analizat include, între altele: „Peisaj din Bugeac” (1978), „Casă din satul Burgugi” (1980), „Casa părintească” (colecția MNAM, 1982–1987), „Casa părintească cu fronton” (1986), „Pe malul Nistrului” (1996), „Femei din Bugeac” (1979), „Întoarcerea ciobanului” (1979), „Strămoșii mei” (1979), „Horă din Bugeac” (colecția MNAM, 1981–1984), „Hora bulgărească în

Bugeac” (variantă, 1982), „Hora bulgărească din Bugeac” (1981, aflat în colecția Confederației Internaționale a Artiștilor Plastici, Moscova), „Pieta. Tatarbunar” (1984), „Ana Belcevicina, cântăreață bulgară” (1986), „Nuntă în Bugeac” (variantă, 1981–1984) etc. Acestea abordează subiecte de inspirație bulgărească în formule variate – peisaj, portret și compoziții de gen multifigurative.

În concluzie, prin transformarea motivelor folclorice în structuri vizuale modernizate, Dimităr Peicev realizează o sinteză originală între memoria colectivă rurală și discursul plastic contemporan. Opera sa poate fi interpretată ca un proiect coerent de revalorificare identitară, în care tradiția este simultan conservată și resemnificată, dobândind relevanță într-un context cultural marcat de presiuni ideologice și de dinamica tendințelor artistice internaționale

Cuvinte-cheie: stil, etnic, pictură, tehnică, identitate, tradiție, valoare.

Cultura tradițională românească și impactul său socio-politic

Dr. habil. Dumitru-Cătălin ROGOJANU,

Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva/

Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie

„George Emil Palade” din Târgu Mureș, Deva, Târgu-Mureș/ România

<https://orcid.org/0000-0003-1446-6701>

Studiul își propune să abordeze într-o manieră idiosincrasică rolul pe care cultura tradițională românească îl deține într-un sistem de valori tot mai perimat, fără o esență în materie de istorie, cultură și tradiție. Abordarea cercetării de față se bazează pe ideea că tradițiile și obiceiurile reprezintă vectori nu doar culturali, ci și ambadori în plan socio-politic întrucât ei pot determina rolul culturii atât în plan intern, cât și în plan extern.

Totodată, cultura tradițională, atât prin rolul său educativ, cât și prin impactul de coeziune socială constituie un demers de promovare culturală în rândul tinerelor generații care de multe ori sunt influențate în mai mare măsură de informațiile din mediul digital decât de cunoștințele verificate practic din domeniile certificate științific. Cultura tradițională, cu toate elementele sale componente, constituie un domeniu de studiu extrem de serios pentru mulți specialiști și cercetători, care aduc în atenția publică patrimoniul etnografic și etnologic specific unui popor, bagaj care conferă trăinicie etnică și un mare suport național și care diseminat în comunități contribuie la solidificarea sentimentului național.

Este evident, de asemenea, rolul politicului în ceea ce privește cultura tradițională prin două elemente de bază: 1. Întărirea sentimentului de mândrie națională; 2. Legitimitatea politică derivată din aceasta.

Atât portul popular, cât și tradițiile, sărbătorile, obiceiurile, riturile și ritualurile sunt elemente care se doresc transmise generațiilor tinere în vederea păstrării cât mai nealterate a patrimoniului etnografic material și imaterial, care creionează portretul național al poporului român. Așadar, putem considera cultura tradițională un depozitar al sufletului etnic și al zestrei materiale născute din creativitatea nesecată a poporului nostru, un mijloc eficace de conștientizare a celor mai importante valori ale trecutului și a transmiterii lor cât mai fidel urmașilor.

Cuvinte-cheie: cultura tradițională, impactul socio-politic, tradiții, obiceiuri, patrimoniu etnografic.

Școlile în coloniile bulgare din Basarabia rămasă sub oblăduirea țaristă (1856–1878)

Drd. Maria SMIRNOVA,
Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova, or. Chișinău
<https://orcid.org/0000-0001-9095-9140>

Educația religioasă a jucat un rol central în procesul de conservare a identității culturale a coloniștilor bulgari din Basarabia țaristă. Din momentul înființării primelor școli în jurul anului 1840, acestea au fost subordonate Comitetului titular privind coloniștii străini din sudul Rusiei și aveau un caracter confesional, fiind organizate în legătură directă cu bisericile ortodoxe din colonii.

Prezenta comunicare analizează situația sistemului de învățământ din coloniile bulgare ale Basarabiei care, după Războiul Crimeii (1856), au rămas sub administrația Imperiului Rus. Perioada vizată (1856–1878) este una de tranziție critică, marcând trecerea de la modelul de autogovernare comunitară la cel de integrare administrativă și lingvistică în structurile imperiale rusești.

Un punct central al cercetării îl reprezintă reforma din anul 1871, prin care școlile primare din colonii au fost transferate de sub jurisdicția Comitetului de Tutelă și trecute în subordinea Ministerului Instrucțiunii Publice. Această schimbare a accelerat procesul de rusificare, limba rusă devenind obligatorie ca instrument principal de predare. Studiul examinează modul în care comunitățile

bulgare au reacționat la aceste presiuni, utilizând biserica și clerul ca piloni de conservare a alfabetizării în limba maternă, limba bulgară fiind tolerată, de cele mai multe ori, doar în cadrul orelor de religie.

Analiza se bazează pe documentele de arhivă din Fondul 6 (Comitetul de Tutelă) și pe lucrările istoriografice semnate de cercetători precum S. Novakov și I. Duminica. Se evidențiază faptul că, în pofida restricțiilor lingvistice, rata de alfabetizare în coloniile bulgare a rămas superioară mediei guberniei Basarabia, datorită disciplinei colective și dorinței de păstrare a identității etnice prin carte. De asemenea, lucrarea punctează fenomenul migrației educaționale către zona românească, unde Gimnaziul din Bolgrad oferea un model alternativ de educație națională bulgară.

În concluzie, perioada 1856–1878 pentru școlile bulgare din zona țaristă a fost marcată de o luptă continuă între politicile de centralizare ale Sankt Petersburgului și eforturile locale de menținere a specificului cultural. Reziliența școlii bulgare a permis supraviețuirea identitară a coloniștilor până la reanexarea întregului sud al Basarabiei în 1878.

Cuvinte-cheie: Basarabia, colonii bulgare, administrație țaristă, școli primare, rusificare.

Când limba maternă diferă de cea a patriei - minoritățile etnice, în contextul geopolitic actual al Balcanilor de Vest

Dr. Elsa STAVRO,
Centrul Cultural Albanез al Asociației Prietenie & Integrare,
Galați, România
<https://orcid.org/0000-0003-4113-9378>

Balcanii de Vest – acest termen relativ nou, folosit pentru prima oară de Uniunea Europeană, pentru a grupa aceste state balcanice care, deși au statutul de țări candidate, sunt încă departe de aderarea la structura sa, include, pe lângă Albania, și unele foste republici federative iugoslave. Se pare că, în acest spațiu geografic relativ mic, tensiunile și conflictele vechi sunt aduse într-un nou context geopolitic, făcând ca drepturile minorităților etnice să fie strâns legate de stabilitatea regională, evoluția reformelor și de procesul de integrare în UE. Această situație devine și mai complicată luând în considerare faptul că minoritățile etnice, câteodată, sunt folosite de către țările-mamă pentru a justifica anumite politici sau teorii naționaliste și non-pacifiste. În această zonă, a Balcanilor

de Vest, limba și religia sunt principalele elemente identitare definitorii. Această prezentare tratează tocmai provocările cu care se confruntă membrii minorităților etnice, confruntarea lor continuă cu xenofobia, rasismul, segregarea sau discursul instigator la ură, care sunt des născute doar din constatarea faptului că limba lor maternă diferă de cea a patriei. După o scurtă descriere a fiecăruia dintre statele ce alcătuiesc regiunea Balcanilor de Vest, unde sunt prezentate statistic minoritățile, împărțite în etnice, religioase și lingvistice, devine clar că, în această regiune, nu elementul lingvistic face diferența, ci asocierea acestuia cu religia. Cel mai ilustrativ caz este cel al Bosniei Herțegovina, unde, deși toți vorbesc aceeași limbă, folosirea alfabetului chirilic și practicarea religiei ortodoxe definește apartenența etnică sârbă, în timp ce religia catolică și scrierea cu litere latine definește croații, iar scrierea cu litere latine, dar asociată cu religia musulmană este specifică etnicilor bosniaci. Lucrarea tratează în mod specific dualitatea câtorva minorități, precum cea aromână și romani, pe care limbile vorbite, deși le fac diferite de populația majoritară din statele unde trăiesc, nu le schimbă percepția referitor la patria lor mamă.

Cuvinte cheie: Balcani de Vest, minorități etnice, limba maternă, țară mamă, patrie, marginalizare, segregare, hate speech.

Evoluția porții tradiționale și a îngrăditurilor în spațiul pruto-nistrean: materiale și forme de-a lungul timpului

Dr. Sergiu SUVAC

Institutul Patrimoniului Cultural

<https://orcid.org/0000-0001-8662-7450>

Poarta tradițională și îngrăditurile în spațiul pruto-nistrean analizate din perspectiva evoluției materialelor și formelor, oferă o perspectivă valoroasă asupra modului în care comunitățile dintre Prut și Nistru și-au organizat gospodăria, și-au exprimat identitatea și au valorificat resursele naturale locale. Poarta tradițională nu a fost doar un element funcțional, destinat delimitării proprietății, ci și un simbol al statutului familiei, al ospitalității și al apartenenței culturale. În evoluția sa istorică, poarta tradițională, împreună cu îngrăditurile au cunoscut transformări importante atât în privința materialelor, cât și a formelor. În perioadele vechi și în zonele bogate în păduri, lemnul a fost materialul dominant, datorită accesibilității și ușurinței de prelucrare. Esențele tari, precum stejarul sau salcâmul, erau preferate pentru rezistență, iar meșteșugul prelucrării lemnu-

lui a ocupat un loc esențial în cultura materială a regiunii. Pe măsură ce resursele forestiere s-au redus și tehnologiile au evoluat, au apărut porți realizate din combinații de materiale: lemn cu întărituri metalice, piatră la stâlpii de susținere, iar în epoca modernă fier forjat și elemente industriale. Această trecere reflectă adaptarea la condițiile economice și sociale ale fiecărei epoci, dar și influențele urbane asupra satului tradițional.

Din punct de vedere formal, porțile vechi erau simple, masive și strict utilitare. Ulterior, ele au devenit tot mai elaborate, integrând motive decorative sculptate – simboluri solare, rozete, funia, arborele vieții – care aveau atât rol estetic, cât și protector. În nordul și centrul spațiului pruto-nistrean predominau porțile înalte, în timp ce în sud erau mai frecvente porțile joase. Astfel, evoluția porții tradiționale ilustrează nu doar schimbarea tehnicilor constructive, ci și transformarea mentalităților și a gustului artistic. Studiarea acesteia contribuie la înțelegerea patrimoniului cultural al spațiului pruto-nistrean și evidențiază continuitatea dintre utilitate, simbol și identitate în arhitectura populară.

Cuvinte cheie: poartă, îngrăditură, gospodărie, spațiul pruto-nistrean, patrimoniu cultural.

Regizori ucraineni pe scena teatrelor de păpuși din Republica Moldova: tradiții, colaborări și interferențe artistice *

Dr. Violeta TIPA,

Institutul Patrimoniului Cultural

<https://orcid.org/0000-0001-9930-8520>

Relațiile de colaborare dintre Republica Moldova și Ucraina înscru o istorie bogată nu doar în plan politic și economic, ci și în cel social și cultural. În acest context, un loc aparte îl ocupă schimburile artistice, în special cele din domeniul artei teatrale. De-a lungul timpului, s-au consolidat legăturile dintre comunitățile de păpușari din cele două țări vecine, acestea manifestându-se prin participări reciproce la festivaluri, schimburi de experiență și turnee artistice. Teatrul Republican de Păpuși „Licurici” a găzduit în repetate rânduri colective teatrale din Ucraina, iar colaborările dintre cele două instituții s-au materializat prin schimburi periodice de spectacole. La sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90 ai secolului al XX-lea, aceste relații au cunoscut o nouă etapă de dezvoltare, marcând o aprofundare a dialogului artistic.

Procesul de diversificare și modernizare a repertoriului teatrului de păpuși din Republica Moldova este strâns legat de activitatea lui Titus Jucov, director al Teatrului Republican de Păpuși „Licurici” în perioada 1979–2013. Sub conducerea sa, au fost invitați regizori din Ucraina pentru a realiza montări pe scena teatrului, contribuind la îmbogățirea limbajului artistic și la diversificarea expresiei scenice. O amprentă semnificativă asupra evoluției teatrului au lăsat regizorii Boris Azarov (Simferopol), Vladimir Levcenko (Odesa), Iurii Șikalo (Kiev) și alții.

Dintre aceștia, cea mai prolifică activitate a avut-o Boris Azarov, Maestru în Arte al Ucrainei, care în perioada 1989–2009 a realizat șapte spectacole: Prințese vrăjite (1989), Prin poveste rostogol (1998), Arlecchino (2000), Kaștanka (2001), Dârzul soldațel de plumb (2005), Vânt-vântuleț, voinicul isteț (2007) și Șiragul trucurilor (2009). Unele dintre aceste montări continuă să fie valorificate prin reluări ocazionale în repertoriul teatrului, în timp ce altele au rămas repere importante în istoria instituției.

În contextul colaborărilor recente dintre creatorii ucraineni și teatrele de păpuși din Republica Moldova se înscriu spectacolele Lebedele sălbatice (2019), realizat după povestea omonimă a lui Hans Christian Andersen la Teatrul Municipal de Păpuși „Guguță”, și Cenușăreasa (2024), montat la Teatrul Republican de Păpuși „Licurici”. Ambele spectacole poartă semnătura regizorului Mihail Urițki din Kiev și fac parte din repertoriul curent al instituțiilor respective, bucurându-se de aprecierea publicului și de o prezență constantă în programele artistice.

Comunicarea își propune să evidențieze contribuția regizorilor ucraineni la dezvoltarea artei teatrului de păpuși din Republica Moldova, să analizeze particularitățile estetice și regizorale ale spectacolelor realizate de aceștia și să evidențieze rolul colaborărilor culturale moldo-ucrainene în consolidarea dialogului artistic contemporan.

Cuvinte-cheie: spectacol de păpuși, colaborare culturală moldo-ucraineană, regizori ucraineni, Teatrul Republican de Păpuși „Licurici”, Teatrul Municipal de Păpuși „Guguță”, Mihail Urițki.

*Rezumatul și comunicarea de față sunt elaborate în cadrul proiectului „Tendințe actuale în spectacologia din Republica Moldova” cu cifrul proiectului 25.80012.0807.58SE în conformitate cu contractul de finanțare încheiat cu Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare în baza rezultatelor concursului național de proiecte de cercetare și inovare” „Stimularea excelenței cercetărilor științifice pentru anii 2025–2026”.

Sincretism religios și controverse etimologice în sărbătoarea Sânzienelor

Dr. Ion TIȚA-NICOLESCU,
Muzeul Viticulturii și Pomiculturii Golești,
Membru în Comisia Națională de Salvagardare a Patrimoniului
Cultural Imaterial din Ministerul Culturii, România
<https://orcid.org/0009-0004-3135-4511>

Denumirea de „Sânziene” sau „Sâmziene” lansează unele provocări lingviștilor, care avansează mai multe origini ale numelui. O primă ipoteză susține că denumirea sărbătorii provine de la un străvechi cult al zeiței romane a vânătorii – Diana – mai ales că obiceiul este unul al cetelor de fete virgine, a căror protecție era *Sancta Diana*. Aceasta era asociată și cu astrul nopții, simbol feminin cu însușiri agrare, iar *Sancta Diana* devine, după toate probabilitățile, *Sandiana* și de aici la *Sânziana* (e)¹. Trebuie să recunoaștem faptul că limba română are astfel de precedente, numele de *sfânt* transformându-se în *sân* (*Sânnicoară*, *Sângheorghie*, *Sânnicolau*). Aspectul este susținut și de istoricul Vasile Pârvan, care face o legătură între *Diana sancta*, *potentissima* cu zeița tracilor, Bendis, care, conform lui Herodot, era aceeași cu Artemis-Diana. Numele zeițăii romane este cel care supraviețuiește după colonizarea Daciei, devenind, prin asociere cu zeița locală, o figură centrală a folclorului românesc². O altă variantă este că numele reprezintă o transformare a *Sfântului Ion*, care în latină este *sanctus dies Johannis*, ce prin limbaj popular dă numele sărbătorii: „(...) *Sanctus dies Johannis*, întocmai cum s-a păstrat numele unei alte sărbători, <*Sânjorz* – *Sancta Georgius*, menită să înlocuiască sărbătoarea păgână a Paliliilor. *Sanctus dies Johannis* a devenit, fără nicio dificultate fonetică *sim(pt)-dzi-juane>sînziane>sînziene*” (Revista „Institutului de Filologie și Folklor”, „Grai și Suflet”, III, publicată de Ovid Densușianu, 1927, p. 428)³.

Cuvinte cheie: creștinism, folclor, obiceiuri, sincretism religios, tradiții.

-
- 1 Ivan Evseev, *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 1999, pp. 419-420; Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Editura Academiei Române, București, 1983, p. 489.
 - 2 Mircea Eliade, *De la Zamolxis la Ghinghis-Han*, Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale, Editura Humanitas, București, 1995, p. 76.
 - 3 I.A. Candrea este de acord cu etimologia, dar consideră că este îndoielnică o asemenea abordare, în sensul că *dies* nu are ce căuta lângă *Johannis*, așa cum nu există *Sanctus dies Georgius* sau *Sanctus dies Nicolaus*, ci doar *Sanctus Georgius* sau *Sanctus Nicolaus*, deci denumirea de Sînziene provine de la *Sanctus Johannis*, iar sub influența pluralului feminine s-a transformat în *Sânziene*.

Lucian Blaga despre cultura populară

Dr. Valentina URSU,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

<https://orcid.org/0000-0002-5711-8726>

Lucian Blaga – poet, prozator, dramaturg, filosof, savant, diplomat, profesor universitar, membru al Academiei Române, subsecretar de stat la Ministerul de Externe, ministru plenipotențiar al României în Portugalia, profesor de filosofia culturii la Universitatea din Cluj, are numeroase studii dedicate cercetării și valorificării culturii naționale.

Lucian Blaga este autorul lucrărilor „Zamolxe”, „Tulburarea apelor”, „Daria”, „Faptă”, „Învierea”, „Meșterul Manole”, „Cruciada copiilor”, „Avram Iancu”, „Arca lui Noe” etc., în care prezintă viața cotidiană în spațiul românesc în plenitudinea sa. Printre eseurile și studiile filosofice pe care și-a pus semnătura, se află „Filosofia stilului”, „Fețele unui veac”, „Daimonion”, „Despre personanță”, „Cultura minoră și cultura majoră”, „Elogiu satului românesc”, „Antologie de poezie populară românească”, volumul „Istoria filosofiei românești” etc. Lucrările filosofice: „Trilogia cunoașterii” în trei volume: „Eonul dogmatic”, „Cunoașterea luciferică” și „Cenzura transcendentă” ; „Trilogia culturii” în trei volume: „Orizont și stil”, „Spațiul mioritic” și „Geneza metaforei și sensul culturii” și „Trilogia valorilor”, adică „Știință și creație”, „Gândire magică și religie” și „Artă și valoare”, sunt surse de înțelegere și interpretare a problemelor vieții.

Lucian Blaga aduce un elogiu culturii populare și modului de viață în satul românesc. El menționează că în ciuda sărăciei și a tuturor neajunsurilor prezente în sat de-a lungul secolelor, el se învrednicește în excepțională măsură de epitetul autenticității. Satul ca așezare de oameni, poartă pecetea unei unități și are caracterul unui centru, organizând în jurul său un cosmos. Fiecare sat își are sub acest unghi mândria sa, care îl diferențiază de celelalte sate învecinate sau mai depărtate. Satele nu țin să se conformeze la rânduielile unuia singur. În port, în obiceiuri, în cântec, fiecare sat ține la autonomia și la aureola sa. El afirmă că din modul cum satul își înțelege existența mai rezultă și că el, situat în inima unei lumi, își e oarecum sieși suficient. El n-are nevoie de altceva decât de pământul și de sufletul său și de un pic de ajutor de sus, pentru a-și suporta cu răbdare destinul. Satul e atemporal. Mândria satului de a se găsi în centrul lumii și al unui destin ne-a menținut și ne-a salvat ca popor peste veacurile de nenoroc, menționează filosoful.

Lucian Blaga se adresează către public îndemnându-ne să ne apropiem de cultura tradițională, fiind însufleții mai mult de elanul ei stilistic interior, viu și activ, decât de întruchipări ca atare. Autorul pledează pentru valorizarea și aprecierea culturii populare.

Cuvinte-cheie: Lucian Blaga, sat, cultură populară, cercetări, opere literare.

Horile-s de stâmpărare... O perspectivă asupra horitului

Măriuca VERDEȘ, Asociația Rădăcinilor Străbune,
Călinești, jud. Maramureș, România

Pornind de la interesul pentru hore și pentru practica horitului, am încercat să readuc aceste practici în viața comunității, colaborând, în calitate de coordonatoare a unor grupuri folclorice de copii și tineri, cu interpreți tradiționali din Maramureș și din zonele învecinate. Am consultat repertorii autentice în scopul participării în contexte performative tradiționale la nunți, clăci, șezători și evenimente comunitare, experiență care a oferit o perspectivă din interior asupra fenomenului horitului, pornind de la subtilitățile tehnicii vocale și ale ornamenticii, până la rolul acestuia de marcator al identității locale.

Dintre funcțiile horitului în viața comunității, aș menționa funcția de comunicare, funcția de ritual, funcția socială, cathartică și cea de rezistență culturală. Este cunoscut faptul că ariile folclorice cu relevanță pentru practica horitului sunt Țara Maramureșului, Țara Lăpușului, Țara Moșilor. În Maramureș se remarcă anumite caracteristici stilistice ale horitului local prin horea lungă maramureșeană, în Țara Lăpușului sunt variante ornamentice și melodice specifice zonei, în horea în grumaz, iar pentru Țara Moșilor definitorie este horea trăgănată din Apuseni.

Horitul reprezintă, totodată, un element de patrimoniu cultural imaterial, doina fiind introdusă în Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității UNESCO. În ultimii ani, la nivel național s-au intensificat activitățile de protejare și promovare a doinei, în acest context încadrându-se și proiectele desfășurate de Școala Rădăcinilor Străbune.

Cuvinte-cheie: hore, horit, Maramureș, comunicare

II. REZUMATE ÎN LIMBA ENGLEZĂ

**The valorization of traditional Romanian clothing
in contemporary fashion:
The case of *La Blouse Roumaine***

Master's student Andrea BUTNARU
“Dunărea de Jos” University of Galați;

PhD Ion GHELEȚCHI,
Moldova Technical University,
“Bogdan Petriceicu Hasdeu” University Center in Cahul
<https://orcid.org/0000-0002-5709-164X>

Romanian traditional dress constitutes an essential component of the cultural heritage and ethnic identity in the Romanian space, reflecting the values, beliefs and aesthetics of local communities. In recent decades, various elements of the folk costume have gone beyond the traditional framework, being reinterpreted and integrated into contemporary fashion, thus becoming important sources of inspiration for international designers and fashion houses. In particular, the Romanian *ia* occupies a central place due to the combination of its symbolic value, aesthetic expressiveness and its identity role, functioning both as a clothing object and as a bearer of deep cultural meanings. The present study aims to analyze the process of reinterpretation of the Romanian *ia* in the context of the global fashion industry, highlighting the way in which traditional clothing heritage interacts with contemporary trends in fashion design, as well as the implications of this dialogue on cultural identity and the promotion of cultural responsibility at an international level.

An essential landmark in the international consecration of the Romanian blouse is represented by the painting *La Blouse Roumaine*, made by Henri Matisse, which played a significant role in the popularization of this piece of clothing within European art. Through the work, the beauty of the ornamentation and the expressiveness of the traditional costume are highlighted, transforming the Romanian blouse into an internationally recognized cultural symbol. In the contemporary period, numerous fashion houses have reinterpreted motifs inspired by the Romanian folk costume, integrating them into modern collections. This phenomenon has led both to the valorization of cultural heritage, highlighting the relevance and attractiveness of traditional elements, and to academic debates

on the phenomenon of cultural appropriation, emphasizing the importance of recognizing cultural origin and respecting the symbolic meanings of traditional motifs.

The analysis highlights how traditional elements of Romanian folk costume are adapted and reinterpreted in the context of cultural globalization, demonstrating how clothing heritage can be creatively exploited within international fashion. At the same time, the study highlights the role of cultural initiatives dedicated to promoting Romanian fashion, such as the *La Blouse Roumaine* movement, which contributes to educating the public, raising awareness of the symbolic value of traditional motifs and the active involvement of local communities. In this sense, the research emphasizes the importance of protecting traditional clothing heritage and recognizing the authenticity and cultural origin of these elements, essential aspects for the responsible and sustainable promotion of Romanian fashion within the contemporary fashion industry.

Keywords: Romanian fashion; cultural heritage; contemporary fashion; *La Blouse Roumaine*; cultural identity.

The magazine «Nova Khata» (1925–1939) as a promoter of folk costume

PhD Oksana DROHOBYTSKA,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-2929-1708>

The illustrated magazine «Nova Khata» played a significant role in the process of popularization of folk embroidery and traditional clothing. This periodical of the Lviv-based women's industrial cooperative «Ukrainian Folk Art» was published between 1925 and 1939. Among the magazine's contributors were: social activist Maria Hromnytska, literary scholar Maria Furtak-Derkach, journalist Lydia Burachynska, and artists Halyna Mazepa, Olena and Olga Kulchytska. The magazine published questionnaires to gather information on folk clothing, examples of contemporary attire decorated with embroidery, and ethnographic articles devoted to folk costume.

The authors of the articles offered advice on how to adapt traditional clothing to modern tastes and make it fashionable. For example, the magazine published designs for summer dresses inspired by the Boiko-style shirt and even based on the Borshchiv men's shirt. Equally popular were tips on how to save

money and alter old clothes for the new season. The «Handicrafts» section was popular, offering advice on making various items with folk motifs. Overall, the magazine encouraged readers to make use of folk embroidery and cut patterns that «Parisian fashionistas might envy».

Whereas a hundred years ago «Nova Hata» inspired women to incorporate traditional elements into their attire, the magazine itself has now become a source of inspiration for contemporary designers. Indeed, *Etnodim*, a Kyiv-based brand specializing in contemporary embroidered clothing, has launched a capsule collection of «Nova Hata» shirts. The brand drew inspiration from the magazine's covers from 1925 and 1930.

Keywords: magazine «Nova Khata», folk costume, traditional elements, folk embroidery, traditional clothing.

Safeguarding and valorization of the traditional blouse with shoulder embroidery (*altița*) in the Republic of Moldova: the role of institutions and communities

PhD student Oleseă ENACHI,
 “Ion Creangă” State Pedagogical University, Chișinău
<https://orcid.org/0009-0006-2525-0251>

The traditional blouse with shoulder embroidery (*altița*) is one of the most important symbols of cultural identity in the Republic of Moldova and forms part of the Romanian traditional heritage. This garment, characterized by a simple cut and richly hand-embroidered decoration, reflects both the craftsmanship skills and the spiritual values of the communities that create and transmit it from generation to generation. A significant milestone in its recognition was its inclusion in 2022 on the UNESCO Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity, confirming its universal value and its role in strengthening of cultural identity.

The valorization of the traditional blouse with shoulder embroidery (*altița*) is supported by cultural institutions in the Republic of Moldova, such as the Ministry of Culture, museums, and research centers, through exhibitions, educational programs, research projects, and cultural promotion activities. An important role is played by the National Museum of Ethnography and Natural History, which contributes to the preservation and transmission of traditional knowledge by exhibiting heritage objects and by involving tradition-bearing communities.

Local communities and folk artisans are the main custodians of this heritage, continuing the tradition through workshops, traditional gatherings, fairs, and festivals. The transmission of the craft takes place mainly along the female line, within families and communities, maintaining the connection between local identity and social practices. At the same time, the integration of the traditional blouse with shoulder embroidery (*altița*) into formal and non-formal education contributes to the formation of new generations, which learn embroidery techniques and the meanings of ornamental symbols. This approach ensures the continuity of tradition, fosters respect for the heritage, and stimulates cultural creativity. In conclusion, the traditional blouse with shoulder embroidery (*altița*) is not merely a garment, but a living symbol of cultural identity, resulting from the collaboration between institutions and communities that ensure the preservation and transmission of heritage to future generations.

Keywords: traditional blouse with shoulder embroidery (*altița*), intangible cultural heritage, safeguarding, cultural institutions, local communities.

Folk “protective” calendar in traditional Ukrainian medicine

PhD Tetiana FAINYK,

The Ethnology Institute, National Academy of Sciences of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-8446-4002>

Traditional Ukrainian medicine was originally enriched through practical experience, close observation of nature and human life, and was transmitted from generation to generation. Life experience taught individuals what was beneficial and what was harmful for their health. Folk customs and rituals associated with the natural cycle – preserved since the times of the Trypillian and Cherniakhiv cultures and later superimposed onto Christian feast days – formed a distinctive “folk protective calendar.” For example, during the feast of Epiphany (*Jordan*), water was blessed in jugs or pitchers and taken home to sprinkle the household, as well as to be used in ritual healing practices. On “Living” (Clean) Thursday, before Easter, people collected water before sunrise, believing it possessed life-giving power and could help the sick. On the feast of the Presentation (*Sritennia*), in Pokuttia as well as throughout Ukraine, candles were blessed and used in everyday life as protection against illness. It was said: “The *Sritennia* candle reveals everything when lit and questioned. If it burns faintly, strongly, constantly goes out, or refuses to light at all—so it is with health: it may still be cured, it may worsen, or perhaps...” At Easter, the vessel in which the traditional festive bread (*paska*)

dough was kneaded and the board on which it was shaped were washed, the water was collected in a bottle and used to wash the face as protection against the evil eye. On the First Savior's Day (*Makovei*), poppy heads and herbs were blessed. Poppy seeds were scattered around the home to protect against evil forces and sorcerers, while herbs were kept for medicinal purposes. For instance, mint was used for stomach pain, yellow carnations against jaundice, and dill for headaches.

On the Day of the Archangel Michael, heavy labor was forbidden to avoid mental disturbance, strange behavior, or serious illness ("black disease"). On the feast of the Intercession (*Pokrova*), when the ground was sometimes covered with snow, girls would wash their faces with it to enhance beauty, prevent acne, and maintain healthy skin. Across Ukraine, people deeply believed in folk omens. They interpreted them, created their own folk calendar, and lived according to it. For example, it was believed that March water helped remove freckles, or that thunder on the day of *Kyreika* meant villagers would not fall ill. Sayings such as "On *Ivan*, the water is bad, but on *Peter*, it is good" reflected beliefs about bathing practices, while others advised the opposite: "On *Ivan's Day*, one must bathe; if water is drawn in the evening and used for washing in the morning, it helps relieve headaches and improves health." Special prayers were also recited. For instance, to prevent knee pain, people prayed to Seraphim of Sarov; for breast ailments in women, prayers were addressed to Saint Barbara. People would say: "Saints must be respected and honored, for they all possess healing power"; "Without God, one cannot even cross the threshold"; or "Prayer can melt iron and break illness." According to the accounts of elders, since ancient times people were both deeply religious and, at the same time, influenced by superstition.

Keywords: traditional medicine, religion, superstition, magic, ritual.

Ethnographic collection of the Shevchenko Scientific Society: principles of digitization

Dr. hab. Olena FEDORCHUK,
The Ethnology Institute, National Academy of Sciences of Ukraine,
Lviv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-4724-3566>

Digitization of ethnographic and art collections is one of the priority areas of modern museum work that aims to create a single information platform for the cultural heritage of Ukraine.

During 2026–2028, with funding from the National Research Foundation of Ukraine, the digitization of the ethnographic collection of the Shevchenko Scientific Society will be carried out within the framework of the project “Cultural and artistic nationwide phenomenon of the museum collection of the Shevchenko Scientific Society at the Museum of Ethnography and Crafts of the Ethnology Institute of the NAS of Ukraine: concepts and practices of public representation” (Agreement No. 169.07/0289 dated 02.03.2026).

In the course of the analysis of existing cases of digitized museum collections, the high quality of digital images of collection items was noted. At the same time, concerns were raised about the structuring of museum items according to various criteria: functional purpose, artistic material, type of art, personalities. In addition, the limited amount of information provided in the scholarly description was found to be insufficient.

To structure the materials of the Shevchenko Scientific Society ethnographic collection, a classification scheme for ethnographic objects based on their functional purpose was proposed. Following an assessment of the range of items in the ethnographic collection of the Shevchenko Scientific Society, seven functional groups were identified: components of dress, household items, utilitarian objects, ritual and ceremonial objects, religious objects, leisure and display items, and visual materials. Within each functional group, from three to six functional subgroups were distinguished. For example, the functional group of dress included the following subgroups: clothing, fragments of clothing decoration, headwear, jewelry, footwear, and accessories.

In addition, in order to create a high-quality digital counterpart of the ethnographic collection of the Shevchenko Scientific Society, a scheme for the scholarly description of collection items comprising 25 elements was proposed. Such a detailed description would encompass a wide range of preserved information, including data that are usually omitted from digital counterparts of other collections, such as the time, place, and circumstances of the acquisition of collection items, the specific features of their use, records of their exhibition, publications in which they were presented, as well as studies analyzing similar objects, and other information valuable for the advancement of scholarly knowledge.

Keywords: Shevchenko Scientific Society, ethnographic collection, digital analogue, systematization, scientific description.

The Romanian blouse and traditional costume as expressions of cultural identity

PhD student, ACS Letitia Violeta GHIMIȘI,
„Constantin Brâncuși” University, Târgu Jiu, Romania
<https://orcid.org/0000-0001-5034-4483>

The Romanian blouse, known as the *ia*, and the traditional costume represent fundamental elements of Romanian cultural heritage, reflecting the continuity of traditions, the memory of communities, and the specificity of national identity. They are not merely items of clothing, but forms of cultural expression through which people have transmitted values, beliefs, belonging, and artistic sensitivity.

In traditional culture, the *ia* was worn during important moments of community life, such as religious holidays, weddings, baptisms, village dances, and fairs. A festive blouse was distinguished by richer embroidery and carefully chosen colors, while the working shirt was simpler and adapted to everyday life. Thus, traditional costume marked the difference between daily life and ceremonial moments, between ordinary existence and events with symbolic value. The decorative motifs embroidered on the *ia* convey deep meanings. Flowers, leaves, grapevines, and wheat ears express the connection between human beings and nature, abundance, and the continuity of life. Geometric motifs, such as the rhombus, cross, spiral, or broken line, may suggest protection, balance, faith, and the path of existence. Through these symbols, the *ia* becomes a visual language of the community.

Traditional costume also highlights the diversity of Romanian ethnographic regions. Blouses from Moldova, Bukovina, Oltenia, Maramureș, and Muntenia are distinguished by cut, colors, and ornamentation, demonstrating the cultural richness of the Romanian space. At the same time, traditional materials such as linen, hemp, wool, and silk reveal the close relationship between people and nature.

Therefore, the Romanian *ia* and traditional costume are living testimonies of cultural identity, preserving stories about tradition, faith, work, beauty, and belonging. Today, they continue to be symbols of continuity and of the dialogue between tradition and modernity.

Keywords: Romanian blouse, *ia*, traditional costume, cultural heritage, national identity.

Ethnocultural diversity and the transformation of traditional symbols in bookplates

PhD student Maria GRABOVSCAIA,
Moldova State University, Chișinău
<http://orcid.org/0009-0003-1348-1026>

On the territory of the Republic of Moldova, historically shaped conditions have long fostered ethnocultural diversity, in which the coexistence of different peoples is reflected in various forms of national identity. This identity manifests itself both in traditional, archaic forms of folk culture and subsequent artistic and cultural creative forms. Book culture, which absorbed the main features of the historical and social development, became a medium for the formation of a specific artistic attribute – the bookplate (*ex libris*). A bookplate is not merely a mark of ownership of a book or a library, but a universal language of symbols through which the name and origin of the owner, their social status, as well as professional or personal characteristics are revealed. Within this system of signs and symbols, both individual and ethnic identity are reflected. This study is aimed at analyzing ethnic symbols found in bookplates and their meanings in the context of cultural and individual self-identification. The focus is on traditional motifs – vegetal, zoomorphic, and ornamental – widely represented in folk decorative and applied arts (ornaments, traditional costumes, carpets, ceramics, etc.) of various ethnic communities.

The research method is based on a comparative analysis of symbols characteristic of different ethnic communities in two main contexts: within traditional culture and in the process of their artistic transformation into bookplates. This makes it possible to trace the evolution of these symbolic meanings – from their primary sources to individual authorial interpretations. Particular attention is paid to the dual nature of the symbol in bookplates. On the one hand, the inclusion of a traditional motif reflects the owner's intention to express their ethnic connection to national cultural heritage. On the other hand, within this established symbolic system, elements of state symbolism are increasingly incorporated in contemporary conditions, becoming a means of self-representation and expression of national belonging, which indicates an expansion of the forms of national identity.

Thus, the bookplate can be regarded as a multilayered carrier of cultural memory, in which traditional and modern forms of symbolic identification interact. By referring to particular symbols in a bookplate, individuals not only

indicate their belonging to a specific cultural environment but also relate themselves to traditions, history, and modernity.

Key words: ethnocultural diversity, book culture, the bookplate, universal language of symbols, traditional motifs.

The commodification of tradition: the impact of mass-produced, stylized *ie'* on authentic folk costumes and cultural identity

PhD Elena IAGĂR,

“Expo Arte” Cultural Center Bucharest City Hall, Bucharest, Romania

<https://orcid.org/0009-0009-8190-1794>

The inscription of the blouse with shoulder embroidery (*cămașa cu altiță*) onto the UNESCO Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity reconfirmed its value as a sacred matrix of identity, yet late modernity has exposed this symbol to aggressive cultural commodification. This paper investigates how the emergence and widespread proliferation of the mass-produced, “stylized *ia*” by fast-fashion industries threatens the integrity of authentic folk costumes and distorts public perception of national identity. Today, we witness a profound structural mutation in which the traditional garment is extracted from its ritualistic and communal context to be transformed into a pure vector of consumerism and image capital. This process is accelerated by a triad of public and commercial actors who instrumentalize the *ia* for pragmatic goals. Fashion brands exploit local aesthetics through ethno-marketing strategies, replacing homespun fabric and ancestral symbols with cheap, industrially manufactured polyester replicas. In parallel, politicians opportunistically hijack the *ia*, turning it into an electoral marketing accessory and a banner for a superficial nationalism. Concurrently, pop culture artists and influencers adopt it as a mere passing aesthetic trend, generating a massive demand for cheap copies manufactured in Asian factories.

To demonstrate the dynamics of these mutations within contemporary urban spaces, the study utilizes the Folk Costume Parade in Mioveni, organized on the National Day of Traditional Costume, as an analytical case study. By tracking the history and diachronic evolution of this event from year to year, the paper captures the transition from a micro-communal manifestation, strictly focused on protecting heritage pieces from the Argeș-Muscel region, to a mass macro-spectacle gathering thousands of participants. This case study reveals a

profound duality in modern identity manifestations. On one hand, the parade functions as a space of cultural resistance and social validation of authentic craftsmanship through the involvement of younger generations and Living Human Treasures. On the other hand, urban spectacularization and the logic of media exposure foster a state of hyperreality, where the industrially stylized *ia* – often flashier and more accessible – competes visually and symbolically with the heritage original, while the presence of political actors at the head of the procession risks transforming traditional dress into an instrument of administrative legitimization. Utilizing semiotic and sociological analysis methods, the research concludes that, in the absence of rigorous authenticity certification mechanisms and clear educational strategies, the logic of consumer society will continue to irreversibly dilute the visual codes and spiritual value of the folk costume.

Keywords: Cultural commodification, *cămașa cu altiță*, stylized *ia*, consumerism, UNESCO.

Traditions of the dwellings of Russian Old Believers in the village of Egorovka (the Republic of Moldova)

PhD Irina IJBOLDINA,

Institute of Cultural Heritage

<https://orcid.org/0000-0002-1136-0082>

The village of Egorovka was founded in 1919 by Russian Old Believers – settlers from the village of Pokrovka, as well as from the villages of Stara Hrubna (Ukraine), Hrubna Nouă, and the city of Bender (Moldova). In 1920, a wooden Church of the Nativity of the Blessed Virgin Mary was built in the village, marking the beginning of the village's history. Houses were located at a considerable distance from each other, growing children were endowed not only with plots of land for cultivation but also with a place to build a new house.

The streets, with names reflecting traces of past state formations, illustrate the history of the village: St. Mary Street, S. Kirov Street, Peace Street. The modern Central Street was originally called Pokrovskaya, since most of its residents were from Pokrovka. In the construction of the houses, the floors were traditionally made of clay (renewed every Saturday by smearing fresh clay), windows were small, facing the yard and the street. Each house usually had two rooms – one living and warm, and the second - a guest room (*taya hata*), often unheated, and a small kitchen. The heart of the house was the *Russian stove*, which not

only heated the house, but also served for cooking and sleeping (another stove was built in the yard under a canopy, often combined with a dryer (*sushnya*) for fruits and berries). In the front corner of the living room (*hata*) was an *Icon Corner*, often with a table beneath it. Long benches (*lavki*) covered with homespun rugs (*polavniki*) lined the walls. The benches could serve not only for sitting at the table but also for sleeping. The walls were decorated with framed family photographs. Sometimes storage rooms, sheds for tools and farm equipment, or poultry houses were added to the house (*saraiki, chulanchiki*). In a separate area, barns for cattle, poultry, cellars, and bathhouses were built. To provide households with water, wells were dug in the streets: one for every 10-15 houses.

Key words: dwelling, Old Believers, the Republic of Moldova, the village of Egorovka, clay floors, Russian stove, icon corner.

The traditional gate between change and continuity: the perennial nature of universal symbols

PhD student Ina ISAC,
Institute of Cultural Heritage
<https://orcid.org/0000-0002-2129-7320>

The traditional gate holds an essential place in Romanian culture, going beyond its practical function of marking the boundaries of a household. In popular imaginary, it represents a symbolic threshold between the outside and the inside, between the profane world and the protective space of home and family. Through its ornamentation, the gate reflects traditional worldview, preserving ancient signs and motifs which reflect the relationship between human and nature, temporal and sacred.

In Romanian tradition, the wooden gate was considered an element of identity of the household. The hand-carved sculptures: the rope, the solar rosette, the cross, the tree of life, the spiral or motifs resembling the solar symbol had a protective and spiritual role. These symbols were not randomly chosen, they expressed ancient beliefs related to the continuity of life, cosmic balance and the protection of family. The same motifs could also be found on the other traditional objects: folk costumes, carpets, pottery or ritual bread, what demonstrates the existence of a shared symbolic language in this folk culture.

With the modernization of village and the social changes from the last decades, the traditional wooden gate gradually began to be replaced by a metal one.

Nevertheless, although the materials and the techniques have changed, many of the old symbols have continued to be reproduced almost unconsciously. Geometric motifs, circular, cruciform or solar shapes still appear today in the ornamentation of modern gates, even if their original meaning is often forgotten by the community.

This continuity can be explained by the cyclical nature of culture and the collective imaginary. Human beings cannot endlessly invent entirely new forms, and cultural memory preserves and transmits certain patterns considered harmonious and balanced. Therefore, universal symbols survive historical and technological transformations, adapting themselves to new materials and contemporary contexts.

From an ethnographic perspective, the gate thus becomes an example of the way tradition transforms itself without losing its essence. Even in modernity, universal symbols continue to exist, demonstrating the permanence of a symbolic way of thinking that connects the past with the present and preserves the cultural identity of the Romanian space.

Key words: Romanian tradition, folk imaginary, cosmic balance, folk beliefs, spirituality.

**“Casa mare” within the categories of purity and sacredness:
the case of Puhoi village (Ialoveni district)***

PhD Nina IVANOVA,

Institute of Cultural Heritage

<https://orcid.org/0000-0003-3623-5242>

Within the framework of field research carried out during ethnographic expeditions to Puhoi village, Ialoveni district (project no. 25.80012.0807.59SE), some new data about *casa mare* were collected from questionnaires and interviews with the villagers. The study focused on the symbolism of *casa mare*, because of its insufficient research and lack of visibility in contemporary Moldovan village life. The study showed that although *casa mare* ceased to exist in its former appearance, there still remain representations about its separate status in the house and some signs of its relation to sacredness. First of all, we should mention the supported opposition between *casa mare* and the room for living and work within the traditional three-part rural dwelling. Some villagers remember about a number of prohibitions and restrictions associated with *casa mare*: it was not a

room for sleeping, working and eating etc. *Casa mare* was used on special occasions, what implies its sanctified character, at least partially. This idea is further confirmed by the necessity of maintaining cleanliness there, thus separating exceptional ritualized events from everyday life.

Over time, however, the function of ritual space has been transformed. Today we observe a shift in tradition associated with *casa mare* from ritual space to a space of memory, filled with objects left from different generations of a family, their portraits etc. This shift confirms the general idea that tradition as such exists only when it is embedded in the everyday life of a community and supports the existing social order, which transformed drastically during the last century. The questionnaires showed that among teenagers, representations of *casa mare* as a sacred space have largely disappeared. Among adult villagers, these representations have been preserved, albeit in a reduced or attenuated form.

Key words: *casa mare*, sacredness, tradition, modernity, the Puhoi village.

* Summary and report prepared within the framework of the project “Research of the Tangible and Intangible Cultural Heritage of the Village of Puhoi, Ialoveni District: Between Tradition and Modernity” (code: 25.80012.0807.59SE), in accordance with the funding contract concluded with the National Agency for Research and Development based on the results of the national competition of research and innovation projects “Stimulating Excellence in Scientific Research for 2025–2026.”

Ceramic altar crosses: main shapes and decorative features

Dr. hab. Halyna IVASHKIV,
The Ethnology Institute, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv,
Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2359-6735>

The cross is a primary ritual attribute in many ceremonies associated with church services, religious holidays, and family rituals. In the Christian tradition, there are various types and shapes of crosses, among which liturgical altar crosses made of wood, metal, or clay are particularly outstanding. Ceramic samples are considered especially rare; by shape, they can be divided into small and large, either monolithically joined with the base or composed of separate elements – the cross and its stand. Such crosses were made by renowned potters Hryhorii Ts-vilyk from Kosiv and Petro Koshak from Pistyn. Two smaller crosses (22.5×10×2

cm; 22.9×10.2 cm), featuring a rounded monolithic base, rounded ornaments at the ends, and a sculptural Crucifixion, have been identified in museum collections of Poland – in Kraków and Łódź. Based on their formal characteristics, dimensions, and painted decoration, the crosses are similar; their variability lies in certain painted elements and color combinations. The laconic decoration, incorporating a traditional triad of colors with short engobe brushstrokes at the ends and a row of triangles and rhombuses on the base, enhances the tragic and emotional resonance of the image of Christ.

Large altar crosses, created by Hryhorii Tsvilyk and Petro Koshak, are particularly unique (at least four such liturgical objects are known). All of these crosses consist of two parts: the cross itself and a larger or smaller base. The base of H. Tsvilyk's cross is rectangular in shape (47×21×10 cm), supporting three arms (the central one being the largest, with ornamented ends). The décor is characterized by a high degree of surface coverage: on one side, geometric motifs of triangles, squares, and rhombuses, and on the other, square-based patterns.

The construction of three crosses by Petro Koshak (preserved in museums in Lviv) features short arms and rather massive terminal ornaments in the shape of various-sized spheres. These crosses can be distinguished by different degrees of surface coverage with abstract shapes, their combination with vegetative motifs, and elements that in various ways influence the expressiveness of the overall artistic decoration. Thus, in the decoration of one altar cross, a clear scheme can be observed, with an incised cross at the center and teardrop-shaped triangles at the ends. The decorative system of another cross combines geometric and vegetative motifs; the latter, on one side, give the central crossing the appearance of a “blossoming” cross. In addition, the composition of the lower arm, together with a rosette, is likened to the “Tree of Life”.

The iconography of the third cross, by contrast, is characterized by a dense combination of vegetative motifs, including tulips, multi-petaled rosettes, and bell-shaped flowers. At the bottom of the cross, an incised inscription in Polish reads “Piotr Koszak Pistyn 1912”. All clay objects within the space of a sacred structure exhibited a wide range of vivid artistic characteristics, including both structural design and decorative embellishment.

Key words: altar table, ceramic cross, function, décor, motifs.

Ukrainian costume as a tool of visual subjectivity: semiotic protector and strategies of runway representation

PhD Roksolyana KVASNYTSYA,
Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7488-672X>

Relevance. In contemporary art history, promoting traditional culture during existential crises is a strategic projection of identity. In 2022–2026, Ukrainian folk attire evolved from an ethnographic object into a dynamic tool of visual diplomacy. The global runway became a space for cultural sovereignty, requiring semiotic analysis to understand the adaptation of archaic codes to global visual language under armed aggression.

Research Aim. To conceptualize traditional costume as a “semiotic protector” and substantiate runway representation as performative archiving of national heritage during wartime.

Methodology. The study uses an interdisciplinary approach combining semiotic analysis, P. Nora’s “sites of memory,” and axiological modeling of presentation spaces. The analysis focuses on Ukrainian designers’ collections at international fashion weeks, where authentic folk elements integrate into high-tech scenography.

Results. Under wartime challenges, folk costume acts as a “semiotic protector” – a symbolic system regulating information flows between the national “Self” and the global “Other,” ensuring identity resilience against appropriation. Runway promotion has acquired features of “performative archiving”: fashion shows not only present clothing but legitimize traditional techniques (Borshchiv embroidery, weaving) within global memory. The runway operates as a mediator, transforming traumatic experience into a visual manifesto of resilience, where archaic ornament evolves into ethical communication with the international audience.

Conclusions. Promoting Ukrainian costume on global runways is an effective strategy for affirming the state’s visual subjectivity. Folk attire appears as an active semiotic system, guaranteeing continuity of the national code and its organic diffusion into the global socio-cultural context.

Keywords: visual communication, cultural memory, performative practices, fashion show scenography, digital heritage representation.

Archive photos of old funerary monuments from the ethnographic area of Codri Orheiului

Alexandru MAGOLA,
Institute of Cultural Heritage
<https://orcid.org/0009-0000-0978-134X>

PhD Sergiu SUVAC,
Institute of Cultural Heritage
<https://orcid.org/0000-0001-8662-7450>

This communication will present a series of funerary monuments made of stone from the localities of ethnographic area of Codri Orheiului. We aim to analyze the typology of crosses and tombstones, the decorative motifs and inscriptions that reflect the beliefs and mentality of local communities. We will also follow the evolution of these monuments over time, under the influence of popular traditions and religious norms. Through this initiative, we want to valorize the cultural heritage of the region and emphasize the importance of its preservation for future generations. In the tradition of the villages of the Codri Orheiului area, the funerary cross is not only a religious sign, but also an identity and artistic element. These ornaments combine pre-Christian symbols with Christian meanings, reflecting the continuity of local traditions. The funerary cross thus fulfills a double function: spiritual, through the theological message it transmits, and memorial, by preserving the name and memory of the deceased for eternity. During our field research, we found that the funerary monuments are preserved to this day. This situation suggests that due to their special emotional charge, they are still well maintained and preserved by the descendants of the deceased.

Using a retrospective approach, we will present and analyze a collection of photographs of funerary crosses from the villages of Brănești, Butuceni, Trebujeni, Furceni, and Ivancea located in the ethnographic region of the Orhei Woods, photographed in the 1980s and 1990s and discovered by us in the Archives of the Agency for the Inspection and Restoration of Monuments and in the Archives of the Village Museum, a branch of the National Museum of Ethnography and Natural History in Chișinău.

Keywords: photographs, funerary monuments, cultural heritage, funerary cross, Codrii Orheiului.

The development of the female traditional costume of Bulgarians in the Republic of Moldova and Ukraine: common features and differences

PhD Marina MIRON,
Institute of History, Moldova State University/
Association for the Development of Tourism in Moldova
<https://orcid.org/0000-0002-9855-8461>;

Alexandr POLIBZA,
Freelancer, researcher of local history and culture
Kubei village, Bolgrad district, Odessa oblast, Ukraine

The female traditional costume of Bulgarians in the Republic of Moldova and Ukraine has undergone significant transformations under the influence of both internal and external factors, reflecting the socio-cultural dynamics of the studied communities. The present research, conducted by a cross-border team, draws on written sources that outline the current state of research, as well as on the memory of the older generation, which is essential for reconstructing this phenomenon of tangible cultural heritage. The investigations were carried out in the localities of Kubei, Troianul Nou, and Kulevcha (Bolhrad district, Odesa region, Ukraine), as well as in Tvardița and Corten (Taraclia district) and Stoianovca (Cantemir district), Republic of Moldova. These sites were selected based on their varying degrees of preservation of traditional forms and the external influences they have experienced over time.

The study focuses on the analysis of the female costume complex, consisting of the shirt (*riza*), dress (*rokli*a), apron (*prestilka*), and headscarf (*zabradka*), each element displaying distinct local variations. It highlights both the common features and the differences among these components, as well as the evolution of specific terminology. The research also examines the materials used and decorative techniques, such as lace (*tintel*), ribbons, and pleats, which contribute to the costume's distinctiveness. Special attention is given to adornments – bead necklaces (*sinți*), coin necklaces (*altâni*), metal bracelets (*intișii*), and earrings (*ubiți*) – that complete the overall ensemble.

The study further outlines the transformations that occurred during different historical periods, including the impact of belonging to different political contexts before and after 1991. It also addresses current challenges related to the preservation and valorization of these heritage elements, as well as initiatives aimed at transmitting traditional craftsmanship knowledge. Thus, the research

contributes to a deeper understanding of the cultural identity of Bulgarians in the region and to identifying sustainable models for safeguarding the female traditional costume.

Key words: transboundary tangible heritage, ethnographic research, the female traditional costume of Bulgarians, degree of preservation, safeguarding challenges.

Handcrafted ceramics of Lesia Denysenko as a phenomenon of a living tradition

PhD Romana MOTYL,
Lviv Polytechnic National University/
The Ethnology Institute, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv,
Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-6936-0328>

Lesia Denysenko was born on April 15, 1953, in Vasytkiv, Kyiv region, into the family of the potter Hryhorii Denysenko. Her grandfather, Pavlo Denysenko, was also renowned for his virtuoso work at the potter's wheel in the village of Oleshnia, Chernihiv region. As a representative of the sixth generation of this dynasty, Lesia possesses a profound, innate intuition for clay. She has been a member of the National Union of Folk Art Masters of Ukraine since 1994, a laureate of the Petro Verna Regional Art Prize (2005), and was awarded the title of Honored Master of Folk Art of Ukraine (2009).

In 1976, she graduated from the Kyiv Polytechnic Institute and worked as a design engineer for a significant period. It was only in 1993, following her father's advice, that she first attempted clay modeling by creating a traditional whistle toy (*svyshchyk*). This experience proved to be a turning point: she soon transitioned from simple forms to complex items, including makitras (*mixing bowls*), pitchers, painted platters, and original sculptural compositions.

Animalistic plastic arts occupy a special place in Denysenko's oeuvre. Her creatures –horses, goats, roosters, and lions – are endowed with anthropomorphic features, making their images both whimsical and lifelike.

The master has full command of various techniques, including wheel-throwing, sculptural modeling, engobe painting, fliandrivka (*slip trailing*), and toning. Her creative method is rooted in the synthesis of Oleshnia and Vasytkiv pottery traditions, combined with her unique formal language and the enhanced

decorativeness of her narrative compositions, such as “Ukrainian Bird” (2005), “Proud Rooster” (2005), “Oh, Girls!” (2006) and others.

In the 21st century, Lesia Denysenko’s work remains a powerful source for preserving national archetypes. Her creations testify to the vitality of traditional art in the era of globalization.

Keywords: tradition, folk art, artistic ceramics, potter, creativity.

Children’s folklore as an educational resource in primary education: theoretical frameworks and practical applications

Cristina PETREA, MA

“Mihail Sadoveanu” High School, Borca-Neamț, Romania

We propose an interdisciplinary study located at the intersection of ethnology and educational sciences, focusing on the role of children’s folklore as a significant educational resource in primary education. The research is based on the premise that children’s folklore is a dynamic component of intangible cultural heritage, actively produced, transmitted and transformed by children in both formal and informal learning environments. The findings show that despite its rich educational potential, children’s folklore remains underutilized in formal curricula.

Children’s folklore encompasses a wide range of expressive forms, including rhymes, counting formulas, riddles, songs, narratives, proverbs, playful lyrics, and game-related practices. These forms are characterized by conciseness, rhythmicity, repetition and competitiveness, often appearing in peer group interactions and being integrated into the game. Unlike adult-mediated folklore, children’s folklore is largely self-regulating, reflecting children’s creativity, social negotiation, and cultural belonging. From an ethnological point of view, it represents a microcosm of cultural processes, in which transmission, variation and adaptation take place in real time.

The theoretical framework of this study integrates key concepts from ethnology, such as oral tradition, cultural transmission, with educational theories related to experiential learning and intercultural education. The concept of intangible cultural heritage provides a fundamental perspective, emphasizing the importance of protecting living cultural expressions while ensuring their relevance in contemporary contexts. In this framework, children become active participants in its knowledge and reinterpretation. Engaging in folklore

strengthens cultural identity and a sense of belonging, especially in multicultural and multilingual classrooms, where shared traditional forms can serve as a bridge between diverse cultural backgrounds.

Keywords: children's folklore, primary education, intangible cultural heritage, integrated curriculum, intercultural education.

Ethnic composition of villages in Gagauzia as a factor in the acquisition of the Romanian language

PhD Aleksey ROMANCHUK,

Institute of Cultural Heritage

<https://orcid.org/0000-0002-2021-7958>

To test the hypothesis regarding the influence of the ethnic composition of villages in Gagauzia on the acquisition of the Romanian language, data from the 2004 census on ethnic minorities (excluding Gagauz people) in the villages of Gagauzia were compared with data from the kindergarten rankings for the 2022–2023 academic year, specifically focusing on the proportion of pre-schoolers who demonstrated a “very good” level of Romanian language proficiency.

Villages with a single kindergarten:

Chishmikiy: Moldovans – 3,1%; “others” – 2,4%; “very good” – 82%.

Etulia: Moldovans – 4,3%; “others” – 2,8%; “very good” – 72%.

Kongazchik: Moldovans – 18,4%; “others” – 8,2%; “very good” – 52%.

Kotovskoe: Moldovans – 2,2%; “others” – 2,2%; “very good” – 50%.

Beshghioz: Moldovans – 1,3%; “others” – 5,7%; “very good” – 42%.

Choc-Maydan: Moldovans – 3,8%; “others” – 3%; “very good” – 42%.

Gaydar: Moldovans – 0,7%; “others” – 3,8%; “very good” – 40%.

Budjak: Moldovans – 20%; “others” – 18%; “very good” – 38%.

Avdarma: Moldovans – 1,2%; “others” – 4,6%; “very good” – 38%.

Tomai: Moldovans – 0,7%; “others” – 4,2%; “very good” – 29%.

Beshalma: Moldovans – 0,1%; “others” – 2,3%; “very good” – 25%.

Svetlyi: Moldovans – 14,3%; “others” – 50%; “very good” – 27%.

Dezgindja: Moldovans – 3%; “others” – 2,5%; “very good” – 23%.

Joltai: Moldovans – 1%; “others” – 3%; “very good” – 14%.

Karbalia: Moldovans – 14%; “others” – 15%; “very good” – 0%.

Kiriet-Lunga: Moldovans – 2,2%; “others” – 5,3%; “very good” – 0%.

Russkaya Kioselia: Moldovans – 36%; “others” – 38%; “very good” – 0%

Large villages with multiple kindergartens:

Kongaz: Moldovans – 1,2%; “others” – 2,8%; “very good” – 33–85%.

Kopchak: Moldovans – 1,1%; “others” – 4%; “very good” – 30–45%.

Baurchi: Moldovans – 0,6%; “others” – 1,5%; “very good” – 17–45%.

Kirsova: Moldovans – 2,3%; “others” – 53%; “very good” – 33%.

Kazaklia: Moldovans – 0,8%; “others” – 2,7%; “very good” – 0–33%.

As can be seen, to a certain extent, the level of Romanian language acquisition positively correlates with an increase in the proportion of Moldovans in a village, and negatively correlates with an increase in the proportion of ethnic minorities (in practice, Russian-speaking populations or those strongly inclined towards Russian language use).

Apparently, a significant influence is also exerted by the factor of “the language spoken at home”. It is this factor – along with the Russification of Moldovans – that should, in my view, explain the situation in the villages of Budjak, Carbalia, Svetlyi, and Russkaya Kioselia.

Other deviations from the general correlation pattern are likely explained by the influence of other factors. Most notably, one may hypothesize that the quality of instruction in the respective kindergarten plays a primary role.

Key words: Romanian language, ethnic minorities, Russian-speaking populations, villages of Gagauzia, the Russification of Moldovans.

III. REZUMATE ÎN LIMBA UCRAINEANĂ

**Традиційна обрядовість Покуття як цілісний культурний феномен:
досвід локального дослідження та популяризації**

Лідія АНДРІЙЧУК,
Івано-Франківський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти, Україна

У статті репрезентовано результати комплексного дослідження традиційної обрядовості Покуття (с. Саджавка), що охоплює зимовий календарний і весільний цикли. Актуальність праці зумовлена викликами національної ідентичності: в умовах сучасної агресії фольклор постає «духовною зброєю» та фундаментом культурної стійкості. Об'єктом аналізу є автентичні звичаї, збережені завдяки тяглоті поколінь і специфічній самоорганізації громади.

Наукова новизна полягає у верифікації унікального обряду «драниця», який не має прямих аналогів і поєднує елементи вечорниць та адресного колядування. Окрему увагу приділено методологічній інновації – використанню QR-кодів, що трансформують монографію на мультимедійне видання. Ця технологія дає змогу не лише ознайомитися з текстами, а й почути «живе» виконання та інтонаційні особливості фольклору, які неможливо зафіксувати лише графічними засобами. Упровадження QR-кодів розв'язує проблему збереження усно-пісенної традиції для наступних поколінь, долаючи технічні обмеження минулого.

Весільний цикл проаналізовано як цілісну світоглядну систему, у якій латканки, інститут старостування та символіка вінка виконують магічно-регулятивну функцію. Доведено, що весільні пісні виступають формулами «програмування» долі, інтегруючи дохристиянські уявлення з християнською символікою. Досліджено також пласт колядок періоду визвольної боротьби (1946–1956) як засіб збереження історичної пам'яті.

Методологічну базу становлять структурно-функціональний підхід і міждисциплінарний аналіз. Залучено унікальні джерела – від архівів XIX ст. до рукописних «літописів» Федора Христана. Дослідження підтверджує, що локальна традиція є невід'ємною частиною загальноукраїнського культурного коду та має високий потенціал для міжнародної популяризації.

Ключові слова: традиційна культура, Покуття, обряд «драниця», QR-коди у фольклористиці, національна ідентичність.

Язичницька символіка в жіночих головних уборах населення Буковини в епоху Середньовіччя

Др Альона ВАМУШ, др Оксана ФЕДУНОВИЧ-ШВЕД,
Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області», м. Чернівці, Україна
<https://orcid.org/0009-0001-0372-3963>

У середньовічну добу духовне життя населення Буковини, як і всієї Русі, мало низку особливостей. У ньому простежуються пережитки первісних язичницьких вірувань, які тривалий час продовжували існувати поряд із християнством. Найкраще шар дохристиянських вірувань зберігався у витворах прикладного мистецтва, зокрема в ювелірних виробах, основна маса яких була належністю жіночого вбрання, особливо парадного, і концентрувала в собі оберєгові функції.

Головний убір вважали найважливішою частиною костюма, особливо у заможних жінок. Проте як він виглядав і як його носили, відомо досить мало. Головні убори в пам'ятках археології Х–ХІІІ ст. походять переважно з поховань і скарбів. Жодна категорія археологічних знахідок не характеризується такою значною різницею у вартості, як ювелірні вироби. Основні компоненти комплексу прикрас, що був невід'ємною частиною народного жіночого костюма ХІХ – початку ХХ ст., сформувалися в основних рисах у давньоруський період. Жіночі головні убори середньовічного часу до наших днів не збереглися. Тому про них можемо судити за зображеннями на сторінках східних, давньоруських і візантійських рукописів. Велике значення мають також іконографічні джерела.

Значно більші інформативні можливості мають археологічні матеріали. Особливо важливими вони є для пошуку витоків тих чи інших місцевих традицій та обрядів в оздобленні народного костюма. Дані археології сутєво доповнюють етнографічні матеріали й дають змогу простежити побутування цілого ряду звичаїв протягом значного відрізка часу. Своєю чергою, етнографічні спостереження дозволяють отримати повнішу інформацію про конкретний археологічний артефакт і дізнатися про послідовність здійснення обрядових дійств, матеріальні рештки яких фіксуються на археологічному рівні.

В останні роки цінні археологічні знахідки були виявлені на території межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра, зокрема на городищі ХІІ – першої половини ХІІІ ст. у с. Недобойвці. Тут було виявлено прямо-

кутну бронзову позолочену пластинку розмірами 3,1 × 3,3 см. На її поверхню нанесено штампований орнамент: посередині розміщене стилізоване зображення чотирипелюсткової квітки, у круглій серцевині — косий хрест, по периметру пластинки проходить контурна лінія зі штрихуванням. У кутах пробито наскрізні отвори для нашивання на тканинну основу. Пластинки такого типу вже не є поодинокими знахідками на Буковині. Уперше такі знахідки були зафіксовані у 1889 році в Кіцмані. Ще дві схожі пластинки з підвісками виявлено у літописному Василеві та в с. Санківці, де було зафіксовано шість бронзових позолочених пластинок із трапецієподібними фігурними підвісками та шість бронзових бубонців, підвішених до них. Схожі, але срібні й менших розмірів прямокутні пластинки були знайдені на Чорнівському городищі, яке датується XIV ст. Детальне вивчення знайдених бронзових, часто позолочених пластинок із підвісками дозволило пов'язати їх із рештками весільного вбрання – чільця або начільника.

Цей головний убір виник у результаті синтезу народних і великокнязівських головних уборів. Зокрема, його форма з прямокутних пластин, розташованих у ряд, а також наявність підвісок імітують давньоруський князівський головний убір – діадему. Остання прийшла на Русь з античного світу. На території Давньої Русі великокнязівські діадеми виготовляли із золотих квадратних пластинок, прикрашених зображеннями святих, сюжетними композиціями та рослинним орнаментом, виконаними в техніці перегородчастої емалі. У різних місцевостях Давньої Русі діадеми-начільники мали свої варіанти.

Прикраси давньоруських дівочих корун і начільних вінків свідчать про те, що ця форма головних уборів виникла з квіткових вінків. Жінки-селянки носили очіпки та хустини (з парчі чи іншої тканини). Дівчата прикрашали голову лише стрічкою на зразок вінка. У давньоруський час чільце, так само як і квітковий вінок, захищало дівчину від «лихого ока» та нечистої сили. Саме тому напередодні Святого Юрія, на Зеленому тижні та в ніч на Івана Купала дівчата не скидали з голови вінків.

Важливо підкреслити, що за період свого існування – з XII – першої половини XIII ст. і до кінця XIX ст. – чільце зазнало незначних змін. Спостерігаються лише невеликі відмінності в орнаментатії, кількості підвісок та їхньому оформленні. Усе це свідчить про сталість побутування цього головного убору й дозволяє віднайти його витоки. Водночас використання чільця в Подністров'ї та Попрутті, а згодом його поширення на Гуцульщині дає змогу говорити про етнічний склад і походження населення

гірської частини Буковини та їхній безпосередній зв'язок із давньорусько-давньоукраїнською народністю регіону.

Наведені дані про давньоруські прикраси буковинського населення дають змогу висвітлити окремі аспекти цієї теми. Подальший розвиток археологічних та етнографічних досліджень, безперечно, сприятиме поглибленню й уточненню характеристики пишнobarвнього та своєрідного жіночого одягу середньовічного населення Буковини.

Ключові слова: Буковина, духовне життя, язичницька символіка, голвні убори.

Рушник у весільній обрядовості українців: функції та смисли

Габ. др Людмила ГЕРУС,
Інститут народознавства НАН України, м. Львів
<https://orcid.org/0000-0002-5931-3816>

Невичерпну глибину культурних смислів і ритуально-символічних функцій предмета санкціонують народні уявлення. До уваги, як правило, бралися зовнішня подібність, внутрішня структура, схожість дії та спорідненість назв. Саме ця домінанта лягла в основу функціонування предметної атрибутики в обрядовості.

Важливим обрядовим атрибутом, який увібрав значний комплекс світоглядних уявлень, морально-етичних норм і взаємовідносин у родині та громаді, є рушник. Рушник супроводжував і продовжує супроводжувати людину впродовж усього життя — від народження до смерті.

Наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст., а подекуди й до 80-х рр. ХХ ст., рушник був своєрідною візитівкою селянської оселі в Україні: «Хата без рушників, як без вікон», «Тримай хаточку, як у віночку, і рушничок на кілочку».

Хлібом і сіллю на вишитому рушнику українці донині зустрічають дорогих і шанованих гостей.

Винятковим розмаїттям вирізняються весільні рушники. В українських родин заздалегідь дбали про рушники для майбутнього весілля, а дівчат змалку навчали ткати й вишивати. Рушників потрібно було багато. Вони супроводжували всі етапи українського весілля та часто мали назви, пов'язані з відповідними етапами обряду: «сватівські» («сватальні»), «плечові», «перев'язичі», «заручинові», «дарівник», «дарунник» тощо.

Узорнотканий або вишитий рушник молода тримала в руці, підперізувалася ним або закладала за пояс, коли йшла запрошувати на весілля, а також до шлюбу. Рушник в одязі нареченої символізував її ритуальну чистоту. Рушниками пов'язували також інших учасників весілля. Найкращі рушники діставалися старшій дружці, боярину та старості, що було виявом особливої шани.

Коровайниць, коли вони випікали весільний хліб, зв'язували докупи рушником, і всю роботу вони виконували гуртом, що мало сприяти щастю, добробуту й родинній злагоді майбутнього подружжя. Випечений коровай, перш ніж покласти на стіл, обгортали рушником.

Хлібом-сіллю на рушникові батьки благословляли молодят на вінчання, зустрічали їх після шлюбу та виряджали молоду до дому молодого.

У культурі українців рушник набув високого статусу етнічного символу й продовжує функціонувати, часто у трансформованому вигляді, як виразник національної ідентичності.

Вивчення феномену традиційного рушника сприятиме розширенню можливостей використання історичного досвіду та його доцільній інтерпретації задля збереження, продовження й розвитку традиційної культури.

Ключові слова: Україна, культура, обрядовість, рушник, функція.

Комплекс традиційного чоловічого вбрання Східноподільського Придністров'я першої половини ХХ ст. (за спогадами респондентів)

Олександр ГОЛОВКО,

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, м. Київ

<https://orcid.org/0000-0002-0270-6715>

У просторі Східноподільського Придністров'я матеріалами для виготовлення традиційного чоловічого вбрання були конопляне полотно домашнього виробництва та виготовлене у місцевих фоліюшах (валяльнях) вовняне сукно.

Натільний одяг складали домоткані сорочки (тунікоподібного, уставкового крою чи з гесткою). Довші з них носилися навипуск і підперезувалися тканим поясом (крайкою), коротші – заправлялися в штани. Спереду пазушний розріз зачібався по центру або збоку.

Вони мали комір-стійку і оздоблення на маніжці вишивальними техніками низинки, хрестика або гладі. Важливим обрядовим атрибутом була шлюбна вишита сорочка, яку наречена дарувала своєму обранцеві. З «гребінного» полотна шили і чоловічий поясний одяг – штани, що стягувалися за допомогою очкура або ж защібалися гудзиком і утримувалися за допомогою ременя.

Верхній демісезонний чоловічий одяг був представлений сукняними чугаїнами (чугаями), коротшими за пальто, що шилися зі щільного «битого» сукна темних (чорного, коричневого) кольорів. Узимку одягали овечі кожухи прямого крою, нижче колін, інколи й довші, виготовлені місцевими майстрами.

Головні убори теж диференціювалися за сезонами: влітку носили власноруч плетені солом'яні брилі, взимку – каракулеві шапки (чорні або сірі) з ягнячих шкур, що мали гостроверху форму (кучми) або ж невисокі шапки-кубанки. Взуттям слугували саморобні шкіряні постолы чи дерев'яшки, вироблені місцевими ремісниками чоботи, а пізніше – черевики, валянки і калоші промислового виготовлення.

За свідченнями респондентів, до кінця 1950-х років традиційна чоловіча ноша остаточно трансформувалася під впливом повоєнного дефіциту та проникнення елементів міської моди: саморобні сорочки і штани витіснилися фабричними аналогами, з'явилися у продажу піджаки, напівпальта, куртки та ватяні куфайки. Характерною ознакою того часу було перешивання військового одягу (шинелей) у цивільне верхнє вбрання.

Ключові слова: Східнопоміське Придністров'я, чоловіче вбрання, сорочка, чугаїна, кожух.

«В українців не б'ються»: переосмислення символу великоднього яйця у часі російсько-української війни

Др Леся ГОРОШКО-ПОГОРЕЦЬКА,
Інститут народознавства НАН України, м. Львів
<https://orcid.org/0000-0002-8741-2467>

У дослідженні на основі інтернет-ресурсів розглянуто символ великоднього яйця крізь призму воєнних реалій російсько-української війни. Великодній символ писанки-крашанки – один із ключових для великодньої обрядовості українців – на початку повномасштабного вторгнення

став одним із найпоширеніших інтернет-мемів. У контексті великодньої гри «Навбитки» («битки», «в моцака», «биття яєць»), під час якої учасники цокаються крашанками, а переможцем стає той, чие яйце вціліло, символ українського яйця став відповідником сили, а одним із поширених великодніх привітань – зображення української писанки, яка розбиває російську. Своєю чергою відео на цю тему лише увиразнило головну думку, бо продемонструвало перманентний процес подолання ворога. Серед вітальних зображень натрапляємо й на українську писанку, яка трощить російський танк. А у квітні 2026 р. «битва яєць» у топобank дала змогу користувачам розбити майже мільйон віртуальних яєць і задонатити близько 8 мільйонів гривень для українського війська. Подальше розпрацювання символу поповнює низку інтернет-мемів «сталевими» яйцями захисників «Азовсталі», а також «озброєними» яйцями чи писанками-гранатами. Візуальний ряд символу писанка-зброя виразно поширюють малюнки українських художників Максима Паленка і Сергія Брильова. На них митці зобразили українське яйце, яке прошиває голову російського диктатора, наче куля.

Створений ними образ майстерно демонструє ідею, що все те, що для українців є життям, стає смертю для російського президента (чи росіян загалом). Прикметно, що ураження нафтового терміналу і складів із боеприпасами у Криму у 2026 р. названо «вогняною писанкою», яку в межах «Easter Delivery» доставили Сили безпілотних систем ЗСУ.

Цілком природно, що нові реалії життя українців спонукали до своєрідних розписів великодніх яєць словами, символами і кольорами, котрі зараз особливо на часі: «слава Україні», «ЗСУ», «слава ЗСУ», «вірю ЗСУ», «сміливість», «вільна», «люблю» тощо.

У підсумку зазначу, що аналіз інтернет-зображень і дописів засвідчує виразну апеляцію до традиційного розуміння символу великоднього яйця, яке доповнюється новими сенсами з огляду на реалії нинішнього буття українців. А оскільки війна в Україні триває і збір матеріалу продовжується, до розглянутих чинностей можуть додаватися нові обрядові елементи і сенси.

Ключові слова: яйце, писанка, крашанка, війна, обрядовість.

Феномен авангарду і українська вишивка

Габ. др, академік Тетяна КАРА-ВАСИЛЬЄВА,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-9074-4120>;

Габ. др Ольга ЛУКОВСЬКА,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4074-7454>

Яскравою сторінкою в історії декоративного мистецтва України є початок ХХ століття – період активної співпраці провідних художників авангарду з народними майстрами. Професійні митці звернули увагу на вишивку як один із найбільш виразних видів декоративного мистецтва. Унікальний експеримент співпраці професійних художників і народних майстрів було започатковано в кустарних художніх майстернях Анастасії Семигравової в селі Скопці та Наталії Давидової в селі Вербівка. Саме з цих майстерень вийшли прославлені народні майстрині Ганна Собачко-Шостак, Параска Власенко, Глікерія Цибульова.

У доповіді розглянуто творчість художників авангарду – Олександри Екстер, Казимира Малевича, Любові Попової, Ніни Генке-Меллер, за ескізами яких народні майстрині створювали вишивки, утілюючи в матеріалі супрематичні ідеї митців.

Важливо підкреслити, що діяльність майстерень у Вербівці та Скопцях стала своєрідною лабораторією синтезу мистецтв, де поєднувалися принципи професійного живопису й народного декоративного мистецтва. Художня стилістика декоративних панно та предметів оздоблення інтер'єру стала новим словом у мистецтві того часу. Саме тут відбувалося взаємопроникнення художніх практик, яке дозволило вишивці набути статусу самостійного мистецького явища. Спільні новаторські пошуки сприяли тому, що українська вишивка початку ХХ століття розвивалася в контексті тогочасних художніх напрямів і являла собою оригінальний синтез декоративного та образотворчого мистецтва.

Ключові слова: авангард, супрематизм, народне мистецтво, професійне мистецтво.

Сонячний культ українців Буковини

Габ. др Олександр КОЖОЛЯНКО,
 Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти
 Чернівецької області», м. Чернівці, Україна
<https://orcid.org/0009-0008-4214-907X>;

Др Тетяна МОРОЗ,
 Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти
 Чернівецької області», м. Чернівці, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7191-7498>

Вагоме місце в духовній культурі займає календарна обрядовість, яка відіграє важливу роль у світогляді й віруваннях не лише українського народу, а й інших слов'янських етносів. Водночас необхідно зважати на те, що окремі структурні компоненти календарних свят поступово стираються з народної пам'яті. Йдеться не лише про певні обряди та звичаї календарного циклу, а й про пісні, повір'я та прикмети, носіїв яких щороку стає дедалі менше.

Відповідно до чотирьох пір року, зумовлених рухом Землі навколо Сонця, в українців Буковини сформувалася система календарного відзначення природних ритмів через відповідні свята та обряди, що їх супроводжують. Космічні ритми українці втілили у своїй духовній культурі, встановивши такі визначальні свята, як Великдень – весняне рівнодення, Івана Купала – час літнього сонцестояння, Світовид-Друга Богородиця – осіннє рівнодення, Різдво – час зимового сонцестояння.

В умовах глобалізації та поширення масової культури, що призводить до трансформації народного календаря, особливо актуальним є збереження традиційної календарної обрядовості, адже саме звичаї та обряди є свідками історичного минулого народу.

Одним із важливих складників духовної культури, що посідає значне місце у світогляді та віруваннях українців, є календарна обрядовість. Її невід'ємними елементами були вшанування предків, ритуальні обходи, розваги, пісні тощо. Таким чином, календарна обрядовість відображала основні прагнення людини: забезпечити високий урожай і приплід худоби, відвести зло, передбачити майбутнє та позитивно вплинути на нього. Свята й обряди календарного циклу задовольняли духовні та естетичні потреби людини, у них виявлялися вірування українців, їхні почуття та гостинність.

Народний календар – це відображення сонячного сільськогосподарського річного циклу чи кола; в народному календарі почесне місце відведено пошани покійників; віддзеркалена віра в сонце, явища природи, в магичні дії слова й рухів. Крім цього, у народному календарі чітко подається дохристиянська віра, доброзичливі застереження, поради, здогади, чаклування, пророкування, угадування, попередження та моральні повчання. Також подана психологія українського народу, його доброта, розум, мудрість, дотепність та глибока спостережливість за явищами природи.

Важливим складником духовної культури українців Буковини є передріздвяні свята й обряди, під час яких здійснюються різні магичні обрядодії з метою вплинути на життєвий цикл людини. Саме в передріздвяний час на Буковині особливо пошановували сонце як верховне божество. Людина з давніх часів зрозуміла, що сонце було головним двигуном і джерелом усього життя на землі, – воно давало тепло й світло, а без сонця на землю приходять ніч та зима, а з ними й смерть. Людина й природа всім своїм життям залежать від сонця, – без нього нема на землі життя. Відповідно в усіх народів сонце здавна обожувалося. Отже, сонце часто ставиться поруч із Богом.

Буковинці вірили, що на ніч сонце йде спочивати й укладається в море, звідки встає вранці викупане й свіже. Така думка існувала в українців на півдні біля моря, а у гірських околицях Карпат вірили, що сонце вкладається на ніч за гори. Таким чином, у народних обрядах скрізь бачимо залишки солярного (сонячного) світогляду і стародавні вірування в небесні світила та природні сили: сонце, місяць, зорі, а також мороз, град, вітер та ін.

Усі українські давні свята мали сонячний характер, були так чи інакше пов'язані з сонцем, тому й урочисто святкувалися. Коли сонце заходило, його проводжали з сумом і страхом, чи воно ще вийде; захід став недобрим місцем, місцем вічної темряви й пеклом. Навпаки, місце, звідки вранці виходило сонце, схід – це блаженна сторона, де вічна весна, вічне світло й тепло. Хто молиться богам, має молитися на схід, а особливо вранці, бо раніше сонце, добре викупане й виспане, завжди милостиве. Вважалося, що схід – сторона землі, де сонце сходить, відповідно, де починається життя.

Сонце – святе й праведне, тому не можна злити його поганими діями. І нечиста сила діє звичайно вночі, коли нема сонця. Сонце не терпить крові і карає вбивцю, якщо він пролле кров на його виду. Давні українці приносили в жертву сонцю продукти рослинництва, де немає крові.

Через календарні свята українців Буковини, як і інших регіонів України, червоною ниткою проходить пошанування і поклоніння Сонцю, ідея боротьби літа із зимою. З прийняттям християнства в Київській Русі і встановленням двовір'я відбувається поклоніння небесним світилам і паралельно пошанування трьох символів християнської віри: Бога Отця, Бога Сина – Ісуса Христа і Святого Духа. Тільки у кінці XIX – на початку XX ст. спостерігається перевага християнства й утвердження християнської календарної обрядовості при збереженні елементів язичництва.

Отже, з давніх часів народна культура українців Буковини була тісно пов'язана з природою та з господарським річним циклом. Вона була заснована на боротьбі за своє існування в навколишньому природному середовищі.

Календарні свята українців Буковини пов'язані однією спільною ідеєю: пошанування Сонця і «сонячних» богів, боротьба літа із зимою, а це все становить основу хліборобства. В основі календарних свят українців Буковини були сонце, вода, духи предків і духи природи.

Ключові слова: сонце, календар, обрядовість, вірування, українці.

Селянський двір та господарські споруди українців Молдови

Др Віктор КОЖУХАР,

Інститут культурної спадщини, Республіка Молдова

<https://orcid.org/0000-0002-7863-8608>

Формування житлово-господарського комплексу українського населення на території Республіки Молдова відбувалося під впливом історичних, соціально-економічних, політичних, природно-кліматичних та етнокультурних чинників. У сукупності вони визначили як збереження загальноукраїнських рис традиційного житла, так і його локальні особливості.

Метою дослідження є аналіз типів організації селянського двору та господарських споруд українців Молдови, а також виявлення регіональних особливостей їх формування й розвитку.

Матеріали польових досліджень засвідчують значне багатство назв господарських споруд у різних регіонах Молдови. У північних районах (Єдинецький, Бричанський, Окницький, Сороцький, Ришканський) по-

ширені назви: сарай, хлів, кошара, курник, кіш, куча, гамбарь / вінбар, підвал/подвал, погріб, шопа/шопчина, поднавес, кладовочка, антірик. Для центральних районів (Калараський, Криулянський) характерними є назви: сарай, куча, хлів, кош, коровник, конюшня, шуйка. У південних районах – сарай, стайня, хлів, комора. На обох берегах Дністра, зокрема, в с. Валя Адинке Кам'янського р-ну та в с. Алексеевка Флорештського р-ну ми зафіксували так звані башки чи бошки – напівземлянки, в яких проживали перші переселенці, а зараз вони використовуються як літні кухні. У с. Воронково Рибницького р-ну сарай називають магадзином.

За характером розташування будівель на садибі можна виділити три основні типи забудови: розрізнену, частково пов'язану та повністю пов'язану. Для українців Молдови найбільш характерним був тип із непов'язаними між собою будівлями. Така система забудови була широко поширена на території України.

Частково пов'язаний тип забудови передбачав наявність господарських прибудов біля житлового будинку під окремим дахом. Такі споруди розташовувалися переважно біля тильної або бічної стіни хати: шуйка/шуйчка, поднавес, пристройка, скат, веранда, калідор. Подібний тип забудови був більш характерним для північних і центральних районів Молдови.

Тип повністю пов'язаної забудови, відомий як «довга хата», передбачав розташування житлових і господарських приміщень під одним дахом та на одному рівні. Господарська частина мала окремий вхід і включала сарай, хлів, стайню, комору та інші допоміжні приміщення. У Молдові такий тип забудови траплявся переважно в південних районах республіки. Аналогічні форми забудови були характерні для Полісся, Карпат, Західного Поділля, Буковини та Полтавщини, а також для болгарського населення південних районів Молдови.

Окрему групу становлять виробничо-господарські споруди та об'єкти традиційного господарства: гарман, тік, відкритий тік, криті приміщення для молотьби та ін. Ці споруди, як і їх назви, поступово архаїзуються й переважно зберігаються в мовленні старшого покоління.

Господарський комплекс українців Молдови є важливим свідченням етнокультурної адаптації українського населення до природних і соціально-економічних умов краю.

Ключові слова: українці Молдови, традиційне житло, селянський двір, господарські споруди, етнокультурна адаптація.

Гастрономічний код весільної обрядовості в українських та українсько-молдовських селах Глодяньського району: локальна традиція, культурна взаємодія, трансформація

Др Катерина КОЖУХАР,
Інститут культурної спадщини, Республіка Молдова
<https://orcid.org/0000-0002-8272-9940>

Весільна обрядовість належить до найбільш семантично насичених сегментів традиційної культури, у межах яких їжа виступає не лише засобом частування, а й важливим інструментом ритуальної комунікації, соціальної інтеграції та символічного обміну. У цьому контексті особливого значення набуває вивчення гастрономічного коду локальних етноконтактних середовищ, де через харчові практики фіксуються як стійкі архаїчні моделі, так і результати тривалих міжкультурних взаємовпливів.

Дослідження ґрунтується на польових етнографічних матеріалах, зібраних авторкою під час експедицій 1994 та 2025 рр. в українських та українсько-молдовських селах Дану, Яблona, Стурзовка, Сорока, Ніколаєвка, Каменкуца Глодяньського району Республіки Молдова. Хронологічно віддалені польові записи дають можливість простежити, з одного боку, структуру весільного частування, а з іншого, динаміку трансформації його ритуальних функцій упродовж другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Встановлено, що в досліджуваних селах центральним елементом весільного гастрономічного комплексу виступав колач, який, на відміну від загальноукраїнського короваю, формував осердя весільного хлібного обміну. Колачі супроводжували всі етапи весілля: запросини гостей, благословення молодих, проводи до церкви, зустріч після вінчання та завершення весілля. Колачі дарували молодому, старшому дружбі, нанамам, а наприкінці весілля розламували й роздавали присутнім. Таким чином, весільний хліб реалізовував не стільки харчову, скільки комунікативно-інтеграційну функцію.

Основний гастрономічний репертуар весілля 50–60 рр. ХХ ст. – вінегрет, холодець, голубці, печеня, тушкована капуста, який розширився у 70-і роки за рахунок м'ясної та рибної нарізок, салату олів'є, котлет, плацинд, вертут, налисників, чорної та білої баб, тортів. У деяких селах побутовали локальні десертні страви, зокрема в с. Стурзовка на весілля готували платію/ платя – солодку рисову кашу з родзинками, солоткі картоплі – тушковану картоплю з цукром, медівники. Така модель репрезентувала святкову достатність та господарську спроможність селян, а колективне

куховаріння за участю родичок, сусідок і кухарок перетворювало приготування їжі на окрему форму громадської співучасті. Водночас навіть у межах кількох сіл простежується варіативність весільного меню, що свідчує внутрішню неоднорідність локальної традиції.

Доведено, що гастрономічні практики досліджуваного регіону є важливим індикатором українсько-молдовського культурного пограниччя. Інститут нанашок, вертути, голубці у виноградному листі, використання бринзи, домашнє вино та інші елементи молдовського харчового кола внаслідок тривалого співжиття були повністю інтеріоризовані українським населенням і функціонують як складова власної локальної норми, а не як зовнішні запозичення.

Порівняння польових матеріалів 1994 та 2025 рр. дає підстави констатувати поступову трансформацію весільного гастрономічного коду: від домашньо-громадської ритуальної моделі до ресторанно-сервісної та репрезентативної. Розширення меню, стандартизація подавання страв, зникнення окремих ритуально маркованих наїдків і послаблення символічної ролі весільного хліба свідчать про десакралізацію обрядового частування в сучасній практиці.

Отже, гастрономічний код весільної обрядовості українських та українсько-молдовських сіл Глодяньського району постає багаторівневим індикатором локальної культурної пам'яті, етнокультурної адаптації та сучасних змін традиційного ритуалу.

Ключові слова: весільна обрядовість, гастрономічний код, колач, локальна традиція, етнокультурна взаємодія, трансформація.

Гуцульська зброя в етнографічній колекції Музею НТШ: до питання збереження національної спадщини українців

Др Анастасія КРИВЕНКО,
Інститут народознавства НАН України, м. Львів
<https://orcid.org/0000-0001-9353-2919>

Музей Наукового товариства імені Тараса Шевченка – найбільший осередок збереження етнографічної спадщини українців у Галичині, що діяв у 1895–1940 рр. Засідання Виділу НТШ у 1895 році заклало місію створення національного музею, тож за роки своєї діяльності членам НТШ вдалося зібрати близько 20 тисяч пам'яток української минувшини.

У 1951 році етнографічну колекцію Музею НТШ успадкував сучасний Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. Сьогодні ця збірка є національним надбанням, яке потребує представлення громадськості та має особливе суспільне значення в умовах війни за незалежність України.

За підтримки Національного фонду досліджень України триває науковий опис предметів МЕХП, зокрема традиційної гуцульської зброї (пістолі, келефи, топірці тощо) з фонду «Метал». Відсутність комплексних праць, створених на базі цієї збірки, зумовлює високу актуальність нашого дослідження.

Мета доповіді – ґрунтуючись на результатах наукового опису та даних інвентарних книг НТШ, здійснити історико-етнографічну й мистецтвознавчу характеристику виявлених артефактів. Результати дослідження дозволяють не лише детальніше розкрити особливості зброярського ремесла на Гуцульщині наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття, а й ширше висвітлити сторінку історії Музею НТШ та його значення для збереження національної спадщини українців.

Ключові слова: Музей НТШ, Гуцульщина, зброя, метал, етнографія, спадщина.

Українська традиційна вишивка у творчості Амвросія Ждахи

Др Тетяна КУЦІР,
Інститут народознавства НАН України, м. Львів
<https://orcid.org/0000-0002-6522-0640>

Амвросій Ждаха належить до плеяди українських художників, творча активність яких припала на кінець ХІХ – початок ХХ ст. Виявляючи stále зацікавлення різними видами українського традиційного мистецтва та демонструючи непересічні знання у цій галузі, Амвросій Ждаха створив низку замальовок вишитих орнаментів, які згодом активно використовував, зокрема у проєктах інтер'єрів, оздобленні публікацій тощо.

Одним із таких візерунків стала вишивка з Поділля, кінцевий варіант якої художник датував 1896 роком. Це схеми декору «грудини» (пазухи) та комірив двох сорочок, виконаних лічильною гладдю й виколюванням золотом і сріблом у першому та лише сріблом – у другому випадку. Зважаючи на характер орнаментів і шви, обрані для їх виконання, припускаємо, що

вони походять із південного заходу Східного Поділля, як і візерунки рушників, один із яких датований 1876 роком, замальовані Амвросієм Ждахою. Принагідно зауважимо, що орнаменти за подібними схемами, вишиті золотими та срібними нитками, побутували у відомому вишивальному центрі – с. Клембівці Вінницької області.

Художник також замалював сорочку з уставкою по основі, яку підписав як «Подільська жіноча сорочка». Провідними техніками вишивки тут є стебнівка та, імовірно, низинка або «кручені» шви. Повторення орнаменту кількома смугами на уставках, відмінні від інших візерунки підуставкової смуги на рукавах, оздоблених вертикальними стрічками вишивки, а також колорит із домінантною чорною барвою, доповненою золотом і сріблом та урізноманітненою дрібними вкрапленнями червоного і зеленого кольорів, дозволяють припустити, що ця сорочка походить із подільських територій, близьких до Буковини, вишивці жіночих сорочок якої властиві всі ці ознаки.

На окрему увагу заслуговують фрагменти орнаментів із Бессарабії й Таврії, Полтавщини та Дніпровщини (тоді – Катеринославщини), а також із Півдня України. Художнику вдалося підкреслити стильову та колористичну єдність вишивок із сусідніх історико-етнографічних районів.

Ключові слова: Амвросій Ждаха, Україна, орнамент, вишивка, сорочка.

Вишиванка в етноідентифікаційних практиках населення українсько-російського порубіжжя під час війни (за матеріалами анкетного опитування)

Др Наталія ЛИТВИНЧУК,

Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, м. Київ

<https://orcid.org/0000-0002-0691-9662>

Вишите вбрання, зокрема вишиванка як маркер етнонаціональної ідентичності в умовах війни, перманентно перебуває у фокусі дослідницького інтересу українських етнологів. Відповідне предметне поле знайшло висвітлення у низці спеціальних наукових праць з одягової культури та розвідках суміжної тематики.

Автори публікацій пропонують широкий спектр номінативно-інтерпретаційних конструкцій. Скажімо, М. Олійник називає вишиту сорочку «візуальним виразником української ідентичності», «маркером іміджу

України» (2022); за визначенням Т. Рендюка, передусім у контексті зарубіжного українства, вишиванка є «індикатором національної ідентичності», «глибинним символом національної ідентичності», «етнічним брендом» (2023). Тим часом Л. Пономар підкреслює смислове наповнення цього феномену через такі формули, як «символ незалежності» (2022), «символ нерозривного зв'язку з рідною землею», «символ нескореності, незламності, віри в перемогу», «символ відродження» (2024) тощо.

Спираючись на ці та інші аналітичні матеріали, ми здійснили спробу дослідити методом анкетного опитування роль вишиванки в особистому й суспільному житті населення українсько-російського порубіжжя під час війни. Отримані дані засвідчили, що в усіх містах і селах північно-східного регіону зберігається традиція одягати вишиванку як на родинні, так і на державні свята, а також щороку відзначати у громадах День вишиванки. Вбрання з етнічними елементами в гардеробі місцевих мешканців здебільшого представлене стилізованими виробами сучасних фасонів. Однак це не нівелює його символічного виміру, на який вказують окремі респонденти.

Для верифікації представлених результатів у подальшому доцільно розширити географію дослідження та залучити до аналізу емпіричні матеріали, зібрані якісними методами, а також цифрові ресурси.

Ключові слова: вишиванка, День вишиванки, національний символ, ідентифікаційні практики, українсько-російське порубіжжя.

Іменний орнамент Василя Вишиваного на вишитій сорочці для Карла фон Габсбурга

Др Марина ОЛІЙНИК,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-2946-8243>

На початку лютого 2025 р., до 130-річчя від дня народження Вільгельма фон Габсбурга, учасниками проекту «Вишивка в одязі видатних українців» – керівницею проекту Тетяною Зез, науковою кураторкою Мариною Олійник, дизайнеркою схеми Оксаною Микитюк та вишивальницею Галиною Гаманковою – було представлено відтворений іменний орнамент зі світлини вишитої сорочки Вільгельма фон Габсбурга (Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки. Ф. 263, оп. 1, спр. 66498,

т. 1, арк. 20), яку йому подарувала Катря Гриневичева у 1918 р. Амбасадором відтвореної іменної вишиванки погодився стати відомий український військовик Роман Червінський.

Хід наукового дослідження та результати роботи проектної групи опубліковано у статті: Олійник М. Українські вишиті сорочки Вільгельма Габсбурга: історіографія, реконструкція «орнаменту Василь Вишиваний» // Бібліографічний вісник. 2025. № 2. С. 73–80. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2025.02.073>.

16 березня 2026 р. за ініціативи Романа Червінського та у співпраці з проектом «Вишивка в одязі видатних українців» у київському Музеї гетьманства урочисто подарували відтворену вишиванку Василя Вишиваного голові Дому династії Габсбургів-Лотаринзьких Карлу фон Габсбургу.

Довкола постаті Василя Вишиваного серед українців існувало чимало легенд. Одну з них описав І. Керницький (Ікер) у статті «Портрети говорять» (Голос комбатанта, 1959. Ч. 2): «легенда каже, що він носив Золоте Руно (орден роду Габсбургів) на вишиваній сорочці». Нині постать Вільгельма Габсбурга є для сучасних захисників прикладом героїчної відданості служінню українському народові.

Ключові слова: іменний орнамент, вишита сорочка, українська вишиванка, Василь Вишиваний, Карл фон Габсбург.

Традиційний жіночий поясний одяг на Покутті (загальнорегіональні та локальні відміни)

Др Ольга ОЛІЙНИК,
Інститут народознавства НАН України, м. Львів
<https://orcid.org/0000-0002-7292-3264>

Багатством і вишуканістю ритмічних структур у покутському народному ткацтві вирізняється група тканин для жіночого поясного вбрання. До неї належать запаски, фоти, опинки та обгортки, які в поєднанні з іншими елементами традиційного костюма формували яскраво виражену локальну своєрідність.

Аналіз музейних пам'яток дозволяє визначити основні типи поясного одягу та окреслити ареали їх поширення. На Покутті побутували двоплатові запаски, одноплатова опинка (обгортка, горбатка), а також комбіноване двокомпонентне вбрання – фота (опинка) та запаска-фартух. Така

типологія відображає специфіку Покуття як перехідної зони між гірським двоплатовим комплексом Гуцульщини та рівнинним одноплатовим комплексом Поділля.

Характерною ознакою покутських поясних тканин є рельєфний фактурний орнамент у вигляді скісних, зигзагоподібних смуг або ромбів, створений технікою чиноватого ткання. Залежно від художньо-технічних особливостей виокремлюються кілька локальних комплексів: надпрутський (запаски «позадниця» і «попередниця» та опинки), снятинський (обгортка-«чорногузка», опинка, запаска-фартух) і наддністрянський (червона фота та запаска-фартух).

Коломийські запаски відрізняються від гуцульських чергуванням дрібних орнаментальних мотивів із гладкими різнокольоровими смугами та наявністю широкого поліхромного «забору» в нижній частині. Опинки Снятинщини й Коломийщини мають тридільну композицію: орнаментовані бічні частини (попередниці) та безузорне, переважно чорне, центральне поле. У наддністрянських фотах домінує червоне тло, переткане дрібними узорними смугами, інколи – із застосуванням рясування виробу. Локальною ознакою наддністрянських запасок-фартухів є вузькі засновки по краях.

Отже, традиційний поясний одяг Покуття демонструє поєднання спільних рис і локальних варіантів, що відображають історико-культурні зв'язки регіону.

Ключові слова: Покуття, поясний одяг, запаска, опинка, народне ткацтво.

Колекція традиційного одягу в етнографічній збірці Наукового товариства імені Шевченка: засади формування

Д-нт Ігор ПЕРЕВЕРТНЮК,
Інститут народознавства НАН України, м. Львів
<https://orcid.org/0000-0001-7111-0678>

Діяльність Наукового товариства імені Шевченка (далі – НТШ) заклала вагомий підмурівок етнографічної науки в Україні. Ключовою складовою цієї діяльності стало формування етнографічної збірки Музею НТШ, у якій упродовж 1900–1940 рр. було зібрано унікальну колекцію українського народного одягу з усіх регіонів України.

Мета доповіді – репрезентувати джерела та шляхи надходження компонентів традиційного одягу українців до Музею Наукового товариства імені Шевченка, а також окреслити хронологічні й географічні межі та типологічний асортимент колекційних пам'яток. Доповідь підготовлено в рамках проекту «Культурно-мистецький загальнонаціональний феномен музейної колекції Наукового товариства імені Шевченка у Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України: концепції та практики суспільної репрезентації» (договір № 169.07/0289 від 02.03.2026 р.).

Було опрацьовано інформацію, почерпнуту з інвентарних книг Музею НТШ та публікацій членів НТШ. Також проаналізовано колекційні предмети.

З'ясовано, що колекція формувалася під час цілеспрямованих експедицій, завдяки закупівлям і дарункам від приватних осіб, а також приватних і державних інституцій. Основними критеріями відбору пам'яток були їхня репрезентативність і типологічна визначеність. У результаті було сформовано раритетну колекцію, що відображає регіональні та локальні особливості й основні типи традиційного одягу українців.

Процес формування колекції Музею НТШ відбувся в контексті розвитку етнографічних і музейних практик та віддзеркалював поєднання наукових підходів і культурних стратегій першої половини ХХ століття. Вивчення цього процесу сприяє розумінню не лише історії конкретної музейної збірки, а й історії формування етнографічних знань в Україні.

Ключові слова: Наукове товариство імені Шевченка, музей, етнографічна збірка, традиційний одяг українців.

Різновиди форм лускавок в народному костюмі України

Д-тка Марина ПУГАЧЕНКО,

Київський столичний університет ім. Бориса Грінченка, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-0837-1108>

Прикраси в українському народному костюмі під назвами «лускавки», «лускалки» або «світлячки» чеського виробництва набули популярності від кінця ХІХ до 40-х років ХХ століття у Східній Галичині, Середньому Придніпров'ї, а також на Півдні та Сході України. Технологію виготовлення означених намистин було винайдено у Франції та Тюрингії, а в Чехії її опанували наприкінці ХVІІІ століття.

Протягом першої третини ХІХ століття видувні намистини вважалися одним із найприбутковіших типів виробів у Богемії, тому склярі активно експериментували з формою й технологією та розробили багато різновидів цих намистин. Близько 1874 року продуктивність у цій галузі значно зросла завдяки виробництву восьми намистин одночасно. Також було розроблено 35 різновидів форм намистин, які мали спеціальні назви: англійські кубики, гвинт, гладка груша, гладка олива, граната, груша пашот, грушоподібна форма, вівсяне свято, «воколісна», дзеркальний фотоапарат, динний жолудь, диня, жолудь гладкий, жолудь закручений, закінчення, закручена олива, залізо, зубчаста, камінь, клуб, кругла, круасан, об'єктив, очищена груша, парашут, перекручений двічі, простий овес, равлик, рефлектор, спідниця, фантазія, фіздуле, фігурна олива, хрестик.

Таке велике розмаїття форм і дешевизна прикрас сприяли популярності лускавок та їх включенню до народних костюмів німців, словаків і угорців. Українські жінки мали змогу придбати їх уже на початку ХХ століття. Відомо, що ці прикраси залишалися актуальними майже до середини століття, про що свідчать архівні світлини та оголошення у газеті «Львівські вісті». У випусках за 1–2 лютого 1942 року містяться згадки про продаж «лускавок» та адреси крамниць у Львові, зокрема Ірини Прокопишин на вулиці Боїмів.

Лускавки та дармовіси збереглися у приватних і державних колекціях, зокрема в історико-культурному комплексі «Запорізька Січ» (о. Хортиця), Львівський історичний музей, Чернігівський обласний історичний музей ім. В. В. Тарновського тощо.

Ключові слова: прикраси, лускавки, намистини, музеї, скло.

Вишивки українок-політ'язнів ГУЛАГу як вираження підтримки і турботи в умовах неволі

М-тка Єлизавета СИЛКА,
Карпатський національний університет ім. Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна
<https://orcid.org/0009-0005-7562-2650>

У системі ГУЛАГу, покликаний нищити все людське в людині та у взаєминах між людьми, вишивання допомагало політ'язням зберігати відчуття власної гідності, виражати турботу й брати участь у житті своїх

близьких. Українки в ГУЛАГу виготовляли й оздоблювали вишивкою різноманітні подарунки для рідних і товаришів. Примітно, що вишиті речі майже завжди мали певне функціональне призначення, тобто ув'язнені у своїй творчості поєднували не лише моральні та естетичні, а й практичні аспекти. Найчастіше вони вишивали торбинки різних розмірів, футляри, комірці, сорочки, краватки, серветки, закладки для книг.

Подарована вишивка була моральним і певною мірою фізичним сполучним містком між в'язнями та їхніми сім'ями. Наприклад, Катерина Зарицька-Сорока, яка відбувала строк у Владимирській тюрмі, надсилала свої вироби матері, батькові та синові. У листах жінка писала, що таким чином прагнула відчувати себе корисною та залученою до життя рідних.

Також вишивка ставала виявом підтримки інших політв'язнів усередині таборів. Приміром, Ганна Заячківська-Михальчук разом із Галиною Підгорною та Ганною Мрічко в Норильську виготовили вишивані сорочки для засуджених вояків УПА, з якими таємно листувалися. Українки прагнули порадувати побратимів пам'ятним подарунком і показати, що вони не самотні.

До того ж вишиті предмети слугували виявом великої вдячності. Наприклад, Оксана Припхан-Манюх працювала в табірному лазареті в Тайшеті, і багато ув'язнених, яких вона лікувала, віддячували їй своїми вишивками. Повернувшись із табору, жінка продовжувала берегти теплі згадки про невіддільних, яким допомогла, а також зберігати їхні вироби.

Отже, вишивка українок-політв'язнів ГУЛАГу виступала вираженням підтримки, турботи, вдячності, родинних і дружніх взаємозв'язків. І ті, хто створював вишивки, і ті, кому вони призначалися, високо цінували ці речі, адже бачили в них не просто клаптики тканини з візерунками, а яскраве свідчення людяності, креативності та стійкості в умовах жорстокості, страждань і сірості ГУЛАГу.

Ключові слова: ГУЛАГ, політв'язні, українки, вишивки, подарунки.

Специфіка комплектування та збереження одягу ліквідаторів Чорнобильської катастрофи (на матеріалах фондової колекції Національного музею історії України)

Др Сергій СІРЕНКО,
Національний музей історії України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0003-4268-2284>

Цьогоріч Україна вшановує 40-ві роковини Чорнобильської катастрофи. На низці виставок, підготовлених музейною спільнотою Києва, представлено інформацію про одяг, однак сам одяг експонується мало. Переважно це традиційний стрій Чорнобильського Полісся, тоді як одяг ліквідаторів є рідкістю. Цьому є кілька причин. Перша – неможливість комплектування. У музейній практиці цінним вважається предмет, який був у вжитку та пов'язаний із конкретною особою. Радіаційне забруднення не дозволяло комплектувати такий одяг. Друга причина – виготовлення одягу ліквідаторів зі швидкопсувних матеріалів. Третя – складність експонування.

У фондовій групі «Другорядні речі» Національний музей історії України зберігається одяг, який було відкомплектовано у два етапи. Перший – під час будівництва та роботи Чорнобильської АЕС у першій половині 1980-х років, другий – після аварії на ЧАЕС. До першого етапу належить захисний костюм ЛГ-1 працівника ЧАЕС, зокрема: комбінезон із капюшоном і пластмасовим виводом трубки на спині, пара прозорих панчіх, сліди для взуття, фартух із зав'язками на шиї та талії, гумові рукавиці. Такі костюми використовували працівники станції у перші дні після аварії.

Під час другого етапу було відкомплектовано пневмокостюм ЛГ, пневмокуртку ПК-1, напівкомбінезон, напівхалат, фартух, нарукавники, бахіли, сліди, освинцьований фартух, пневмошолом ЛІЗ-4, освинцьовані рукавиці, захисні окуляри ЗП та НТП-10, захисний щиток НБТ. Усі ці речі виготовлено з матеріалів (різних видів пластику та гуми), які погано зберігаються.

Важливим доповненням до одягу були індивідуальні дозиметри-накопичувачі (ДПГ-03), які фіксувалися на одязі та вимірювали індивідуальну накопичену дозу гамма-випромінювання. Їх використовували у 1990–2000-х рр. етнологи під час експедицій зоною відчуження та проведення дезактивації традиційного одягу.

Отже, на виставках до 40-х роковин Чорнобильської катастрофи одяг представлений обмежено. Через особливості матеріалів його важко збері-

гати. У Національний музей історії України зберігається чорнобильський одяг, зібраний у два етапи.

Ключові слова: одяг, Чорнобильська катастрофа, Національний музей історії України, комплектування,

Традиційне вбрання українців-слобожан у сучасних реаліях

Др Валентина СУШКО,
 Інститут мистецтвознавства, фольклористики
 та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0003-0480-1473>

Українське народознавство від початку свого становлення розглядає вбрання як маркер народної культури. Саме тому впродовж ХІХ – початку ХХ ст. у харківських музеях накопичувалися речові та фотоматеріали, що демонстрували народну ношу, її складові та способи носіння. У 1920 р. усі ці збірки увійшли до Музею Слобідської України імені Г. С. Сковороди, працівники якого підготували чимало розвідок, присвячених народному костюму, що й донині мають засадниче значення. Серед них на особливу увагу заслуговує доробок В. Ю. Білецької.

Упродовж ХХ ст. традиційне українське вбрання з повсякденної ноші перетворилося на сценічний костюм та вияв ідентифікаційної практики.

Тим цікавіше спостерігати за активним самодіяльним рухом відтворення народної ноші групою аматорок, які, розпочавши із сорочок та аксесуарів, уже відшили цілі комплекти вбрання, причому не лише літнього, а й демісезонного. Учасниці цього руху не залучені до етномузичного фольклористичного руху Слобожанщини, проте є постійними учасницями етнореконструкторських заходів. Із нетерпінням дівчата чекають щорічного Дня вишиванки, коли мають нагоду похвалитися обновками-відтвореннями. Слід відзначити високу точність у реконструкції народного костюму. Цей рух перетинається з рухом «Я не ношу автентики» і є гідною та цікавою відповіддю на суспільний запит щодо опанування нашої спадщини.

Попри безпекові обмеження, демонстрація на День вишиванки – 2025 стала саме такою промоакцією українського Харкова.

Ключові слова: Слобожанщина, Харків, народне вбрання українців, День вишиванки, відтворення традиційного костюму українців.

Народна архітектура Молдови: історія неопублікованої монографії

Габ. др Ярослав ТАРАС,
Інститут народознавства НАН України,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів
<https://orcid.org/0000-0001-7241-9466>

У 1992 р. у кишинівському видавництві “Știința” готувалася до публікації монографія Ярослава Тараса *Arhitectura populară a Moldovei*. Політичні події та економічна ситуація 1990-х років зумовили відкладення видання на невизначений час. Джерельною базою праці стали польові дослідження автора, архівні матеріали, а також публікації дослідників молдовської архітектури й декоративно-ужиткового мистецтва.

Монографія складається з двох частин. У першій частині – «Дерев’яне будівництво» – у п’яти розділах розглянуто генезу архітектурно-планувального та декоративного вирішення дерев’яних церков, житлових і господарських споруд та їхніх складових. З’ясовано напрями обробки галерей і галерейок, проаналізовано декоративне вирішення даху, здійснено класифікацію галерейних стовпів і капітелей, проведено типологію воріт та огорож.

У другій частині – «Кам’яне будівництво» – у п’яти розділах висвітлено житлове будівництво за архітектурно-планувальними, конструктивними та декоративними вирішеннями. Особливу увагу приділено кам’яним галереям, молдовському ордеру житлового будинку та його складовим. Подано варіанти вирішення деталей і використання орнаментальних мотивів. Кам’яні наголовки коминів класифіковано за декоративно-функціональними елементами. Наведено приклади розташування пивниць у дворі відносно будинку, висвітлено їхні типи та простежено генезу. Встановлено, як сформувався оригінальний стиль воріт і як він пов’язаний із декором галереї будинку. Особливістю праці є те, що декоративні рішення проаналізовано з огляду на символічні та оберегові ознаки. Унікальною є й ілюстративна складова, виконана автором упродовж 1987–1990 років: 93 графічні аркуші, що візуально репрезентують викладений матеріал.

На початку 2010-х років було здійснено спробу видати цю монографію в Україні. Було опрацьовано український варіант видання та створено обкладинку. Перешкодами для реалізації проекту стали «неукраїнська» тематика та проблема збуту видання в Україні й поза її межами. Усе це

спонукало автора опублікувати окремі розділи в часописі Інституту народознавства НАН України «Народознавчі зошити» (1997. № 6; 2012. № 4, 6; 2013. № 1–6; 2014. № 1).

Ключові слова: народна архітектура Молдови, декор в архітектурі, дерев'яні церкви, житлові та господарські споруди.

Народні уявлення та практики збирання лікарського зілля в Україні

Др Мар'яна ЦУРКАН,
Інститут народознавства НАН України, м. Львів
<https://orcid.org/0009-0009-4267-5157>

Упродовж історичного розвитку український народ виробив ефективні способи адаптації до природного середовища, що ґрунтувалися на багатовіковому досвіді та спостереженнях. Вагомим результатом цього стало формування цілісної системи народної медицини, яка базувалася на практиках своєчасного збирання та належної обробки природних лікувальних ресурсів. У цьому контексті особливе значення мало збиральництво як допоміжне, проте функціонально важливе заняття, тісно пов'язане передусім із жіночою сферою діяльності.

Традиції збирання лікарських рослин в Україні становлять важливу складову народної культури, у якій поєднуються емпіричні знання про природу та архаїчні світоглядні уявлення. На основі етнографічних матеріалів і польових досліджень простежено, що збиральництво функціонувало як цілісна система, чітко регламентована календарними, просторовими та ритуальними нормами. Збір лікарського зілля приурочували до визначних календарних дат, зокрема дня святого апостола Симона Зіло та свята Івана Купала, які в народній традиції асоціювалися з періодом максимальної цілющої сили рослин. Водночас значну увагу приділяли фазам розвитку рослин: їх заготовляли під час цвітіння, досягання плодів або в період спокою, що свідчить про глибоке розуміння природних циклів.

Процес збирання супроводжувався ритуалізованими діями та вербальними формулами. Рослини збирали на світанку, «по росі», у віддалених місцях – лісах, луках, на полонинах, де «не чути голосу півня». Перед початком збору промовляли молитви або замовляння, що надавало процесу сакрального значення. Важливе місце посідали уявлення про «чистоту» збирача, які регламентували участь жінок у певні фізіологічні періоди.

Основними об'єктами збору були полин, звіробій, ромашка, м'ята, кропива, чистотіл, череда, деревій, подорожник, кмин та інші рослини. Їх зривали або викопували вручну, сушили в затінених місцях, зберігали у пучках або полотняних мішечках. Використання лікарського зілля було багатофункціональним: його застосовували для лікування людей і тварин, у харчуванні, гігієнічних практиках, а також у календарно-обрядовій сфері.

Отже, народні уявлення та практики збирання лікарського зілля в Україні відображають складну взаємодію раціонального досвіду й вірувань. Вони засвідчують високий рівень адаптації суспільства до природного середовища та залишаються важливим елементом нематеріальної культурної спадщини.

Ключові слова: збиральництво, зілля, вірування, традиційні знання, Україна.

Вишиванка та народний одяг Буковини у контексті національних і загальнолюдських цінностей як засіб виховання учнівської молоді

Др Поліна ЧУХНЕНКО,

Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області», м. Чернівці, Україна
<https://orcid.org/0009-0005-1225-0917>;

Др Вероніка ГРИЦКУ,

Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області», м. Чернівці, Україна
<http://orcid.org/0000-0003-4975-3735>

Вишиванка та традиційний одяг Буковини виступають важливими носіями історичної пам'яті, духовності та культурного коду українського народу. Їхня символіка – орнаменти, кольори, техніки – відображає світогляд, систему цінностей і зв'язок поколінь.

Буковинський народний стрій є унікальним прикладом взаємодії культур, поєднуючи українські, румунські та молдовські традиції. Це підкреслює не лише національну самобутність, а й відкритість до міжкультурного діалогу, що відповідає сучасним глобалізаційним процесам. Через призму народного одягу реалізуються загальнолюдські цінності: повага до спадщини, прагнення краси, самоідентифікація та відчуття належності до

спільноти. Водночас традиції одягу стають універсальною мовою культури, зрозумілою різним народам.

У сучасній школі вишиванка має значний виховний потенціал. Її вивчення сприяє формуванню національної свідомості, патріотизму та естетичного смаку учнів. Ефективними є інтегровані підходи: тематичні уроки, творчі проекти, майстер-класи, а також відзначення Дня вишиванки. Це дозволяє поєднувати теоретичні знання з практичним досвідом. Міжкультурний діалог, що розкривається через традиції вишивки та народного одягу Буковини, сприяє глибшому розумінню спільних і відмінних рис культур різних народів. Залучення школярів до традицій народного одягу сприяє формуванню гармонійної особистості, здатної цінувати власну культуру та поважати культурне різноманіття світу. У сучасних умовах вишиванка набуває нового звучання, поєднуючи традицію і сучасну моду, що забезпечує її актуальність та життєздатність.

Отже, вишиванка та народний одяг Буковини є не лише елементами культурної спадщини, а й ефективним засобом виховання молоді. Їх інтеграція в освітній процес сприяє формуванню національної ідентичності, розвитку естетичних і моральних цінностей та вихованню відкритої до світу, культурно свідомої особистості.

Ключові слова: вишиванка, народний одяг Буковини, культурна ідентичність, виховання учнів; міжкультурний діалог.

IV. REZUMATE IN LIMBA RUSĂ

**Традиционная мужская одежда старообрядцев Республики Молдова
(по материалам полевых исследований)**

Ольга ГАРУСОВА,

Институт культурного наследия

<https://orcid.org/0000-0002-0813-1553>

Мужской традиционный костюм в докладе рассматривается на материале полевых экспедиций в сельские (Покровка, Кунича, Егоровка, Слободка) и городские (Единцы, Бендеры) старообрядческие общины РМ. На основе функционального этнографического подхода, в соответствии с которым «каждый предмет имеет практическое и знаковое назначение», будет предпринята попытка анализа повседневного и обрядового костюма старообрядца как вещи и символа.

Комплекс старой мужской одежды, основанный на русском крестьянском костюме, постепенно выходит из повседневного употребления под влиянием городской культуры с конца XIX в. Однако, судя по фотоматериалам и музейным экспонатам, многие староверы Молдовы и во второй половине прошлого столетия в быту носили традиционную одежду, состоящую из нескольких простых элементов. Наиболее значительным изменениям подверглась верхняя одежда старинного покроя (кафтан, поддевка, армяк), перешедшая в моленную одежду. Косоворотка, важная часть мужского староверческого гардероба, ныне надевается преимущественно при посещении храма и на праздники. Русская национальная/«липованская» рубашка, как и подпоясанные рубахи современных фасонов которые носят навывпуск, являются ярким знаком этноконфессиональной идентичности и региональной принадлежности. Особенно высокой степенью сохранности у старообрядцев Молдовы отличается пояс – древний элемент народного мужского костюма со сложной семантикой, отражающей магические, обрядовые, религиозные функции. В современной староверческой среде преобладает христианская традиция осмысления значения пояса, обязательного атрибута моленной одежды.

Устойчивые или обретшие новые функциональные значения элементы мужской одежды свидетельствуют об их важной роли в сохранении этноконфессионального своеобразия старообрядческого сообщества и внешнего облика старовера. В настоящее время, при сузившейся сфере

повседневного использования, традиционный костюм укрепляет свою значимость в качестве обрядового.

Ключевые слова: старообрядцы Молдовы, мужской традиционный костюм, этноконфессиональная идентичность.

Сарафан как часть традиционного женского костюма у старообрядцев Республики Молдова

Др. Татьяна ЗАЙКОВСКИ,
Институт культурного наследия
<https://orcid.org/0000-0001-5438-9945>

Сарафан – не только одна из основных составляющих традиционного женского костюма у старообрядцев, но и, как отражение этноконфессиональной идентичности, – компонент культурного кода. В целом традиционная одежда воспринимается староверами как наиболее соответствующая христианскому миропониманию. Это одна из причин того, что сарафан в их среде бытует до сих пор. Если в допетровскую эпоху он являлся частью общепринятого одеяния русских женщин, а примерно до начала XX в. входил в состав традиционного крестьянского костюма, то в настоящее время сохранился в старообрядческой среде в составе моленной, венчальной и погребальной одежды. По свидетельствам информаторов, еще не так давно, в конце 80-х гг. XX в. женщины «в возрасте» носили его и в повседневной жизни. «Моя свекровь на нашей свадьбе, в 1986 г., была еще в традиционном сарафане. Это была и ее повседневная одежда. Потом уже стали ходить в такой одежде только старушки, молодежь одевалась более современно. Считалось, что люди в возрасте – старше 40 лет (З. М. Е., Покровка). На протяжении истории к сарафану как к моленной одежде предъявлялись определенные требования. Например, был период очень строгого отношения к складкам («борам») на сарафане: «Отцы и свекры категорически запрещали молодым женщинам их делать: „В каждой складке черт сидит“» (В. Печняк). В ряде мест запрещалось надевать в храмы яркие сарафаны. В основе всего этого лежит здравая идея: нарядом не привлекать к себе внимание и не отвлекать от главного на богослужении.

В различных местах проживания старообрядцев этот компонент женской традиционной одежды отличается особенностями своей эволюции. Например, в населенных пунктах Республики Молдова с компактным про-

живанием старообрядцев изначально сарафаны подпоясывались (южно-русская специфика), хотя теперь, по нашим наблюдениям, это наблюдается далеко не всегда.

Практически в каждом старообрядческом сообществе имеется свой фольклорный ансамбль («Долинушка» в с. Покровка, «Куничанка» в с. Кунича и др.). У сарафана как части сценической одежды покроем нередко отличается от традиционного, равно как и его декорирование.

Ключевые слова: старообрядцы Республики Молдова, сарафан, прямой/круглый сарафан, косоклинный сарафан.

Некоторые элементы родильной обрядности у болгар Республики Молдова

Др. Надежда КАРА,

Институт культурного наследия

<https://orcid.org/0000-0001-8646-7442>

Особенности отношения ближайшего окружения к родившей женщине и ее ребенку в социуме рассматривается на примере его представленности в болгарской среде нескольких сел Молдовы. Сохранность этих традиций варьируется от села к селу на уровне обрядовых действий и их участников.

Родившую женщину с момента рождения ребенка называют лехуса, и до сорокового дня она, согласно общему толкованию, считается нечистой (лехуса, леуса или левуса, родилка – болгарское название родившей женщины). Лехуса восходит к греч. ελεούσα – елеуса, в переводе – милостивая; так часто называют Пресвятую Богородицу. Это название, служащее для обозначения родильницы в течение 40 дней после родов, появилось в болгарском языке еще в период Болгарского Возрождения, то есть в XIX в.

Согласно народной традиции, необходимо каждый день посещать лехусу. По болгарским поверьям, к ней вплоть до 40-го дня приходят духи, которые также называются лехуси. Если их не задобрить и не остановить, то они принесут болезнь, сумасшествие, смерть, поэтому в послеродовой период рядом с матерью и ребенком всегда кто-нибудь должен быть, ее нельзя оставлять одну.

Важно, что до 40-го дня лехуса не должна переутомляться. По рассказам наших информаторов, к родильнице ежедневно приходила одна из близких женщин, с определенной пищей (это тоже имело значение).

После сорокового дня мать новорожденного переставала быть лехусой. Она устраивала праздник в доме для всех, кто помогал ей в течение 40 дней. К этому празднику выпекается специальный хлеб (медена пита) для умилостивления духов, поэтому и сам праздник называется «Пита». Он также сопровождается купанием младенца. Это купание является обрядовым и сопряжено со множеством символических действий (в воду бросают монетки и проч., использованную воду выливают под плодовое дерево и т. д.).

Данный обычай, как и символические действия, с ним связанные, варьируются по селам. Наиболее подробный рассказ об этих традициях мы получили в с. Московей от А. С. Лукарской и А. С. Табунчик, в селе Твардица – от П. Н. Килинчук и П. Г. Турлак-Щетининой. Информаторы сообщили, помимо других сведений, что в молдавской части села подобный обычай носит название „scăldătoare”, что значит «купание».

Ключевые слова: традиции болгар Молдовы, лехуса, поверья, обряд «Пита», купание младенца.

Ноэтический аспект ряда карнавалльно-смеховых идишских устойчивых выражений евреев Республики Молдова

Др. хаб. Жозефина КУШНИР,
Институт культурного наследия
<https://orcid.org/0000-0001-5125-2070>

Ноэтическим мы называем такой аспект рассмотрения объекта, который помогает выявить его экзистенциальную и этизирующую значимость. (Для карнавалльно-смеховых феноменов она весьма характерна.) Доклад базируется на идее К. Гирца о ноэтическом опыте и на ноэтической системе концепций, нами разработанной. Применена сформированная в ее рамках ноэтико-этнологическая модель осмысления устойчивых выражений.

Общая черта всех исследуемых в докладе присловий – их цель: смеховая этизирующая гармонизация экзистенциально значимых аспектов жизни (в сочетании с ощущением Божьего присутствия, помощи Бога).

Упомянем два из этих присловий: (1) Got zitst oybn un port untzn [Бог сидит наверху и «парует» внизу]; (2) Der tsvok post tsi dem lokh [Этот гвоздь подходит для этой дыры].

В первом из них ситуация неявным образом помещается в пространство мифа о смехе: задействуется фамиллярно-смеховой дискурс, или, по М. Бахтину, «зона фамиллярного контакта» (о пребывании Бога на небесах сказано, что Он там «сидит»). Используя это присловье, актер прибегает к фамиллярно-смеховой и феноменологически ритуальной формуле, согласно которой его одиночество обязано прекратиться с той же несомненностью, с какой можно утверждать, что Бог пребывает «наверху». Это меняет внутреннее состояние актера, а заодно влияет и на судьбу. Вариант применения присловья: актер отмечает, что некая супружеская пара пребывает в гармонии, или же – что человек наконец встретил свою пару, как бы предназначенную ему свыше. Тем самым актер постулирует супружеское счастье как закон бытия и подчеркивает божественное происхождение феномена.

Второе присловье создает смеховой образ того, что такие-то мужчина и женщина составляют великолепную пару. Особо подчеркнутой оказывается карнавалльно-телесная уникальность, неповторимость каждого из них, послужившая не препятствием, а залогом гармонии. Происходит карнавалльное благословение любящих под видом фамиллярно-смехового высказывания об их союзе.

Ключевые слова: идишские устойчивые выражения, евреи Республики Молдова, ноэтический опыт, карнавалльно-смеховые феномены, ноэтическая система концепций.

Паста из красного перца – традиционная приправа гагаузской кухни

Др. Диана НИКОГЛО,

Институт культурного наследия

<https://orcid.org/0000-0002-0248-8703>

В традициях питания гагаузов, как и любого народа, важную роль играют приправы. Одной из таких приправ является паста из красного перца. Она имеет различные локальные названия. Так, в селах Гайдар, Бешалма, Авдарма, Копчак такая паста называется *boya mancasi*, в Чишмикёе и Етулии – *biber dumati* / *biber pastasi* / *kırmızı dumati*. В Казаклии – *tomat*. Название *biber rovidlasi*, зафиксированное в Комрате, – более позднее, появившееся в результате влияния славянских языков, в частности, русского. Разновидностью данной приправы является высушенный толченый

красный перец, который широко используется в кухне населения Болгарии. В Турции аналогичная приправа носит название *biber salçası*. Ее добавляют в различную еду: в голубцы, блюда на соусной основе с мясом или без него (*piliç manczsı*), мясные (*kaurma*) блюда, кушанья из овощей и бобовых (*kartofı firında, laana, kallä, fasülä* и др.), в начинку для мучных изделий. Паста из красного перца придает этим яствам неповторимый аромат и особые вкусовые качества. Молдаване/румыны юга Республики Молдова называют этот вид приправы *dumadä* (Джурджулешть, Кышлица-Прут, Тараклия-де-Салчие), *roșățä / roșățä de biber* (Башкалия), *bulion* (Борогань). Вероятно, название *dumatı* у гагаузов является заимствованием из румынского языка в результате этнокультурных контактов населения Вулканештского района с молдаванами/румынами.

Примечательно, что для населения северной и центральной зоны Молдовы такая приправа не характерна. Однако в результате естественных миграций она постепенно входит в рацион питания жителей и этих регионов. В последнее время эта приправа стала довольно дорогостоящим продуктом. Разумеется, ее продолжают готовить, но в некоторых семьях используют аналогичную приправу, которую привозят из Турции. Данную приправу можно считать элементом южнобессарабской модели питания и маркером, который отличает традиции питания гагаузов (болгар) от таковых у населения севера и центра Республики Молдова.

Ключевые слова: традиционная приправа, паста из красного перца, *boya mancası*, гагаузская кухня, этнокультурные контакты.

Погребальный хлеб «*kariti*» в обрядовой практике гагаузов

Др. Евдокия СОРОЧАНУ,

Институт культурного наследия

<https://orcid.org/0000-0003-0902-6664>

На гагаузских похоронах выпекается значительное количество обрядовых хлебов. Их формы, размеры, количество и наименования варьируются в разных населенных пунктах, однако по семантике и функциям они образуют единую систему.

Во многих селах в день смерти изготавливаются обрядовые хлебы *kariti*. Они имеют различные формы, а их количество колеблется от трех до двенадцати: в Дезгинже выпекают три *kariti*, в Конгазе – от пяти до

двенадцати, в Баурчи – девять, в Бешалме – семь. В этих селах karitî имеют треугольную форму, интерпретируемую как антропоморфный символ покойного. В Бешалме karitî подвешивают на поминальное дерево, в Дезгинже передают священнику, в Конгазе раздают на кладбище в качестве жертвенного дара. В Етулии karitî выпекали сразу после смерти человека, пока изготавливался гроб. Здесь они представляли собой сложную конструкцию, включающую три элемента различной формы: лепешка (сап ритасî), на которой из теста выкладывался крест; калач (kolaş), обрамленный жгутом из теста, на стыке концов которого помещался небольшой крест из теста с оттиском печати для просфоры; а также отдельный крест из теста (stavro), на трех концах которого располагались аналогичные малые кресты с клеймами. Karitî выступают в качестве символической жертвы и отражают акт перераспределения доли между живыми и умершим. В этом отношении их обрядовое значение совпадает с семантикой и функциями лепешек сап ритасî (букв. «хлеб для души»), выпекаемых в других селах.

В настоящее время традиция выпекания karitî в значительной степени утрачена: обрядовые калачи, как правило, приобретаются в магазине. При этом священнику по-прежнему передают три калача, сохраняя за ними название karitî. Ранее выпекавшиеся к погребению девять «голубков» (guguşuk), которые делились на части и раздавались на кладбище, сегодня заменены обычными булочками, также именуемыми karitî.

Данный вид обрядового погребального хлеба, по всей вероятности, заимствован гагаузами у молдаван, о чем свидетельствует как его наименование, так и его ритуальные функции.

Ключевые слова: гагаузы, погребально-поминальная обрядность, обрядовый хлеб, karitî, этнолингвистика.

Элементы традиционной материальной культуры гагаузов в повести Николая Бабоглу «Гвоздики расцвели вновь»

Др. Виталий СЫРФ,

Институт культурного наследия

<https://orcid.org/0000-0001-7269-7909>

Художественная литература, как известно, является одним из важнейших элементов духовности каждого этноса, а также информативным письменным источником по самой разной тематике, в том числе по

традиционно-бытовой культуре. В нашем сообщении мы рассматриваем основные элементы традиционной материальной культуры гагаузов (промыслы, ремесла и хозяйство, одежда и обувь, система питания, поселение, жилище и усадьба), встречающиеся в повести известного гагаузского писателя Николая Бабоглу «Гвоздики расцвели вновь».

По мере прочтения произведения мы выделили отдельной группой промыслы, ремесла и хозяйство: *ortak* (напарник для совместной обработки земли), *çilingir* (кузнец), *çüvenci* (тот, кто изготавливает и/или продает котлы).

Относительно широко и разнообразно представлены в повести традиционные одежда и обувь – как будничные, так и праздничные: *terlik* (тапочки из домотканого сукна), *anteri* (национальная одежда гагаузов, куртка, расшитая тесьмой), *kerpar* (безрукавка из овчины с национальным узором), *dimi* (штаны из грубой шерстяной ткани, изготовленной в домашних условиях), *çağık* (обувь из сыромятной кожи), *sargı* (шерстяные домотканые обмотки, портянки), *gautan* (шелковый шнур, украшающий одежду), *takä* (чепчик для малыша).

Достаточно часто встречаются в данном произведении писателя элементы, имеющие отношение к системе питания: *susak* (пустотелая тыква, в Буджаке из нее изготавливают лейки, черпаки и другую посуду), *malay* (хлеб из кукурузной муки), *demirli* (старинная мера веса, равная 21,5 кг), *manca* (гагаузское блюдо, обычно перченое), *çotra* (деревянная посуда, украшенная резьбой и оплетенная ремнями), *sofra* (круглый низкий обеденный столик на трех ножках).

Наконец, особое место в повести занимает описание поселения, жилища и усадьбы, приведем лишь некоторые их элементы: *sallangaç* (люлька, колыбель), *direk taşı* (столбовой камень), *çamur* (смешанная с соломой глина для обмазки стен), *sundurma* (разновидность террасы с глиняным полом, иногда без перил).

Ключевые слова: гагаузы, традиционная материальная культура, художественная литература, Николай Бабоглу.

К вопросу о формировании ромского школьного народоведения в Молдове

Людмила ЧОЛАНУ, др. Диана ИГНАТЕНКО,
Бельцкий государственный университет имени Алеку Руссо

Понятие народоведение, подразумевающее более широкий спектр значений в сравнении с синонимическими этнография, этнология, сегодня понимается как интегрированная (комплексная) научная дисциплина, изучающая происхождение, расселение, материальную и духовную культуру, быт и традиции народов мира в синхронии и диахронии; а также как составляющая интегрированной науки, исследующей спектр духовной и материальной культуры определенного народа, к примеру, ромское, украинское, болгарское, гагаузское и др. народоведение, внедряемое в образовательный процесс.

Школьное народоведение в Республике Молдова внедрено как учебная дисциплина поэтапно. С 2000 г. в школах Республики Молдова изучается «История, культура и традиции украинского/болгарского/гагаузского/русского народа». В ходе проекта Министерства образования, молодежи и спорта Республики Молдова «Обеспечение содержательной стороны дидактического процесса в доуниверситетском образовании (украинский язык, литература, народоведение) на 2000–2005 гг.» украинистами Бельцкого государственного университета имени Алеку Руссо разработана концепция подготовки учителя с учетом мультикультурной среды Молдовы, создан куррикулум «История, культура и традиции украинского народа», издано учебное пособие Людмилы Чолану «Уроки з народознавства в I–IV кл.».

Развитием и расширением школьного народоведения в 2018 г. стала модернизация куррикулумов «История, культура и традиции украинского/болгарского/гагаузского/русского народа» для начального звена, а также разработка куррикулума «История, культура и традиции ромов Республики Молдова» для 1–4 кл. В 2024 г. подготовлен куррикулум «История и культура ромов в Республике Молдова» для 5–9 кл. (авторы И. Думиника, И. Пилкин, М. Салтановская).

В 2025 г. объединенной рабочей группой специалистов И. Думиника, Д. Игнатенко, Л. Чолану разработаны дидактические проекты уроков по «Истории и культуре ромов в Республике Молдова» с 1 по 9 кл.

Проведенная работа позволила определить основные принципы

школьного ромского народоведения: введение истории ромов в контекст исторических процессов в мире и в Молдове; синхронизация явлений культуры ромов с исторической эпохой; отображение культуры ромов в искусстве эпохи и др.; внедрение достижений научного ромского народоведения в Республике Молдова, обозначение перспектив научного и школьного ромского народоведения.

Ключевые слова: школьное народоведение, учебная дисциплина, дидактические проекты уроков, ромское народоведение, куррикулум «История и культура ромов Республики Молдова».

CUPRINS/CONTENT

PROGRAMUL SIMPOZIONULUI	
REZUMATE ÎN LIMBA ROMÂNĂ	
Valentin ARAPU	Practici tradiționale și obiceiuri de întreținere a fântânilor în satul Puhoi (r-nul Ialoveni): o perspectivă etnoculturală 25
Elena ARDELEAN	Protejarea culturii tradiționale românești în era globalizării: provocări și strategii 26
Anatolie BAJORA	Rolul culturii tradiționale în promovarea produselor vitivinicole moldovenești în China 27
Gherghina BODA	Albume de cusături și broderii românești prezentate la expoziția ASTREI din 1905 28
Camelia BURGHELE	<i>Bucătărelele satelor</i> , o expoziție – omagiu 29
Liudmila CHICIUC	Geograful Gheorghe I. Năstase (1896-1985) despre elemente autohtone și influențe străine în construcția locuinței: cazul satului Copanca din jud. Tighina 30
Carolina COTOMAN	Adăposturile postume – forme, funcții și semnificații în cultura funerară 31
Angela DOINA-BEZUȚCHI, Marina MALCOCI	Costumul modern inspirat de costumul național 32
Luiza-Maria DRAGOMIR	Cămașa cu altiță - tradiția cusută în timp 33
Nicolae DUDNICENCO	Unele aspecte ale utilizării arborilor aflați în sălbătăcie în alimentația din spațiul românesc 34
Ion DUMINICA	Fierăritul – un meșteșug ce a dăruit fericire romilor ciocănari din orașul Edineț și impactul său în gospodăriile țărănești din Republica Moldova și Ucraina 35
Aurel FONDOS	Aspecte privind sănătatea și condițiile de trai în Basarabia interbelică (anii 1930) 37
Elena GĂVAN	Expresii culturale de pe Valea Hârțibaciului. <i>Ia cu umăraș</i> în colecția Muzeului ASTRA 38
Sorin GRAJDARI	Salvgardarea și valorificarea turistică a bășcuțelor tradiționale din așezările rurale de pe cursul superior al râului Răut (raioanele Florești și Șoldănești) 39

Natalia GRĂDINARU	„Furatul miresei” în tradiția nupțială a satului Puhoi: o analiză etnografică comparativă a unui fenomen în declin	40
Borco ILIN	Cotidianul – subiect de marketing cultural. Contul de facebook care aduce vizitatori (Muzeul Satului Bănățean Timișoara)	41
Aron JINARU, George NICULESCU	IA versus IA. Cămașa de lumină ca antidot la algoritmul de siliciu	42
Natalia LAZAR	Punerea în valoare a patrimoniului cultural prin intermediul turismului. Biserici de lemn maramureșene	43
Polina LUNGU	Formarea atitudinilor pozitive în învățământul primar prin intermediul elementelor de cultură tradițională	44
Iulian MITRAN	Piese de port tradițional aparținând găgăuzilor dobrogeni, din colecția dr. Sirhan Mustafov	45
Angela OLĂRESCU	Cultura tradițională bulgară promovată de Biblioteca „Hristo Botev”	7
Raisa OSADCI	Aspecte ale portului tradițional din satul Puhoi, raionul Ialoveni	48
Raisa OSADCI	Caracteristici ale obiceiurilor și credințelor specifice etapei inițiale a perioadei postnupțiale	49
Nataliia PETROVA, Valeria OBRAZENCO	Prezentarea, valorificarea și promovarea culturii tradiționale în spațiul muzeal: exemplul localității Frumușica-Nouă din regiunea Odesa	50
Svetlana PROCOP	Paștele Blajinilor și ritualurile de pomenire la romii din orașul Edineț	51
Elena REȘETNIC	Cercetări etnografice interbelice în spațiul românesc privind alimentația. Conturarea unui specific local	52
Victoria ROCACIUC	Motivele Bugeacului în creația pictorului Dimităr Peicev	53
Dumitru-Cătălin ROGOJANU	Cultura tradițională românească și impactul său socio-politic	54
Maria SMIRNOVA	Școlile în coloniile bulgare din Basarabia rămasă sub oblăduirea țaristă (1856–1878)	55

Elsa STAVRO	Când limba maternă diferă de cea a patriei – minoritățile etnice, în contextul geopolitic actual al Balcanilor de Vest	56
Sergiu SUVAC	Evoluția porții tradiționale și a îngrăditurilor în spațiul pruto-nistrean: materiale și forme de-a lungul timpului	57
Violeta TIPA	Regizori ucraineni pe scena teatrelor de păpuși din Republica Moldova	57
Ion TIȚA-NICOLESCU	Sincretism religios și controverse etimologice în sărbătoarea Sânzienelor	59
Valentina URSU	Lucian Blaga despre cultura populară	60
Măriuca VERDEȘ	Horile-s de stâmpărare... O perspectivă asupra horitului	61

REZUMATE ÎN LIMBA ENGLEZĂ

Andrea BUTNARU, Ion GHELEȚCHI	The valorization of traditional Romanian clothing in contemporary fashion: The case of <i>La Blouse Roumaine</i>	62
Oksana DROHOBYTSKA	The magazine «Nova Khata» (1925–1939) as a promoter of folk costume	63
Olesea ENACHI	Safeguarding and valorization of the traditional blouse with shoulder embroidery (altița) in the Republic of Moldova: the role of institutions and communities	64
Tetiana FAINYK	Folk “protective” calendar in traditional Ukrainian medicine	65
Olena FEDORCHUK	Ethnographic collection of the Shevchenko Scientific Society: principles of digitization	66
Letitia Violeta GHIMIȘI	The Romanian blouse and traditional costume as expressions of cultural identity	68
Maria GRABOVSCAIA	Ethnocultural diversity and the transformation of traditional symbols in bookplates	69
Elena IAGĂR	The commodification of tradition: the impact of mass-produced ‘stylized ie’ on authentic folk costumes and cultural identity	70
Irina IJBOLDINA	Traditions of the dwellings of Russian Old Believers in the village of Egorovka (the Republic of Moldova)	71

Ina ISAC	The traditional gate between change and continuity: the perennial nature of universal symbols	72
Nina IVANOVA	“Casa mare” within the categories of purity and sacredness: the case of Puhoi village (Ialoveni district)	73
Halyna IVASHKIV	Ceramic altar crosses: main shapes and decorative features	74
Roksolyana KVASNYTSYA	Ukrainian costume as a tool of visual subjectivity: semiotic defender and the strategies of runway presentation	76
Alexandru MAGOLA, Sergiu SUVAC	Archive photos of old funerary monuments from the ethnographic area of Codri Orheiului	77
Marina MIRON, Alexandr POLIBZA	The development of the female traditional costume of Bulgarians in the Republic of Moldova and Ukraine: common features and differences	78
Romana MOTYL	Handcrafted ceramics of Lesia Denysenko as a phenomenon of a living tradition	79
Cristina PETREA	Children’s folklore as an educational resource in primary education: theoretical frameworks and practical applications	80
Aleksey ROMANCHUK	Ethnic composition of villages in Gagauzia as a factor in the acquisition of the Romanian language	81

РЕЗУМАТЕ ÎN LIMBA UCRAINEANĂ

Лідія АНДРІЙЧУК	Традиційна обрядовість Покуття як цілісний культурний феномен: досвід локального дослідження та популяризації	83
Альона ВАМУШ, Оксана ФЕДУНОВИЧ-ШВЕД	Язичницька символіка в жіночих головних уборах населення Буковини в епоху Середньовіччя	84
Людмила ГЕРУС	Рушник у весільній обрядовості українців: функції та смисли	86
Олександр ГОЛОВКО	Комплекс традиційного чоловічого вбрання Східноподільського Придністров’я першої половини ХХ ст. (за спогадами респондентів)	87

Леся ГОРОШКО-ПОГОРЕЦЬКА	«В українців не б'ються»: переосмислення символу великоднього яйця у часі російсько-української війни	88
Тетяна КАРА-ВАСИЛЬЄВА, Ольга ЛУКОВСЬКА	Феномен авангарду і українська вишивка	90
Олександр КОЖОЛЯНКО, Тетяна МОРОЗ	Сонячний культ українців Буковини	91
Віктор КОЖУХАР	Селянський двір та господарські споруди українців Молдови: трансформація традиції (за польовими матеріалами)	93
Катерина КОЖУХАР	Гастрономічний код весільної обрядовості в українських та українсько-молдовських селах Глодянського району Республіки Молдова: локальна традиція, культурна взаємодія й трансформація	95
Анастасія КРИВЕНКО	Гуцульська зброя в етнографічній колекції Музею НТШ: до питання збереження національної спадщини українців	96
Тетяна КУЦІР	Українська традиційна вишивка у творчості Амвросія Ждахи	97
Наталія ЛИТВИНЧУК	Вишиванка в етноідентифікаційних практиках населення українсько-російського порубіжжя під час війни (за матеріалами анкетного опитування)	98
Марина ОЛІЙНИК	Іменний орнамент Василя Вишиваного на вишитій сорочці для Карла фон Габсбурга	99
Ольга ОЛІЙНИК	Традиційний жіночий поясний одяг на Покутті (загально регіональні та локальні відміни)	100
Ігор ПЕРЕВЕРТНЮК	Колекція традиційного одягу в етнографічній збірці Наукового товариства імені Шевченка: засади формування	101
Маргарита ПУГАЧЕНКО	Різновиди форм лускавок в народному костюмі України	102
Єлизавета СИЛКА	Вишивки українок-політв'язнів ГУЛАГу як вираження підтримки і турботи в умовах неволі	103

Сергій СІРЕНКО	Специфіка комплектування та збереження одягу ліквідаторів Чорнобильської катастрофи (на матеріалах фондової колекції Національного музею історії України)	105
Валентина СУШКО	Традиційне вбрання українців-слобожан у сучасних реаліях	106
Ярослав ТАРАС	Народна архітектура Молдови: історія неопублікованої монографії	107
Мар'яна ЦУРКАН	Народні уявлення та практики збирання лікарського зілля в Україні	108
Поліна ЧУХНЕНКО, Вероніка ГРИЦКУ	Вишиванка та народний одяг Буковини у контексті національних і загальнолюдських цінностей як засіб виховання учнівської молоді	109

REZUMATE ÎN LIMBA RUSĂ

Ольга ГАРУСОВА	Традиционная мужская одежда старообрядцев Молдовы (по материалам полевых исследований)	111
Татьяна ЗАЙКОВСКИ	Сарафан как часть традиционного женского костюма у старообрядцев Республики Молдова	112
Надежда КАРА	Традиции болгар Молдовы – посещение родившей женщины	113
Жозефина КУШНИР	Ноэтический аспект ряда карнавално-смеховых идишских устойчивых выражений евреев Республики Молдова	114
Диана НИКОГЛО	Паста из красного перца – традиционная приправа гагаузской кухни	115
Евдокия СОРОЧЯНУ	Погребальный хлеб «каpитe» в обрядовой практике гагаузов	116
Виталий СЫРФ	Элементы традиционной материальной культуры гагаузов в повести Николая Бабоглу «Гвоздики расцвели вновь»	117
Людмила ЧОЛАНУ, Диана ИГНАТЕНКО	К вопросу о формировании ромского школьного народоведения в Молдове	119